

Jaakko Vainionkulma & Jaakko Lehtolainen

Sosiaalialan arvot ja etiikka

Miesnäkökulmasta tulkittuna

Opinnäytetyö

Syksy 2014

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijät: Jaakko Vainionkulma & Jaakko Lehtolainen

Työn nimi: Sosiaalialan arvot ja etiikka: Miesnäkökulmasta tulkittuna

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2014 Sivumäärä: 84 Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyömme tavoitteena on tarkastella sosiaalialan taustalta löydettävien arvojen suhdetta käytännössä tapahtuvaan työskentelyyn, sekä alalla vaikuttavaan eettiseen ohjeistukseen. Tavoitteenamme on tuoda julki yksityiskohtaista tietoa miesten omien arvojen vaikutuksista sosiaalialalle hakeutumiseen sekä työskentelyyn sosiaalialalla. Työmme tutkimuskysymys oli: **Miten arvolähtöiset kysymykset näyttävät sosiaalialalla miesnäkökulmasta katsottuna?** Kysymyksemme oli todella laaja, mutta valitsimme sen, saadaksemme mahdollisimman monipuolista tietoa sosiaalialalla ilmenevistä arvokysymyksistä, yksilön, ammattikunnan ja yhteiskunnan tasoilta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemme sosiaalialan taustalta löytyviä arvoja, niiden lähtökohtia ja suhdetta työn luonteeseen, lainsäädäntöön ja käytännön toteutukseen. Lisäksi kiinnitämme huomiota sosiaalialan paikkaan, tehtävään ja arvostukseen yhteiskunnassamme. Avaamme myös miesten paikkaa sosiaalialalla selkeänä vähemmistönä. Laadullisesti toteutetun opinnäytteen teoreettisessa viitekehityksessä olivat: arvot ja etiikka, sosiaalityön yhteiskunnallinen tehtävä ja asema sekä miehet sosiaalityön kentällä.

Tutkimustuloksistamme käy ilmi, että miehet kokivat etiikan ja arvokysymykset todella tärkeäksi osaksi sosiaalialaa. Sosiaalialalla nähtiin keskeinen rooli hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitäjänä ja tämä tehtävä koettiin myös henkilökohtaisella tasolla merkittäväksi. Miehet tunnistivat myös työn yhteiskunnallisen vaikuttavuuden. Yhteiskunnallinen arvostus näyttöä esiintyvän yleisellä tasolla, mutta yhteiskunnalta toivottiin radikaalisti enemmän lisäresursseja työn toteuttamiseksi. Alalle hakeutumiseen katsottiin olevan monia syitä, yhdistävänä tekijänä nähtiin kuitenkin auttamishalu.

Avainsanat: Arvot, sosiaalityö, miehet, etiikka, moraalit

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Bachelor Degree Programme of Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Authors: Jaakko Vainionkulma & Jaakko Lehtolainen

Title of thesis: Values and Ethics of Socialwork: Interpreted from the perspective of a man.

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2014 Number of pages: 84 Number of appendices: 1

The aim of our thesis is to examine the relationship between the values behind social services, the work in practice and the ethical guidelines of the field. Our aim is to bring forth detailed information about how men's own values affect their decisions to apply and work in the social field. Our research question was how do value-based questions appear in the social field from the point of view of male interviewees. Our question was extremely broad, but we chose it to obtain as diverse information as possible about the value questions of the social field on individual, professional and community level.

In the theory section of our thesis we deal with the values behind the social services, their premises and relations to the nature of the work, legislation and practical realization. Furthermore, we pay attention to the place, mission and appreciation of social services in our society. We also discuss the status of male workers of the social field as a clear minority. In the theoretical framework of our qualitative thesis was: values and ethics, the social mission and position of social services and men in the field of social services.

Our results indicate that men viewed ethics and value questions as a very important part of social services. The social field was seen as having a central part in upholding a welfare state. This mission was also viewed as an important one on personal level. Men also recognized the social influence of the work. The social recognizance showed on general level, but radically more resources from the society for the work were hoped. There were many reasons for working in the social field, but the desire to help was seen as a common bond.

Keywords: values, socialwork, men, ethics, moral

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 KATSAUS SOSIAALITYÖHÖN	8
2.1 Sosiaalityön perusta ja lähtökohdat Suomessa	8
2.2 Sosiaalityön paikka ja tehtävä yhteiskunnassamme	9
2.3 Tulevaisuuden haasteet sosiaalialalla	11
2.4 Miehet ja sosiaalityö	13
2.4.1 Sukupuoli ja ammatinvalinta	13
2.4.2 Miehen motiivit, miksi ihmeessä?	14
2.4.3 Miesten kokemukset työskentelystä naisvaltaisella alalla	15
3 ARVOJEN JA ETIIKAN MERKITYS SOSIAALIALALLA	16
3.1 Arvot ja arvokeskeisyys itsessään	16
3.1.2 Arvot ja arvokeskeisyys sosiaalityön taustalla	18
3.1.3 Arvojen suhde lainsäädäntöön	19
3.2 Ammattietiikka	20
3.2.1 Ammattieettiset säännöt & ohjeistukset	22
3.2.2 Ammatti-identiteetti	24
3.2.3 Eettinen osaaminen ja herkkyyys	24
3.2.4 Huolenpidon etiikka, hyve-etiikka ja velvollisuusetiikka sosiaalityön kontekstissa	26
3.3 Henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen ristiriidat	28
3.4 Keskustelukulttuuri työyhteisössä – arvot, etiikka, moraaliset dilemmat- kontekstissa	29
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kohde	32
4.2 Tutkimuskysymykset	33
4.3 Laadullinen tutkimus	33
4.4 Tutkimusaineiston kerääminen	34
4.5 Tutkimusaineiston analysointi	35
4.6 Luotettavuus ja eettisyys	36

5 TUTKIMUSTULOKSET	38
5.1 Tutkimustulosten taustaa	38
5.2 Sosiaalialan yhteiskunnallinen tehtävä	39
5.2.2 Sosiaalialan yhteiskunnallinen vaikuttavuus	41
5.2.3 Sosiaalialan yhteiskunnallinen velvollisuus ja vastuu huolehtia	44
5.2.4 Sosiaalialan yhteiskunnallinen arvostus	48
5.3 Arvokeskustelu sosiaalialan työyhteisössä	49
5.3.1 Työyhteisöjen moraalisten dilemmojen käsittely	51
5.3.1 Asiakkaan autonomia ja etu työyhteisöissä	52
5.3.2 Naisvaltainen ala	55
5.4 Arvokysymykset henkilökohtaisella tasolla	57
5.4.1 Vastaajien omien arvojen suhde sosiaalityön arvoihin.....	59
5.4.2 Arvomaailmaa haastavat tilanteet.....	61
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	70
6.1 Yhteiskunta.....	70
6.2 Työyhteisöt	72
6.3 Yksilö	74
7 POHDINTA.....	77
LÄHTEET	79

1 JOHDANTO

Läpi koulutuksemme ajan, olemme usein keskustelleet sosiaalialan arvokysymyksiä käsittelevistä eettisistä aiheista, joihin linkittyy vahvasti myös arvomaailma, subjektiivinen kokemus todellisuudesta, johon meillä kaikilla on oikeus. Opinnäytetyömme ajatus ja kantava teema kirposi eteemme, kuin sattuman kaupalla näiden keskustelujen pohjalta.

Edellä mainitut asiat kulminoituivat siihen pisteeseen, että lähdimme pohdiskelemaan, miten arvot ja etenkin sosiaalialan vahva arvovärittynisyys saataisiin opinnäytetyömme johtavaksi teemaksi. Tämän lisäksi pohtiessamme viitekehystä työllemme, oli yksi selkeä empiirinen ja muutoinkin tunnettu fakta, miehet ovat edelleen selkeä vähemmistö sosiaalialalla. Tämä fakta yhdistettynä teesiin: arvot ohjaavat valintoja, johti viitekehukseen, jonka pohjalta tutkimuksemme lähti rakentumaan.

Sosiaalialaa ohjaavat vahvasti pehmeät arvot, niin kutsutut sosiaalialan perusarvot. Työssämme tarkastelemmekin miten naisvaltaiselle alalle hakeutuneiden miesten omat arvot korreloivat keskenään sekä suhteessa sosiaalialan taustalla vaikuttaviin arvoihin. Otamme myös selvää, mitkä syyt ovat vaikuttaneet alalle hakeutumiseen ja miten miespuoliset työntekijät tulkitsevat arvokysymysten ilmentymistä sosiaalialan kentällä. Arvokysymyksiä lähdimme tutkimaan kolmen tason kautta. Nämä ovat: yhteiskunnallinen, jossa kiinnitämme huomiomme sosiaalialan yhteiskunnalliseen paikkaan ja tehtävään, ammattikunnallinen, jossa perehdymme sosiaalialan työyhteisöissä esiintyviin eettisiin käytäntöihin ja toimintatapoihin, sekä yksilöllinen taso, joka keskittyy sosiaalialalla työskentelevien miesten arvomaailmaan ja sitä haastaviin tilanteisiin.

Luomme työmme teoria osuudessa myös lyhyehkön katsauksen sosiaalityön lähtökohtiin, tausta-arvoihin, yhteiskunnalliseen tehtävään, tulevaisuuden haasteisiin sekä miesten asemaan vähemmistönä tällä sektorilla. Lisäksi käsittelemme teoriaosuudessa arvojen ja etiikan merkitystä, ilmenemismuotoja sekä problematiikkaa erinäisissä sosiaalialan konteksteissa.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme laadullisen tutkimuksen, sillä koimme, että arvomaailman käsittely on varsin abstraktia. Tutkimustamme varten haastattelimme seitsemää eri tehtävissä sosiaalialalla työskentelevää sosiaalialan koulutuksen saanutta mieshenkilöä. Työmme sisältää myös paljon omaa eettistä pohdintaamme, sekä huomioita sosiaalialaa ja alalla työskentelyä kohtaan.

Koimme aiheen myös itsellemme merkitykselliseksi, emmekä onnistuneet löytämään aihepiiriä käsitteleviä aikaisempia tutkimuksia. Viimeistään tässä vaiheessa kävi selväksi, että meidän olisi tartuttava teemaan ja katsottava mitä saisimme irti miehistä, jotka syystä tai toisesta ovat päättäneet valita poikkeuksellisesti, työskennelläkseen poikkeuksena poikkeuksellisessa työympäristössä poikkeuksellisten asiakkaiden parissa. Miksi?

2 KATSAUS SOSIAALITYÖHÖN

Kansainvälistä määritelmää mukaillen: Sosiaalityön tarkoitus on poistaa yhteiskunnallista epätasa-arvoa, lisätä kansalaisten hyvinvointia ja taistella sortoa vastaan. Keinoina voidaan nähdä yhteiskunnallisen muutoksen ajaminen, ihmissuhde-työ, yksilön itsenäistymisen ja elämänhallinnan tukeminen. (IFSW, 2000)

Tässä kappaleessa avaamme pintapuolisesti sosiaalityön aatteellista perustaa historiallista kontekstia sivuten. Luomme myös katsauksen sen tehtävään ja paikkaan nyky-yhteiskunnassa tarkastellen myös tulevaisuuden haasteita. Tutkimuksemme lähtökohdista kunnioittaen, raotamme myös miessukupuolen asemaa sosiaalityön kentällä.

2.1 Sosiaalityön perusta ja lähtökohdat Suomessa

Meeuwisse ja Svärd (2006, 62-63 Raunion 2009, 12 mukaan) toteavat, että tutkittaessa sosiaalityötä modernina, ammatillisesti toteutettuna toimintana, on sen synty paikannettavissa teollistuneen ja kaupungistuneen yhteiskunnan muovautumiseen.

Toikko (2005, 22) kuvaa 1800-luvun lopun aatteellisen ilmaston luoneen ideologisen pohjan sosiaalityön synnylle sekä myöhemmälle kehitykselle. Sosiaalisten ongelmien ratkaisemisen vastuun nähtiin olevan joko valtion tai kansalaisten harteilla. Myöhemmin sosiaalityö haluttiin nähdä osana lakisäätelistä sosiaalipolitiikkaa, tällainen kehitys nähtiin nimenomaan valtiollista sosiaalireformia ajavissa puheenvuoroissa. Kansalaistoiminnan puolestapuhujien näkemys painotti sosiaalityön roolia kansalaisia aktivoivana järjestötoimintana.

1920- ja 1930 luvuilla Suomessa oli kehitteillä sosiaalivakuutusjärjestelmä, jonka juuret ulottuivat jopa vuoteen 1888 saakka. Sosiaali- ja terveysministeriön historia onkin hieman pidempi kuin itsenäisen Suomen (Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointiyhteiskuntaan, 2011).

Sotien jälkeen koko Euroopassa vallitsi myös valtioiden ideologioissa jälleenrakentamisen ajanjakso. Suomessa seurattiin eritoten Ruotsia ja Iso-Britanniaa, jossa oli kehitteillä sosiaaliturvaohjelma. Maamme alkoi siirtyä agraariyhteiskunnasta kohti teollisuusyhteiskuntaa. Kehitys jatkui edelleen kohti hyvinvointivaltiota. (Toikko 2009, 139–140)

Suomalaisen sosiaalityön lähtökohdat ovat hyvin samankaltaisesti rakentuneet kuin muuallakin Euroopassa. Kaupunkien synty ja väestökeskittymät loivat tarpeen organisoidummalle toiminnalle, mistä ammattikentän juuret saivat sijansa.

2.2 Sosiaalityön paikka ja tehtävä yhteiskunnassamme

Tässä kappaleessa tarkastelemme sosiaalialan funktioita, paikkaa ja tehtävää yhteiskunnassamme. Minkälaisiin vaikutuksiin sosiaalisektori tähtää ja minkälainen merkitys tehtävällä työllä on yhteiskunnallemme. Käsitlemme myös sosiaalipoliittista yhteiskunnallista keskustelua ja sen kauseliteettia työtä koskevan kehityksen ja konsensuksen taustalla. Puntarissa ovat tilanteet joissa yhteiskunnallisella tasolla määritämme ihmisarvon tasaista jakautumista.

Lakiin pohjautuvan sosiaaliturvan tarkoitus on taata kansalaisille kohtuullinen elämisen taso, kattaen riittävän toimeentulon. Se pyrkii huomioimaan elämään sisältyvät tietyt sosiaaliset tarpeet sekä riskit. (Niemelä, Pykälä, Sullström & Vanne 2007, 10) Sosiaalialalla työskentelevät henkilöt puolestaan vastaavat edellä mainittujen määreiden toteuttamista arvioinnista sekä kehittämisestä käytännön tasolla.

Sosiaalialan työ kehittyy yhteiskunnallisen reformin ja käytännön myötä. Sosiaalialan ammattilaisen on oltava valmis uudistamaan ja kehittämään ammattiaan. Hän arvioi ja puntaroi työnsä teoreettisia lähtökohtia, menetelmiä ja toimintatapoja sekä pyrkii arvioimaan niiden eettisyyttä ja vaikutuksia. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 6) Räikkä, Kotkavirta & Sajama (1995, 19-20) kokevatkin että ammattilainen, joka ymmärtää toimintansa yhteiskunnallisen tarkoituksenmukaisuuden ja joka pystyy perustelemaan toimintansa itselleen, löytää työstään eettistä mielekkyyttä.

Sosiaalialan ammattilaiset työskentelevät monien eri ammattinimikkeiden alla. Näitä voivat olla esimerkiksi sosiaaliohjaaja, kehitysvammaistenohjaaja, koulukuraattori tai sosiaalityöntekijä. Työskentely tapahtuu eri toimintasektoreilla, yleisimmin kuitenkin kunnan, kuntayhtymän tai valtion leivissä. Lisäksi yksityinen palveluala sekä järjestöt työllistävät sosiaalialan ammattilaisia. Sosiaalialalla työskentelevien ammattilaisten yhteiskuntapoliittinen missio on puolustaa heikon arvostuksen omaavien, vaiennettujen ihmisten etuja yhteiskuntapolitiikan toteutuksessa. Tämän ohessa heidän tulisi nostaa poliittiseen päätöksentekoon tietoa kohtuuttomista elämäntilanteista ja niihin keskeisesti vaikuttavista tekijöistä. (Mäkinen 2008, 253)

Vuorovaikutukseen erikoistuneina ammattilaisina sosiaalialan ammattilaisten tulisikin pohtia, kuinka oma viesti saadaan perille esimiehille, hallintoon, päättäjille tai julkisuuteen. Sosiaalialan ammattilaisten tulisikin suunnata enemmän osaamistaan niin yksilö- kuin työyhteisötasolla vaikuttamiskeinojen pohtimiseen ja kehittämiseen. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 26.)

Sosiaalialan koulutuksessa tulisi mielestämme vielä enemmän aktivoida tulevaisuuden ammattilaisia yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sosiaalialalla tehtävä työ on tehty hyvin silloin, kun se ei oikeastaan näy. Tätä paradoksia vastaan ammattilaisten tulee tehdä töitä, sillä näkyvyyden ansiosta työn arvostus voisi kasvaa merkittävästi. Olemme samoilla linjoilla kuin Kananoja, Niiranen & Jokiranta, (2008, 20.) jotka esittävät, että esimerkiksi sosionomin työssä on olennaista sosiaalisen näkökulman ymmärtäminen ja sen lähtökohdista käsin toimiminen, olipa sitten kyse koko väestöön kohdistuvasta toiminnasta tai erityisesti huono-osaiseen väestöön kohdistuvasta yhteiskunnallisesta toiminnasta.

Keinoina yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sosiaalityön saralla toimivat esimerkiksi tutkiva sosiaalityö, tutkiva työote yleensäkin, sekä yhteistyö sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Salassapitovelvollisuus on tärkeä osa sosiaalityötä, joskin tämän on koettu hankaloittavan osallistumista julkiseen keskusteluun. Yleisesti on kuitenkin nähty, että osallistuminen olisi sangen suotavaa, alan ammattilaisille. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 26.)

Kajanojan & Hagforssin (2011, 198-199) mukaan yhteiskunnassamme esiintyy edelleen uusklassiseen talousteoriaan pohjaavia näkemyksiä, joiden mukaan panostukset sosiaalipolitiikan saralla syövät talouden kehityksen mukana tulevaa yleistä hyvinvointia. He kuitenkin painottavat sosiaalipolitiikan taloutta edistäviä vaikutuksia hyvän kehäksi nimeämässään teoriassaan. Teorian ytimeistä löytyvät luottamus ja osallistuminen. Teoria selittää anteliaan sosiaalipolitiikan vähentävän eriarvoisuutta, vahvistavan sosiaalista pääomaa sekä lisäävän väestön hyvinvointia. Lisääntynyt hyvinvointi puolestaan palautuu tukemaan laajaa sosiaalipolitiikkaa, sulkien ympyrän.

On todella valitettavaa, että nykyinen yhteiskunnallinen keskustelu vilisee sosiaalialan ammatti- ja asiakaskuntaa leimaavia ja kielteisiä kannanottoja. Tietämättömyyteen ja jopa suorastaan pinnalliseen typeryyteen perustuva suhtautuminen ajaa alan ammatillisuutta ja etiikkaa päivittäin todella lujille. (Mäkinen 2008, 254) Pohdiskelimme myös sitä, että agraariprotestanttisista arvoista ponnistava yhteiskuntamme, on traditionaalisesti suhtautunut sangen penseästi väestönosaan, jonka leipä lepää toimeentulotuen varassa. Esiin nousee aika ajoin mielipiteitä joissa sosiaaliturvan puoleen kääntyminen nähdään luovuttamisena ja jopa kansallista moraaliamme, suomalaista sisua rapauttavana piirteenä.

2.3 Tulevaisuuden haasteet sosiaalialalla

Yhteiskuntamme elää suuressa murrosvaiheessa. Monikulttuurisuus, väestörakenteen muutos ja tuloerojen jatkuva kasvu luovat erinäisiä eriarvoistavia faktoreita. Sosiaalialan tehtävä yhteiskunnallisen tasa-arvon mahdollistajana korostuu näinä aikoina entisestään. Tulevaisuudessa haasteita ja paineita alalle luovat taloudellinen tilanne, kulttuurin ja arvotradition mahdollinen muutos. Näistä johtuvat yhteiskunnan valinnat voivat näyttäytyä erinäisten vääryyden kokemusten formaateissa.

Kun puhumme vääryyksistä sosiaaliturvan ja sosiaalipolitiikan kontekstissa, kiteytyy vääryys historiallisen ymmärryksen läpi tulkittuna tarkoittamaan jumalallisen, luonnon järjestyksestä kumpuavan oikeuden rikkomista. Yhtäläillä vääryys voidaan nähdä suhteellisena ja määrittelyvaraisena aktina, jonka yksilön omatunto identi-

fioi vääryudeksi. Vaikkakin ajan kuluessa koetut vääryydet ovat yksilöityneet, määrittelevät oikeaa ja väärää edelleen vahvasti uskonnolliset ja kulttuuriset tulkinnat, sosiaaliin suhteisiin perustuva yhteiskuntasopimus ja konkretian tasolla etenkin juridiset säädökset. (Ojakangas, 2008) On sangen kiintoisaa pohdiskella, missä määrin yksilön vapaus ja yhteiskuntasopimukselliset seikat pyrkivät samoja hyveitä kohti tulevaisuudessa.

Suomalainen työelämä on kohtaamassa suuren ja haasteellisen taakan lähitulevaisuudessa. Ensimmäistä kertaa teollistuneen yhteiskuntamme historiassa meillä on edessä tilanne, jossa käytettävissä olevan työvoiman tarjonta laskee väestön ikääntymisen seurauksena. (Vuorela 2008, 41) Tällainen asetelma asettaa hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämisen tilanteeseen, jossa esimerkiksi sosiaalialan palveluiden paikkaa ja rahoitusta tarkastellaan kriittisesti. Olemme mielenkiintoisessa tilanteessa sektoristamme katsottuna, nyt punnitaan alamme todellinen arvo ja arvostus. Onkin jännittävää nähdä, mihin vallanpitäjät yhteiskuntaamme vievät, nähdäänkö suurin osa sosiaalialasta pelkkänä menoeränä, vai hyvinvointiyhteiskunnan kivijalkana, joka tulee myös jatkossa turvata?

Kysymyksemme on validi, sillä Vuorelan (2008, 47) mukaan Ilmassa on havaittavissa merkkejä siitä, että suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on kadottamassa kansalaisvakuutuksen luonnetta. Sosiaaliturvajärjestelmän sisällä ollaan entistä selkeämmin luokittelemassa ansiosidonnaisten etuuksien saajat ja tarveharkintaisen etuuksien saajat omiin karsinoinhinsa. Tässä piilee vaarana että sosiaalipolitiikan institutionaalinen osuus surkastuu rajoittamisen ja sanktioimisen toimintaympäristöksi.

Pelkäämme, että rajoittamiseen ja sanktioimiseen perustuva sosiaaliturva iskee pahiten juuri siihen väestönosaan jolle sosiaaliturvan tulisi taata tasavertaiset osallistumismahdollisuudet yhteiskunnan jäsenenä. Rajoittaako ja sanktioiko se heidät lopullisesti yhteiskuntamme ulkopuolelle? Näkemyksemme mukaan nimenomaan radikaali panostus ennaltaehkäisevään työhön, kaikilla sosiaalialan sektoreilla tuottaisi pitkässä juoksussa merkittäviä säästöjä taloudellisesti, samalla kohentaen kansakuntamme henkistä hyvinvointia.

Palveluiden rakenteita muovaamalla on mahdollista luoda jälkiteollisen ajan haasteisiin enemmän sopivia asiakaslähtöisiä toimintamalleja. Räättälöidyvät ja yksilöllisemmät palvelut, joissa otetaan asiakkaan tarpeet huomioon henkilökohtaisemmin, yhden luukun palveluina toteutettuna. Tällainen palvelu kannustaa asiakasta aktivoitumaan omaehtoisuuteen ja kontrollin ottamiseen omaa elämäänsä kohtaan. (Vuorela 2008, 52) Niin kauan, kun asiakkaita juoksutetaan luukulta toiselle, me aiheutamme omilla toimintamalleillamme syrjäytymiseen ajavia mekanismeja.

Taloudellisen ahdingon aikana, korostuu sosiaalialan ammattilaisten suoranainen velvollisuus nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun epäkohtia, jotka koskettavat heikoimmassa asemassa olevia yksilöitä ja ryhmiä. Päätäjille tulee tuoda välitöntä ja koristeleamatonta faktaa siitä todellisuudesta, mihinkä heillä ei ole välttämättä minkäänlaista kosketusta. Asiat eivät ota oikeaa suuntaa, ellei sitä niille näytetä.

2.4 Miehet ja sosiaalityö

Tutkimuksessamme keskitymme tarkastelemaan aihepiiriämme sosiaalialalla työskentelevien miesten kokemusten kautta. Vielä nykyäänkin, valinta työskennellä sosiaalialalla nähdään yleisesti hyvin poikkeuksellisen ratkaisuna. Seuraavassa kappaleessa luomme pienen katsauksen statistiikkaan, jota on löydettävissä kombinaation miehet ja sosiaalityö taustalta.

2.4.1 Sukupuoli ja ammatinvalinta

Suomisen (1995) mukaan sukupuolen määrittäminen on yksi yhteiskuntamme perustavimpia jakoja. Perinteisessä mielessä tällainen jako perustuu miehen ja naisen fysiologisiin ominaisuuksiin, tällainen jaottelu tuntuu luonnolliselta ja itseltään selvältä. Biologisen sukupuolen yksilö saa perimänä syntyessään. Sosiaalinen sukupuoli muodostuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa pohjana toimii kasvu- ja elinympäristössä vallitseva kulttuuri. Sukupuoli voidaan laajemmin

nähdä metafysisenä ja sosiaalisena ulottavuutena, johon vaikuttavat sosiaaliset normit, kulttuurin myytit, sekä kokemus omasta seksuaalisuudesta.

Segregaatio merkitsee yksinkertaisesti erillään pitämistä (Segregaation lieventämistyöryhmä, 2010, 20) Työelämässä sukupuolinen segregaatio näyttäytyy töiden eriytymisenä ja eriyttämisenä miesten ja naisten töihin. Korvajärven (2010, 185) mukaan segregaatio saa aikaan töiden jakautumisen vahvasti mies- ja naisvaltaisiin töihin. Tämä on johtanut Suomessa tilanteeseen, jossa valtaosa työyhteisöistä on joko nais- tai miesvaltaisia.

Sosiaalialalla työskentelevien miesten niukkuus onkin peräisin työelämän segregaatiosta. (Huhta, Kempe, Leinonen & Uosukainen 2007, 9) Kuntien sosiaalipalveluissa miehiä työskenteli 5,3 prosenttia. Vähiten miestyöntekijöitä on löydettävissä lasten päivähoitosta, lastentarhanopettajina toimi (2,6%) kun taas suhteellisesti eniten heitä työskentelee sosiaalityöntekijän tehtävissä (8%). (Allasmaa 2011, 2.)

Edellä mainittuun ilmiöön on puututtu vast`ikään, valtamedioissa on pyörinyt esimerkiksi mainoskampanja, jonka slogan on ”valitse ala päällä, älä alapäällä” (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2014) Tällainen osittain jopa makaaberi mainonta lienee tarkoin harkittua provosointia. Onkin mielenkiintoista nähdä, tuoko tällainen kansallinen kampanja muutosta työmarkkinoiden segregaation osalta?

2.4.2 Miehen motiivit, miksi ihmeessä?

Ihmisläheinen työ, oman persoonan soveltuvuus ja auttamishalu ovat ohjanneet miehiä kohti sosiaalialan opintoja. Eittämättä myös hyvä työllisyystilanne ja työn jatkuvuus ovat toimineet vaikuttimina halun opiskella sosiaalialaa. Hakeutuminen joko tietoisesti, taipumuksen, tai myötäkokemuksen perusteella, työvoimapalvelun opastamana ja myös vanhemmilta opittu malli työtä kohtaan, on koettu syyksi sosiaalialan kentälle päätymiselle. (Soininen 2008, 43-46) Cree (2001, 147) kuvaa sosiaalialaa opiskelevien miesten havaitsevan valintansa epätraditionaalisuuden. Ammattinsa tuoman sitoumuksen huolehtia toisista takia, he luokittelevat itsensä perinteistä poikkeaviksi miehiksi. Edellä kuvatut kokemukset on saatu Englannista, mutta mielestämme ne ovat vertailukelpoisia myös Suomessa opiskeleviin miehiin.

Hintsala (2005, 119) avaa miehiä motivoivia tekijöitä seuraavasti: etenemismahdollisuudet, haastava työnkuva, vaikutusmahdollisuudet omaan työhön, vaihtelevuus, ennalta-arvaamattomuus, kehittymisen tarve, mahdollisuus päätöksenteoon. Miehet näyttäisivät keskittyvän naisia enemmän uralla etenemiseen. Mutta onko uralla eteneminen tietoinen ratkaisu, vai ennemminkin seurausta yhteiskunnassamme vallitsevasta miesjohtoisesta traditiosta? Kokevatko miehet yleisesti että heidän tulee tienata enemmän kuin naisten, onko tämä vain premissi, joka ei itsessään ole sidonnainen ainoastaan sosiaalialaan? Hintsalan (2005, 108) mukaan miehet ovat kuitenkin yleisesti tyytymättömiä sosiaalialan palkkaukseen. Olikin mielenkiintoista tietää, ovatko alalla työskentelevät naiset keskimäärin tyytyväisempiä palkkaukseen, kuin miehet?

2.4.3 Miesten kokemukset työskentelystä naisvaltaisella alalla

Kärkkäinen & Nummi (2013, 18) tuovat esiin miesten kokevan naisten määrittelevän toimintatavat työskenneltäessä sosiaalialan kentällä. Hintsalan aiemmat (2005, 13) tutkimukset puoltavat tätä samaa seikkaa. Ljokkoin (2004, 44-49) mukaan miesten on naisten kanssa kommunikoidessaan kiinnitettävä erityistä huomiota kommunikointitapaansa väärinkäsitysten välttämiseksi. Toisaalta vastakkaisen sukupuolen kanssa kommunikointia pidettiin kuitenkin luonteeltaan rennompana. Sukupuolen vaikutuksen vuorovaikutuksen laatuun hän kuitenkin näkee vähenevän työtoverin tutustuessa toisiinsa. Naisvaltaisissa työyhteisöissä esiintyy sangen usein naisten keskinäistä kilpailua, joka saattaa luoda huonoa työilmapiiriä. Ljokkoin mukaan kilpailu saattaa ilmetä naisvaltaisissa työyhteisöissä myös siten, että toisista puhutaan pahaa. Kurkinen-Supperi (2008, 28) painottaakin että miehiä toivotaan sosiaalialalle jo pelkästään heidän työyhteisöjä tasapainottavan vaikutuksensa takia.

Omat empiiriset havaintomme puoltavat voimakkaasti tasapainottavan vaikutuksen olemassaoloa. Kokemuksemme antavat yleisemmällä tasolla myös osviittaa siihen suuntaan, että mitä homogeenisempi työyhteisö on, sitä helpommin kyräily ja juoruilu ottavat sijansa työyhteisön ilmapiiristä.

3 ARVOJEN JA ETIIKAN MERKITYS SOSIAALIALALLA

Arvot, moraalit ja etiikka ovat koko tutkimuksemme kantavia teemoja. Tässä kappaleessa kuljetamme edellä mainittua kolmikkoa sosiaalityön kontekstissa. Kappaleen edetessä pureudumme syvemmälle sosiaalityön arjessa ilmeneviin eettisiin suuntauksiin ja ihanteisiin niiden taustalla. Tarkastelemme sosiaalialan arvosidonnaisia aihepiirejä yksilön, ammattikunnan sekä yhteiskunnan tasoilta käsin. Kaikki kolme kappaleen alussa esiintyvää käsitettä ovat valtavan laajoja itsessään. Työmme kannalta emme koe relevantiksi pureutua kolmikkoon kohtuuttoman suurella volyyminä, vaan pikemminkin avata niitä napakasti ja ytimekkäästi aiheeseemme sidonnaisissa tilanteissa.

Etiikka ja moraalit tarkoittavat ihmisen käsityksiä oikeasta ja väärästä. Etiikka tarkoittaa reflektoitua eli pohdittua näkemystä oikeasta ja väärästä. Ammatillisessa toiminnassa esiintyviä moraalisia ongelmia kutsutaan eettisiksi ongelmiksi. Ammattietiikan lähtökohtana on oletus siitä, että työhön liittyvien moraalisten ongelmien ratkaisu perustuu pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 13; Heikkonen 1993, 13-19.) Toiminnan tavoite on läheisessä suhteessa arvoihin. Tavoittelemme asioita, joita arvostamme. (Haydon 1997, 14-15.)

3.1 Arvot ja arvokeskeisyys itsessään

Tässä säkeessä avaamme arvo-käsitettä itsessään ja implikoimme sen vuorovaikutteisuuksiin ihmellisyyden, moraalien ja toiminnan sekä päätöksenteon suhteen.

Arvot ovat päätöksentekoa ohjaavia periaatteita (Puuhiniemi, 2002) Lieneekin siis lähtökohtaisesti itsestään selvää, että ne lävistävät myös arkipäiväisen elämän ilmenemismuotoja. On tärkeää kuitenkin huomata että arvot ovat sidoksissa aikaan ja kulttuuriin, josta seuraa että ne pysyvät alati muutoksessa. Yhteiskuntamme tuottaa arvoja, mutta se myös toisaalta heijastelee niitä. Arvot säätelevät yksilön toimia ja pyrkivät vaikuttamaan myös kollektiivisemmin hyvinvointia edistävästi. Eettinen pohdinta pyrkii puolestaan valottamaan oikean ja väärän käsitettä, josta

arvot rakennetaan. Mikä on se alulle paneva voima joka pyrkii esiin tarpeena ymmärtää ja valaista elämäämme? Voidaanko katsoa, että tämän tarpeen kajo on peräisin ihmisestä itsessään ja näin ollen puolestaan reflektio jostain universaalista hyveestä? Olemmeko sosiaalisina olentoina lähtökohtaisesti riippuvaisia toisistamme, jolloin ilmennämme itseämme aina suhteessa toisiin ihmisiin? Selittykö yhteinen hyvä, kaikkien hyväksi sillä, että olemme kuitenkin lopulta yksi?

Arvojen tarkastelu ja niistä keskustelu näyttäytyy rahvaalle joskus kovinkin korkealentoisena ja ylevänä. Todellisuudessa arjessa tapahtuvat pienetkin valinnat ja teot heijastelevat ihmisen omia arvoja ja elämänkatsomusta varsin pragmaattisissa konteksteissa.

Arvot kypsyvät ja vallitsevat kaikenlaisten kulttuurien ytimessä ja toimivat yhtenä suurena vaikuttimena jonka avulla valitsemme vastauksiksi ”kyllä” tai ”ei”. Arvot myös ankkuroituvat ihmisten järkiin ja tunteisiin, kontrolloiden niiden säätelyä. Arvoista rakentuu myös perusta esimerkiksi sosionomeille, joka määrittää mikä on tärkeää juuri hänen työyhteisönsään. Ne ohjaavat menetelmiä ja määrittävät, kuinka yhdessä toimiminen tapahtuu. (Surakka, Kiikkala, Lahti, Laitinen & Rantala 2008, 104.) Puohiniemi (2012) nostaa esiin, että arvot muiden motiivien tavoin sisältävät kaksi komponenttia, tiedon ja tunteen. Tieto opastaa valitsemaan suunnan, tunteen virittäessä halun päästä perille. Puohiniemi (2012) korostaakin arvoista puhuttaessa tunneseikkoja, sillä arvoihin liittyvä tieto on jo oletusarvoisesti hallussa. Toisaalta on tuotu esiin, että tunteet eivät saa liikaa ohjailla eettisiä päätöksiä, sillä ne voivat johtaa myös harhaan. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 6.)

Paasivaaran (2009, 93-94) mukaan yleisesti hyväksytyt periaatteet, eli arvot, muodostavat työn näkymättömän selkärangan. Joissain yhteyksissä arvoja on syytetty liian teoreettisiksi, eivätkä ne näin määriyty käytännön tasolla suhteessa omaan työhön ja työyhteisöön. Arvoista on kuitenkin johdettavissa konkreettisia ohjeita ja niiden tiedostaminen luotsaa kohti eettistä tapaa ajatella. Henkilöt, jotka tiedostavat preesensinsä ja sen, mille arvoille he työnsä rakentavat, on sisäinen palo elää eettisyyden määräämällä tavalla, jättäen säännöt toisarvoisiksi. Laki, sääntö tai käytäntö on löydettävissä lähes minkälaisen tahansa käytöksen oikeuttamiseksi. Eettisen perusteen kohdalla näin ei aina ole.

Sääntöjen priorisoiminen oman vahvan eettisen näkemyksen tieltä voi aiheuttaa aika ajoin harmia. Väitämme kuitenkin, että sosiaalialan työkentällä tietyt ongelmat vaativat epäortodoksista, jopa radikaalia toimintaa, että asiakkaan todellinen etu toteutuu. Seuraavassa kappaleessa perehdymmekin tarkemmin sosiaalityön arvosidonnaisuuteen.

3.1.2 Arvot ja arvokeskeisyys sosiaalityön taustalla

Kuten edellä olemmekin esittäneet, rakentuvat yhteiskunnan arvot ideaali tilanteessa heijastelemaan pitkälti yleisiä oikeudenmukaisuuskäsitteitä sekä eettisesti ja moraalisesti arvokkaita luonteenpiirteitä eli hyveitä. Ei ole siis ensinkään groteskia esittää että, nämä arvot ovat löydettävissä sosiaalityön taustalta.

Sosiaalialalla on hyvin erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. On sangen perusteltua katsoa, että koko sosiaalialan työ on saanut alkunsa juuri niihin liittyvien kysymysten ja problematiikan pohtimisesta. Sosiaalialan työn perimmäisenä tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen, kärsimyksen ja puutteen vähentäminen sekä muutoksen ja kehityksen edistäminen. Eettisyyden vaatimusta korostaa työhön tai ammattiasemaan usein liittyvä valta ja sen mukana tuleva mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan elämään ja sitä kautta koko yhteiskuntaan. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5.) Samoilla linjoilla ovat myös Karjalainen & Seppänen (2007, 99) esittäessään, että arvot toimivat sosiaalityön perustana, jyrkänä ideologisena kivijalkana. Ne ovat myös olennaisessa roolissa määritettäessä sosiaalityön yhteiskunnallista tehtävää.

Sosiaalialan työssä esimerkiksi lastensuojelu-, vanhusten- tai vammaispalvelulaitoksissa korostuu sitoumus asettua ihmisten puolelle, jotka ovat yhteiskunnallisesti heikoimmassa asemassa. Työn primääri tavoite on pyrkiä lievittämään vaikeissa elämäntilanteissa olevien ihmisten taakkaa. Työn ydin on etsiä asiakkaan voimavaroja ja motivoida häntä myös niissä tilanteissa, kun voimavarat ovat kadoksissa tai ehtyneet. (Mäkinen 2008, 253)

Elämä ei aina anna mahdollisuutta valita suuntaansa, joten jonkinlainen henkilökohtainen murhenäytelmä voi pirstaloida idyllin ja turvallisuuden. Tällainen tilanne

voi olla ohimenevääkin, mutta ilman tukiverkostoa tai ammattiapua seuraukset voivat yksilö- ja perhetasolla olla kohtalokkaat. Näissä tilanteissa koemme, että sosiaalipalveluiden arvo näyttäytyy mittaamattoman tärkeinä.

3.1.3 Arvojen suhde lainsäädäntöön

Sosiaalialalla ja julkisen sektorin toiminnassa lainsäädäntö ja toiminnan laillisuus ovat tärkeässä roolissa. Ne kietoutuvat kiinteästi yhteiskunnan demokraattisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Perustuslakiin on kirjattu yhteiskunnan velvoite huolehtia kaikista jäsenistään ja sosiaaliala on valjastettu toteuttamaan tätä velvoitetta. Ihmis- ja perusoikeuksien merkityksen lisääntyminen yhteiskunnassa vahvistaa vaatimusta siitä, että lain on löydyttävä kaiken julkisen toiminnan taustalla. Kun asiakkaan oikeuksiin joudutaan puuttumaan, toiminnan on pohjauduttava ehdottomasti lakiin. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5)

Spicker (2000 Julkisen 2008, 157 mukaan) näkee että moderneissa länsimaisissa demokraattisissa valtioissa julkisen vallankäytön ja politikoinnin tähtäimessä on kansalaisten hyvinvointi. Suomessa sosiaalityön perustana toimii moderni lainsäädäntö, joka puolestaan pohjaa johdonmukaiseen ihmis- ja perusoikeusperiaatteiden noudattamiseen.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan eli viranomaisten on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Oikeusturva ei ole pelkkä muodollisuus viranomaiselle, vaan asiakkaan oikeuksista ja eduista tulee huolehtia aktiivisesti arkisimmissakin ratkaisuissa. Sosiaalityö perustuu vahvasti lakeihin ja asetuksiin, ne antavat kuitenkin harvoin suoria vastauksia ihmissuhdetyön arjessa. Kuten aiemmin mainitsimme, laillisuus itsessään ei ole sama asia kuin eettisyys, myöskään oikeudenmukaisuus ei aina korreloi lainmukaisuuden kanssa. Tähän tehtävään suoremmin pureutuu ammattietiikka, jonka tulisi olla aina vahvasti läsnä kaikessa toiminnassa, mitä sosiaalityön kentällä toteutetaan, päätöksenteko mukaan lukien. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5, 7)

Perustuslaki 1 §: ”Suomen valtiosääntö on vahvistettu tässä perustuslaissa. Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.”

Tämä pykälä on siis ensimmäisenä Perustuslaissamme, toivottavasti vielä pitkään, etenkin siten, että päättäjämme ottaisivat pykälän viimeiset kolme sanaa todelliseen puntariin; kysyen, toimimmeko me näin?

3.2 Ammattietiikka

Ammattietiikka löytyy oikeastaan jokaisen ammatin takaa tavalla tai toisella. Haluamme kuitenkin teroittaa sosiaalialan ammattietiikkaan merkitystä työn haastavan luonteen vuoksi. Sosiaalialan kentällä törmätään jatkuvasti todella mutkikkaisiin valintatilanteisiin, joissa asiakkaan autonomia, etu ja perusoikeudet ovat ristipaineissa. Tällaiset valintatilanteet kuormittavat työntekijöitä, mutta juuri vahvan ammattietiikan avulla päivittäisen työn tekeminen sujuvoituu. Tässä kappaleessa avaamme eettisen aspektin merkitystä sosiaalialalla.

Ammatin eettisillä säännöillä voidaan nähdä myös vahva poliittinen merkitys. Mitä vahvempi eettinen perusta ammatilla on, sitä paremmin ammatilta on löydettävissä oma paikka yhteiskunnassa. (Räikkä ym. 1995, 20.) Koemme, että edellä mainitun teesin kautta sosiaalialalla on jyrkempi asema suomalaisessa yhteiskunnassa.

Eettinen harkinta on vahvasti läsnä työtilanteissa, jotka pohjautuvat moraalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin vaatimuksiin. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 11) Mäkinen (2008, 253) toteaaakin että haasteellisessa ja vaativassa ihmissuhdeyössä toimivilta ammattilaisilta edellytetään vuorovaikutustaitojen lisäksi yhteistä ammatillista arvopohjaa ja siitä kumpuavaa ammattietiikkaa. Beckett ja Maynard (2005, 13) tuovat esiin, että joskin ammattilaiset eivät voi työssään toimia omien arvojensa pohjalta, eivät he kuitenkaan voi jättää niitä täysin huomioimatta. He perustelevat näkemystään sillä että omat arvot ovat usein ohjanneet henkilön valitsemaan sosiaalialalla työskentelyn.

”Sosiaalityö yhteiskuntapoliittisena toimintana ei ole paljonkaan arvoista ellei sen tekijöillä ole rohkeutta asettua niiden ihmisten puolelle, jotka eivät voi puolustaa elämisoikeuttaan suorituksilla, selviytymisellä tai kunniallisella elämäntavalla.” (Granfelt, 1998, 177)

Valitsimme yllä olevan Granfeltin ajatuksen muokkaamattomana työhömme, sillä koimme sitaatin sisällön olevan absoluuttisen oikeassa. Ammattietiikan avulla sosiaalialan ammattilaisilla täytyy olla rohkeus ja uskallus toimia asiakkaidemme puolella.

Ammattietiikat ovat sääntö- tai suosituskokoelmia. Ne ovat pluralismin eli moniarvoisuuden kannalla. Pluralismin etuna näyttäytyy mahdollisuus olla yhtä mieltä ammattikunnan eettisistä periaatteista, siinäkin tapauksessa, että eettisten teorioiden paremmuudesta ollaan eri mieltä. Sama pätee myös tilanteessa, jossa ei ole varsinaista opittua tietoa etiikan teorioista. Ammattietiikan periaatteet antavat mahdollisuuksia käydä keskustelua ja pohdintaa käytännön tilanteista, ilman teoreettista pohjaa. (Sajama 1995, 83.)

Suomalainen moniarvoinen ja pirstaloitunut yhteiskunta asettaa haasteen yleisesti hyväksytyjen normien löytämiseksi työn pohjalle. Kuka ylipäätään on oikeutettu määrittelemään hyvän ja eettisen ammattikäytännön ja kenen hyvästä tällöin on kyse? Paradoksaalista sosiaalialan työssä on, että pyrkimys hyvään lopputulokseen ei välttämättä takaa parasta mahdollista ratkaisua kaikille osapuolille. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5)

Sekä Airaksinen (1991, 9-23) että Pursiainen (2001, 72–73) jakavat näkemyksen ammattietiikan tehtävästä ymmärtää ammattien asemaa ja tehtävää yhteiskunnassa. Tätä voidaan perustella sillä, että ammatit itsessään ohjaavat yksilön tasolla tehtäviä päätöksiä. Ammattilainen ei voi toimia työssään pelkästään omien arvojensa varassa, vaan hänen tulee huomioida oman ammattikuntansa yleisesti tunnetut arvot sekä oman työyhteisönsä arvot ja toimintatavat. Eritoten sosiaalialalla työntekijällä voi olla merkittävästi valtaa asiakkaan elämää kohtaan. Työntekijän on hyvä tiedostaa vastuu, minkä valta tuo mukanaan. Ammattietiikka ja arvoideologia ovat oivallisia tukipilareita työlle, jossa valta ja vastuu koituvat asiakkaan parhaaksi.

Ammattilaisen täytyy voida itse arvioida ja ratkaista toimintaansa sisältyvää problematiikkaa, jotta hän voi kokea olevansa vastuussa toiminnastaan myös eettisessä mielessä. Ammattietiikka edellyttääkin ammatillista vapautta soveltajaltaan. Ammattilaisuuden kannalta oikeamielisyyden ei voida katsoa koskevan suoraan jotain erityisiä tavoitteita, vaan se tuo esiin pikemminkin inhimillisyyden vaatimuksen ammatillisessa menettelyssä. Se nostaa esille tavoitteet joihin toiminta sitouttaa. Asiaa tulee puntaroida sekä yksilö, että yhteiskunnallisella tasolla, työhön liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista käsin. (Räikkä ym. 1995, 30-31, 61.)

Myös Lindqvist (2003, 152-153) näkee ammattietiikan yksilöllisen ja yhteisöllisen ulottuvuuden. Yksilöllä on vastuu tiedostaa oman ammattinsa arvo- ja normipohja. Jokaisen ammattilaisen tulisi toimia yksilönä, oman työyhteisönsä sisällä, kunnioittaen sekä omia että työyhteisönsä arvoja. Näkisimme, että tällainen toiminta edellyttää kompromisseja ja toimii oivallisena pohjana ammattietiikan reflektoiselle.

3.2.1 Ammattieettiset säännöt & ohjeistukset

Banks (1995 Briskmanin & Noblen 1999, 58 mukaan) esittää, että perinteisesti eettiset säännöt on nähty yhtenä ammattilaisuutta määrittelevänä aspektina. Samaa teroittivat heidän mukaansa jo myös Hughman ja Smith (1995) määritellesään eettiset kysymykset sosiaalityön keskiöön. Eettisillä säännöillä on erilaisia tehtäviä. Ammattieettiset säännöt ovat apukeinoja, joita eettisessä harkinnassa voidaan käyttää. Ne eivät ratkaise ammattieettisiä ongelmia, eivätkä vapauta työn eettiseltä pohdinnalta. Ammattietiikassa on pakko harkita ja havaita päätöksenteon vaikeudet. Ammattieettisistä säännöistä voi kuitenkin olla hyötyä, kun ammattilainen pohtii erilaisia ammatissaan keskeisiä arvoja ja velvoitteita sekä niiden keskinäistä järjestystä. Ammattieettiset säännöt luodaan perustaksi ammattiryhmän ja yksilön pohdiskelulle, mikä ammattia harjoitettaessa on oikein ja väärin. (Räikkä ym.1995,19.)

Ammattieettiset ohjeistukset luovat yhtenäistä ammattikäytäntöä, joka on perusta asiakkaiden tasa-arvoiselle kohtelulle. Asiakkaat voivat siis odottaa tietyltä ammattiryhmältä yhtenäistä, yleisesti tiedossa olevaa eettistä toimintatapaa. (Juujärvi ym.

2007, 124.) Hallberg (2005, 45) peräänkuuluttaa, että Ihmisarvon mukaisen työskentelyn tueksi eivät riitä pelkät lait ja asetukset, ulkoapäin tulevat normit oikeasta ja väärästä. Ammattieettisten ohjeiden tarkoituksena yhdenmukaisuus pitää olla työntekijöillä sisäistettynä, osana omaa ammattilaisuutta. Tällöin kohtaaminen ja menettelytavat luovat hyviä tuloksia.

Juujärvi ym. (2007, 49) näkevät eettiset ohjeet konkreettisempina toimintaperiaatteina, kun taas arvot ovat abstraktimmin käsitettäviksi yläotsikoiksi, joista eettiset ohjeet ovat muovautuneet ja jalostuneet. Palaamme Puohiniemen teesiin: arvot ovat valintaa ohjaavia periaatteita. Voidaanko siis sanoa, että sosiaalialan taustalta löydettävät arvot ovat toimineet periaatteina sääntöjen ja ohjeistuksien pohjalla.

Ammateilla on arvoperusta, johon ammattieettiset ohjeet nojaavat, ammattilaisten tulisi puolestaan toteuttaa yleisesti hyväksytyjä arvopäämääriä, jotka eettiset ohjeet kiteyttävät. Eettiset säännöt tai ohjeet koostuvat ammattien piirissä hyväksytyistä ammatillista toimintaa ohjaavista eettisistä periaatteista ja säännöistä, jotka ilmaisevat ammatin edellyttämää asennetta, vastuuta ja suhtautumistapaa työhön. Eettisiä ohjeita voidaan käyttää apuna eettisessä harkinnassa, sillä ne osoittavat ammattilaisille, millaisiin asioihin ammatinharjoittamisessa tulisi kiinnittää huomiota. Koska eettisen ohjeiston periaatteet ovat luonteeltaan yleisiä, ei eettisessä ongelmaratkaisussa voi pelkästään nojautua niihin. Lisäksi tarvitaan herkkyyttä tunnistaa uusia eettisiä ongelmatilanteita, joihin ohjeistuksista ei voi johtaa ratkaisuja. (Juujärvi ym. 2007, 27, 34, 54)

Räikän ym. (1995, 19) näkemyksen mukaan eettiset säännöt muodostavat ammatin määrittävät periaatteet. Tämä ajatus luo hieman erilaisen lähestymistavan, tässä näkemyksessä eettiset säännöt kertovat työn tarkoituksen, olemassaolon perustan ja arvot, minkä pohjalta operoidaan.

Tällainen näkemys eettisistä säännöistä antaa enemmän painoarvoa ja tilaa työntekijän valinnoille yksilönä. Esittäkö Räikkä siis työntekijöille polkua, jonka reitillä ei ole niin suurta merkitystä, kunhan perillä ollaan oikeassa paikassa ja asiakkaan tilanne paranee?

3.2.2 Ammatti-identiteetti

Jokaisella työyhteisön jäsenellä on oma ammatti-identiteetti, joka Paasivaaran (2009, 12) rakentuu useasta eri lähteestä. Näitä ovat oma rooli ja asema työyhteisössä, työskentelyn tietoisuus ja tavoitteellisuus, sekä oman kehittämisen asiantuntijuus. Positiivinen ammatti-identiteetti on vankka pohja työssä jaksamiselle, hyvinvoinnille ja työn hallinnalle. Lindqvist (2003, 153) tahollaan näkee ammatti-identiteetin, etenkin vuorovaikutukseen pohjautuvan työn saralla, rakentuvan vankasti työntekijän persoonallisiin ominaisuuksiin. Hän myös painottaa oman persoonan huoltamista osana hyvää ammattietiikkaa.

Yhteinen nimittäjä sosiaalialan ammattilaisten osaamiselle on löydettävissä yhteiskunta- ja sosiaalipoliittisesti suuntautuneesta viitekehuksesta. Viitekehys pitää sisällään sosiaalipalvelujärjestelmän tuntemuksen, ymmärrystä ihmisen yksilöllisestä kasvusta ja kehityksestä sekä yksilön suhteesta hänen perheeseensä, lähiyhteisöönsä ja ympäröivään yhteiskuntaan. (Mäkinen, 2008, 253)

Tanskalainen filosofi Ole F. Kirkeby on määritellyt ammatilliset hyveet: avoin harmitsevaisuus, innostuva todellisuustajuisuus, rohkea kärsivällisyys, kyky ennakoidaan visualisointiin, käytännön intuitio ja hyvän, oikean ja kauniin synnyttämisen taito. Nämä ovat taitoja, jotka opitaan harjoittelemalla. Ne eivät ole mielipiteitä siitä, mikä on hyvää työtä tai kaunis tulos vaan metodisia periaatteita lähestyä ja ratkaista työssä ilmeneviä kysymyksiä. Hyveiden oppiminen on keskeinen osa ammattitaidon oppimista. Niitä ei voida oppia vain teoreettisesti tai esityksellisesti, vaan niiden on oltava upotettuna läsnä sen sosiaalisen tilan synnyttämisessä, konstituutiossa, jonka asiantuntija tuottaa osaamisellaan. Hyve on itsensä johtamista. (Volanen 2006, 45-47, 58.)

3.2.3 Eettinen osaaminen ja herkkyys

Monet sosiaalialan toimintaympäristöt ja tehtävät ovat eettisesti haasteellisia, paikoin jopa ristiriitaisia. Selkeimmin tämä ristiriitaisuus tulee näkyviin tahdosta riippumattomien toimenpiteiden yhteydessä (esim. lastensuojelu). Mutta usein ristiriitoja syntyy myös siitä, että taloudelliset resurssit ja yksilöidentarpeet eivät kohtaa.

Sosiaalialan ammatillisuuden peruslähtökohta onkin kyky toimia asiakaslähtöisesti ja asiakkaan ainutkertaisuutta kunnioittaen arvostiritoja sisältävissä tilanteissa. Keskeinen osa ammattieettistä osaamista on myös kyky reflektioon, mikä tarkoittaa oman toiminnan monipuolista tarkastelua ja arviointia sosiaalialan arvolähtökohdista käsin. Eettisyys merkitsee sosiaalialalla kuitenkin eettisen osaamisen lisäksi myös sitoutumista sosiaalialan arvoihin ja ammattieettisiin periaatteisiin. Tällöin lähtökohtana ovat YK:n ihmisoikeuksien julistus, sosiaalialan ammattieettiset periaatteet (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 11.)

Eettinen herkkyys ilmenee monimuotoisesti eri tulokulmista. Se on yhtäältä taitoa tunnistaa jännitettä tai kysymyksiä, jotka sisältä arviota oikeasta ja väärästä. Toisaalta se sisältää myös itsetuntemusta omista ennakkoluuloista, asenteista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Eettinen herkkyys terävöityy kokemuksen karttuessa, samankaltaisten tilanteiden kohtaaminen voi luoda positiivista pohjaa oikeille valinnoille moraalisessa mielessä. Empatia ja toisten ihmisten arvostava kohtaaminen lisäävät kykyä tunnistaa eettisiä ongelmia. (Juujärven ym. 2007, 21–23)

Juujärvi ym. (2007, 96–99) nostavat esille sosiaalialan perimmäisen ajatuksen dilemman, työntekijä ei voi valita, minkälaisia asiakkaita tai tilanteita hän työssään kohtaa. On siis ensi sijaisen tärkeää, että omien ennakkoluulojen ja asenteiden tiedostaminen on sillä tasolla, että asiakkaita kohdatessa, niiden sivuuttaminen on mahdollista. Tällöin jokaisen asiakkaan yksilöllinen ja arvostava kohtaaminen mahdollistuu, mitä on yleisesti pidetty eräänä tärkeimmistä sosiaalialan periaatteista.

Pohdimmekin, että se missä määrin asiakkaan arvokas ja inhimillinen kohtaaminen kärsivät asenteiden ja ennakkoluulojen alitajuisesta taakasta, sitä on todella vaikea määritellä. Ennakkoluulot ja käsitykset vaikuttavat ihmisen toimintaan tiedostamattomilla tasoilla. Avoimin mielin kartutettu ammatillinen kokemus ja itsereflektio auttavat keskittymään työn kannalta olennaisiin seikkoihin.

3.2.4 Huolenpidon etiikka, hyve-etiikka ja velvollisuusetiikka sosiaalityön kontekstissa

Tässä kappaleessa avaamme pintapuolisesti erilaisia etiikan suuntauksia, joiden merkityksen ja painoarvon koimme erityisen tärkeäksi sosiaalityössä tehtävän työn kannalta.

Huolenpidon etiikan on katsottu vasta melko hiljattain tulleen osaksi ammattietiikkaa. Aiemmin se nähtiin enemmänkin yksityiselämään liittyvänä osana. Huolenpitoa ylläpitää halu auttaa toista ja pyrkiä parantamaan toisen elämänlaatua ja hyvinvointia. Yksinkertaistettuna huolenpidon etiikka on suhtautumista toiseen ihmiseen läheisesti. Läheisyys auttaa ja mahdollistaa toisen ihmisen ymmärtämistä ja empaattista kohtaamista, hänen murheiden, surujen ja haavoittuvuuden jakamista. Huolenpidon etiikka tarkoittaa myös harmonista ja avointa, toiset huomioonottavaa suhtautumista toisiin. Lisäksi siihen kuuluu sellainen toiminta, mikä konkreettisesti auttaa ylläpitämään ja parantamaan ihmissuhteita. Eettinen huolenpito on sitä, että saa asiakkaan ymmärtämään enemmän itseään ja omaa elämäntilannettaan, tällöin ammattilainen antaa asiakkaalle itselleen mahdollisuuden kasvaa persoonana. Tällaisen voimaannuttavan toiminnan päätähtäin on nimenomaan asiakkaan autonomian vahvistamisessa. Pyritään antamaan asiakkaalle avaimia ottamaan isompi ote omasta elämästään. Huolenpidon etiikka on kiteytettynä ennen kaikkea toisen ihmisen hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävää, professionaalisessa mielessä. (Juujärvi ym. 2007, 213–217) Koemmekin, että juuri tällainen huolenpidon etiikka ammatillisessa työssä äärimmäisen tärkeä peruspilari, jonka tukevuutta jokaisen alalla työskentelevän tulisi aika ajoin pohtia.

Juujärvi (2007, 65–67) katsoo hyve-etiikan olevan osa sellaisten ihmisten toimintaa, joiden tekemisen pääprioriteettina on hyveellinen lopputulos. Tällaiset henkilöt pyrkivät valinnoillaan, tiedoillaan ja teoillaan toteuttamaan jotain hyvää. Hyveiden ja arvojen katsotaan liittyvän toisiinsa, mutta hyveellisyyden tunnusmerkkinä on selkeä oman toiminnan päämäärän ymmärtäminen, toimintaa tulee myös vahvasti linkittyä ammatillinen näkemys ja suhteuttaminen ammatilliseen päätöksentekoon. Hyveellinen toiminta nivoutuu neljän kulmakiven yhteensovittamisesta: tieto, harvintakyky, tahto ja rationaalisuus. Ammatillisen toiminnan hyveet tulevat kokemuk-

sen ja harjoittelemisen avulla, tällöin niistä muovautuu valmiuksia, ikään kuin osa työidentiteettiä, jotka antavat tavoitteita ja päämääriä toiminnalle.

Sajama (1995, 23–24.) puolestaan penää vahvasti järjen roolia, sillä hyve-etiikan häiriötekijänä voi helposti olla oman edun tavoittelu. Sajama katsoo, että juuri järjen avulla tällainen egoistinen toiminta vaiennetaan, hän myös katsoo, että järkevyyden ja moraalisuus ovat lähes toistensa synonyymeja. On välttämätöntä, että moraalisesti oikein toimiva ihminen toimii myös järkevästi. Kiteytettynä hyve-etiikan pohjimmainen tarkoitus on löytää sellaiset ainekset, mistä yksilön hyvä ja onnistunut elämä on rakennettavissa.

Sajaman lähes kategorinen moraalinen ja järkevyyden rinnastus oli mielestämme hieman ongelmallinen, mutta jos katsotaan järjen nimenomaan toimivan oman edun tavoittelun ylitse, voidaan sen todeta olevan tärkeä faktori hyveellisuuden toteutumisen kannalta.

Velvollisuusetiikassa ”oikein tekemisen” -velvollisuus motivoi ihmisiä. Velvollisuusetiikan mukaan ihmisen pitää tehdä se, mikä on oikein. Siinä teon eettinen arviointi ei perustu teon seuraukseen vaan tekoon itseensä. Velvollisuuseettisestä näkökulmasta ammatillisen asiantuntijan tulee toimia velvollisuuksien ja sopimusten mukaan. Osa ammattieettisistä periaatteista kuvaa ammatillaisen velvollisuuksia. Velvollisuusetiikka perustuu yleispäteviin tai hyväksi havaittuihin normeihin, joita pyrimme aina noudattamaan. Esimerkiksi eettisen periaatteen mukaan ammatillisen tulee pitää salassa asiakasta koskevat tiedot. Jos ihminen ei tiedä, mitä salassa pitäminen tarkoittaa, niin hän ei ymmärrä velvollisuutta. Velvollisuudentuntoa ei voi tuoda ihmisen ulkoapäin, vaan se tulee ihmisen sisältä. Kuitenkin ihmisen uinuva velvollisuudentunto voidaan herätellä. (Juujärvi ym. 2007, 69–71; Heikkonen 1993, 27–31.)

Brasilialaisen Paulo Freiren sorrettujen pedagogiikka lähtee peruskäsityksestä, että elämän on perustuttava vahvasti velvoittavaan etiikkaan, jossa jokaiselle ihmiselle suodaan ehdoitta tasavertainen mahdollisuus kehittyä elämäänsä hallitsee subjektiiviseksi ja kehittää ihmisyytensä eri puolia. Ollakseen pätevä auktoriteetin tulee olla vapauden puolella. Kukaan ei opeta toista eikä kukaan opi itseksensä. Ihmiset opettavat toisiaan maailman välityksellä. (Freire 2005, 24–25, 86.)

Velvollisuuden määrittelemineen on kiintoisaa, tuleeko velvollisuus intohimosta auttamiseen, vai työyhteisön paineesta, vai kenties jostain muualta? Onko kuukausittainen palkka riittävä luomaan sellaisen velvollisuudentunteen, että ammattilainen pyrkii työssään aina parhaaseen?

3.3 Henkilökohtaisten ja ammatillisten arvojen ristiriidat

Havaintojemme mukaan nimenomaan auttamishalu ja kutsumus voivat lähteä kovin erilaisista arvoista. Esimerkiksi tasa-arvoa kannattava liberaali tai konservatiivinen uskonnon harjoittaja voivat kokea auttamisen primaariksi syyksi sille, että on valinnut sosiaalialan ammatikseen. Tällaiset henkilökohtaiset vahvat arvot voivat joutua todelliselle koetukselle erilaisissa työyhteisöissä. Onkin äärimmäisen kiintoisaa tarkastella tällaista arvojen ristipainetta. Työn kohde ja auttamishalu ovat yhteinen nimittäjä, mutta elämäkatsomukselliset lähtökohdat ovat perustavanlaatuisesti eriävät.

Eettisiä ristiriitoja sikiää etenkin erisuuntaisista arvotraditioista. Tämä mahdollistaa sen että henkilökohtaiset ja ammatilliset arvot saattavat johtaa täysin vastakkaisiin ratkaisuihin puhuttaessa samasta ongelmasta. Asia monimutkaistuu entisestään kun mukaan liitetään työpaikalla vallitsevat, niin kutsutut sosiaaliset arvot. (Aadland 1992, 161–163)

Oikeusfilosofiassa on erotettavissa kaksi oikeusperiaatetta: positiivinen oikeus sekä luontaisoikeus. Ensimmäinen näyttäytyy velvoittavana oikeusjärjestyksenä, joka pohjaa oikeuskäsityksensä yhteiskunnassa vallitsevaan lainsäädäntöön. Lainsäädäntö puolestaan heijastelee yhteiskunnassa tiettyinä hetkenä voimassa olevia käsityksiä oikeasta ja väärästä. (Aadland 1992, 150)

Pohdiskelimme, että tätä periaatetta voidaan helposti vastustaa vetoamalla siihen että enemmistö ei voi olla absoluuttisen oikeassa, ja on näin ollen altis tekemän virheellisiä ja epäoikeudenmukaisia päätöksiä ja lakeja. Edellä mainituista syistä on täysin mahdollista että yksilö toimii enemmistöä vastaan mutta hänen toimintansa on kuitenkin moraalisesti oikein. Tällöin ollaan kuitenkin yksilön kannalta hy-

vin hankalassa ja haastavassa tilanteessa, joka muistuttaa tuulimyllyjä vastaan taistelemista.

Toinen oikeusperiaate, luontaisoikeus puolestaan rakentuu periaatteelle, jonka mukaan on löydettävissä tiettyjä perustavaa laatua olevia yleisiä lakeja, joiden ilmentymien voidaan katsoa ajasta ja paikasta riippumattomaksi. Edellä mainitun näkemyksen mukaan ihmisillä olisi näistä laeista intuitiivista tai jopa sisäänrakennettua universaalia tietoa. (Aadland 1992 ,150)

3.4 Keskustelukulttuuri työyhteisössä – arvot, etiikka, moraaliset dilemmat-kontekstissa

Tässä kappaleessa kuvailemme miten työpaikoilla käydään keskustelua moraalisesti ja eettisesti haastavista aiheista. Kuvailemme myös avoimen keskustelukulttuurin positiivisia vaikutuksia työyhteisölle ja sen toimintatavoille.

Tämän päivän työyhteisöissä nähdään rakentavan yhteistyön ja vuoropuhelun merkitys ja sen positiiviset vaikutukset. Kukin työyhteisön jäsen pystyy kouliintumaan työyhteisötaitoissaan ja tätä kautta edistämään koko työyhteisönsä hyvinvointia. Työhyvinvointi ei ainoastaan lisää yksilön ja työyhteisön voimavaroja, vaan sen vaikutukset eskaloituvat edelleen asiakassuhteisiin, työn tuottavuuteen ja jopa työn ulkopuoliseen elämään. (Manka, M-L., Hakala, L., Nuutinen, S. & Harju, R. 2010, 67.)

Myös Sosiaali- ja terveysministeriön tiedotteessa (2005) nostettiin vahvasti esille hyvinvoivan ja keskusteleavan työpaikan yhteys siellä vallitsevaan tuottavuuteen ja luovuuteen. On tavattoman yleistä suomalaisten työpaikkojen arjessa, että vaikeista asioista ei saada aikaan keskustelua, vaan niistä vaietaan.

Ammattietiikka projisoituu todeksi arjen valinnoissa, jotka ovat joskus vaikeitakin. Tukea työntekijöille antaa Talentian ammattieettinen valiokunta. Valiokunta koostuu yhdeksästä kokeneesta sosiaalialan ammattilaisesta, jotka työskentelevät eri toimintasektoreilla ja koulutusaloilla. Lautakunnan tehtävä on ylläpitää, edistää sekä kehittää alan ammattilaisten keskuudessa eettistä keskustelua ja pohdintaa.

Jokaisen alaa opiskelevan tai sillä työskentelevän tulisi luonnollisesti pyöritellä näitä ajatuksia alati mielessään sekä järkeillä niitä myös kollegoidensa kanssa. Jotta keskustelua saadaan viritettyä ja alan ammattilaiset pohtimaan kunnolla eri näkökantoja, joutuu lautakunta suuntaaman usein provosoivan kriittisiä puheenvuoroja ammattilaisten omaa toimintaa kohtaan. (Mäkinen, 2008, 254)

Parrot (2010, 141) tuo esille, että henkilökohtaisella tasolla toteutettava eettinen työorientaatio ja yhtäältä sitoutuminen palveluita tuottavan organisaation toimintatapoihin asettavat ammattilaisen harkitsemaan missä määrin organisaatio voi muokata hänen työuraansa. Hän korostaa kiinnittämään huomiota siihen että ammatillinen autonomia on huomioitu asianmukaisesti ja että organisaation toiminta suuntaa parhaan mahdollisen hyödyn palvelun käyttäjille. Näistä asioista on tärkeää käydä keskustelua työyhteisöissä.

Rehdillä omaa toimintaa refleктоivalla asenteella edistetään ammatillisesti kestävä ja laadukasta työtä. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattietiikka on usein sisäistetty jopa niin hyvin että se näyttää aiheuttavan käytännön työelämässä vaikeasti ratkaistavissa olevia ristiriitoja. Nämä tilanteet puolestaan lisäävät työn henkistä kuormittavuutta. Kuormittavuutta kasvattaa myös osaltaan se, etteivät työntekijät saa nykyisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa riittävästi arvostusta. Tuen puute ilmenee etenkin sosiaali- ja terveystalansisällä. Onkin eittämättä suuri vääryys ja epäkohta, että ammatillista sensitiivisyyttä eli juuri sosiaalialan ydinosaamista ei huomioida tarpeeksi, ja sitä kohtaan suhtaudutaan jopa yliolkaisesti. (Mäkinen 2008, 254)

Sosiaalialalla tehdään paljon kipeitäkin ratkaisuja, sekä vaikutetaan ihmisten elämään varsin suoraan. Tämän vuoksi ammattikunnan tulee itse olla itseään kohtaan avoin ja kriittinen. Asiakaslähtöisyydestä, menettelytavoista ja yleisistä tavoitteista pitää käydä avointa ja rakentavaa keskustelua moniammatillisissa työryhmissä. Hyvä sosiaalialan ammattilainen tiedostaa omat ja yhteistyötahojensa kompetenssit, sekä osaa ottaa huomioon myös muiden ammattiryhmien perspektiivit arvokkaasti. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 27)

Koemme, että työpaikoilla käytävät keskustelut ovat välttämätön osa työtä. Usein työntekijöiden yksittäisillä päätöksillä on suoria vaikutuksia asiakkaiden elämään.

Tällainen vastuu on niin suuri, että keskusteluiden kautta on saavutettavissa konkreettista tukea ja apua ratkaisuille. Tällainen käytäntö hyödyttää siis viimekädessä myös asiakkaita.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöllämme ei itsessään ollut mitään ulkopuolista tilaajaa, emmekä läheneetkään etsimään mitään valmista aihetta. Työmme kumpusi vahvasti omien intressiemme ja pohdintojemme syövereistä. Lisäksi aihetta ei ole juurikaan tutkittu, ainakaan opinnäytetöiden osalta. Tutkimuksemme avulla pyrimme pureutumaan syvemmälle sosiaalialan arvomaailmaan, nostaten sitä enemmän esille, sillä alamme koulutuksessa arvot ovat läsnä opetuksessa lähestulkoon jokaisella kursilla. Silti koemme, että, arvokeskustelu ja siihen käytettävä aika luentojemme lomassa on varsin rajallista, harvoin myöskään ehdimme pureutua syvällisemmin sanojen taakse. Työmme rajaavana tekijänä toimi myös sukupuolikysymys, mikä oli työskentelyllemme helppo valinta. Olemme molemmat miehiä ja sen vuoksi selkeässä vähemmistössä sosiaalialalla. Tutkimustamme varten olemme tutustuneet aihettamme sivuavaan kirjallisuuteen. Emme löytäneet juurikaan kirjallisuutta, joka olisi suoraan vastannut aiheeseemme. Sosiaalialalla työskenteleviä miehiä käsitteleviä lähteitä oli ylipäätään verrattain harvassa.

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja kohde

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia asiantuntijanäkökulmasta käsin miten ja missä määrin sosiaalityön taustalta löydettävät arvot korreloivat sosiaalialalle hakeutuneiden miesten omien arvojen kanssa. Tutkimuksemme yhteydessä tarkastelemme myös syitä alalle hakeutumisen takana. Otamme myös selvää sosiaalialan eri sektoreilla työskentelevien miesten näkemyksistä, miten he kokevat työkentällä vallitsevan arvokeskustelun ja miten se heijastuu käytännön työhön. Haastattelimme seitsemää sosiaalialalla työskentelevää, sosiaalialankoulutuksen saanutta mieshenkilöä. Haastateltavat olivat iältään 29–54-vuotiaita kokemus alalta 2-28 vuotta. Miehet valikoituivat haastateltaviksi sattuman varaisesti, mutta kaikkia yhdistävä tekijä oli työskentely lasten ja nuorten parissa.

Opinnäytetyömme perustana on laadullinen tutkimus ja tutkimusmenetelmistä teemahaastattelu sekä kirjallisuudesta löydettävissä oleva tietopohja. Tässä kappaleessa avaamme edellä mainitut käsitteet, määrittelemme tutkimuskysymykset, kerromme tutkimusaineiston keräämisestä ja sen analysoimisesta sekä pohdimme tutkimuksen mielekkyyttä, luotettavuutta ja eettisiä näkökulmia.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimme opinnäytetyössämme sosiaalialan arvomaailmaan näyttäytymistä mies näkökulmasta katsottuna. Tutkimuskysymyksemme on laaja sen vuoksi, että voimme tutkia alan arvokysymyksiä mahdollisimman monipuolisesti, yksilön, ammattikunnan ja yhteiskunnan tasoilta. Tutkimustamme leimaa voimakas eettinen ja moraalinen tulokulma, joka haastaa haastateltaviamme refleктоimaan omaa työtä, työympäristöään ja sosiaalialan yhteiskunnallista tehtävää.

Perimmäiset tutkimuskysymykset työssämme ovat:

Miten arvokysymykset näyttäytyvät sosiaalialalla miesten kokemana ja miten niiden merkitys koetaan?

4.3 Laadullinen tutkimus

Tähän opinnäytetyömme aiheeseen päätyessämme, valitsimme tutkimusmenetelmäksi haastattelut ja empiiriset sekä kirjallisiin tietolähteisiin perustuvat havainnot.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2010, 161, 164) kuvaavat teoksessaan, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata ja projisoida todellista elämää. Siinä tutkittavaa asiaa tarkastellaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sillä todellisuuden ajatellaan olevan hyvin moninainen. Mitä se eittämättä onkin! Tämän mukaan tapahtumat muokkaavat toinen toistaan ja on mahdollista löytää aina uusia suuntauksia ja suhdanteita objektien välille. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään mielellään ihmistä tiedonkeruun lähteenä. Opinnäytetyössämme keräämme aineis-

toa miespuolisilta sosiaalialan työntekijöiltä haastatteleamalla ja keskustelemalla aihepiiriin läheisesti liittyvistä spesifeimmistä esimerkkitapauksista mahdollisimman luonnollisissa ja kiireettömissä olosuhteissa. Tällöin on aikaa porautua asian ytimeen.

4.4 Tutkimusaineiston kerääminen

Työssämme tiedostamme myös erinäiset seikat, kuten sosiaalisen paineen, kulttuurisidonnaisuuden ja erilaisten tunnereaktioiden vaikutukset valintoihin ja mahdolliset konfliktit mihin omien arvojen esille tuominen voi johtaa, tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, että työmme porautuu haastateltavien näkemyksiin ja kokemuksiin heidän arvoistaan. Pyrkimyksemme on haastaa haastateltavia miettimään syitä, miksi he ovat hakeutuneet alalle, joka pohjaa hyvin vahvoihin eettisiin ja moraalisiin lähtökohtiin. Miksi he ovat hakeutuneet alalle, jonka tarkoituksena ja suurimpana lähtökohtana on poistaa epätasa-arvoisuus ja korostaa jokaisen ihmisen arvoa yhteiskunnan jäsenenä.

Tutkimushaastattelu koostuu vuorovaikutukseen liittyvistä elementeistä: kysymyksistä, oletuksista, ymmärryksen osoittamisesta ja kiinnostuksen välittämisestä haastateltavan kanssa. Tutkimushaastattelun erityispiirteitä ovat sen tarkoitus ja erilaiset roolit, sillä haastattelija on tietämätön osapuoli ja haastateltavalta löytyy ainutlaatuista tietoa. Haastattelu toteutetaan tutkijan aloitteesta ja kiinnostuksesta tutkimuksen aiheeseen: tutkija ohjaa haastattelun kulkua ja suuntaa keskustelua erityisiin puheenaiheisiin. Haastattelu tehdään päämäärätietoisesti, sillä haastattelija tekee kysymyksiä ja aloitteita, ohjaa keskustelua tiettyihin teemoihin sekä kannustaa haastateltavaa vastaamaan kysymyksiin. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–23 ; Stake 2010, 95.)

Keräämme opinnäytetyömme aineiston teemahaastattelun avulla, mikä käsittää meidän tapauksessamme puolistrukturoidun haastattelurungon johon on myös lisätty muutamia eksakteja käytännönläheisiä esimerkkitapauksia joiden ympärille haastattelua voidaan rakentaa. Teemahaastattelu koostuu tietyistä aihepiireistä, joista keskustellaan haastateltavan kanssa, mutta kysymysten tarkka muoto ja jär-

jestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2010, 208.) Olemme laatineet teemahaastattelurungon (liite 1), jonka avulla keskustelemme haastateltavien kanssa valituista aiheista. Haastattelumme teemoja olivat: Alalle hakeutuminen, työ ja sen merkitys, sosiaalialan funktio, paikka yhteiskunnassa, elävästä elämästä, moraali, naisvaltainen ala, tulevaisuus ja arvokeskustelu. Valittujen teemojen lisäksi esitämme tarkentavia kysymyksiä sekä spesifimpiä esimerkkitapauksia, joiden tarkoitus on linjata keskustelua aihepiirin äärellä. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja, jotka nauhoitettiin litterointia varten.

Sosiaalialan tutkimuksessa arvoja ja etiikkaa on käsitelty Suomessa suhteellisen vähän. Ainoastaan sosiaalialan arvoja ja etiikkaa käsittelevää kirjaa ei ole 2000-luvulla julkaistu Suomessa lainkaan. (Fagerström, 2011) Joten tämä asetti työllemme haasteita tuoreiden lähteiden monipuoliseen käyttöön.

4.5 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineistojen yksi analysointitapa on sisällönanalyysi, jota käytämme tutkimustulosten analysointiin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 103, 106) mukaan sisällönanalyysin avulla tutkimustuloksia voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti saaden tulokset tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Sisällönanalyysin avulla aineisto saadaan järjestettyä johtopäätöksiä varten sanalliseen muotoon. Olemme käyttäneet analysoinnissa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) mukaan sen tarkoituksena on tiivistää tieto pelkistettyyn muotoon eli hyödyntää vain tutkimuksen kannalta oleellista tietoa.

Olemme sekä kuunnelleet, että litteroineet haastattelut. Haastatteluissamme saimme siinä määrin syväluotaavia ja asian ytimeen pureutuvia vastauksia, että jouduimme useaan otteeseen palaamaan, rajaamaan ja ravistelemaan tutkimuskysymyksiämme. Tämän jälkeen olemme käyneet litteroidut haastattelut läpi, etsien oleellisimmat tiedot tutkimuskysymyksiämme varten. Jaoimme vastaustulokset kahdeksaan isoon teemaan haastattelurunkomme (liite 1) perusteella. Jaoimme isot teemat vielä pienempiin alakategorioihin, jotka vastasivat suuremmin tutkimuskysymykseemme ja helpottivat tulosten analysointia. Tutkimustuloksia ana-

lysoidessamme ja niitä esiintuodessamme käytämme haastateltavista heidän ikäänsä.

Kävimme jokaisen haastattelun läpi yksityiskohtaisesti ja poimimme niistä tärkeimmät vastaukset, jotka antoivat kurantteja vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Tuomme esille kussakin alakategoriassa haastateltavien näkemyksiä kuhunkin aiheeseen liittyen. Haastatteluista suoraan lainattujen ilmausten avulla pystyimme kirjoittamaan opinnäytetyömme tutkimustulokset. Vaikka haastatteluissa tuli esiin paljon samanlaisia asioita, näkökulmat kuitenkin vaihtelivat. Saimme sangen monivivahteisia ja mielenkiintoisia tutkimustuloksia laaja-alaisesti.

4.6 Luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (2010, 231) mukaan tutkimuksen reliabelius eli tutkimustulosten toistettavuus tarkoittaa sitä, että eri tutkijat voivat päätyä eri tutkimuskerroilla samoihin tuloksiin. Tuloksia voidaan myös pitää reliabeleina, mikäli samoja tutkittavia henkilöitä tutkitaan eri kerroilla ja saadaan samat tutkimustulokset. Harvoin kuitenkaan laadullisessa tutkimusmenetelmässä on mahdollista toistaa tutkimusta, sillä esimerkiksi vuoden kuluttua tilanne voi haastattelupaikassa olla eri. Hirsjärven ym. (s. 231) mukaan tutkimuksen validius tarkoittaa sitä, että tutkimusmenetelmät tutkivat juuri sitä, mitä on tarkoituskin tutkia.

Opinnäytetyössämme käytettävien tutkimusmenetelmien avulla koimme, että saimme vastaukset niihin tutkimuskysymyksiin, joita halusimme puntaroida. Haastatteluilla saimme vastauksia eri sektoreilla työskenteleviltä sosiaalialan ammattilaisilta. Vertailemalla julkisuudessa ja kirjallisista lähteistä löytyvää dialogia ja problematiikkaa voimme todeta kohtaavatko haastateltavien kertomat asiat niiden kanssa.

Hirsjärven ym. (2009, 23) mukaan tutkimuksen tekoon liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Nämä liittyvät aineiston hankintaan ja julkistamiseen sekä tutkimuksen kirjoittamiseen. Tutkimusta tehdessämme pidimme tarkasti huolen siitä, että emme mainitse nimeltä haastateltavia, heidän työyhteisöjään tai mitään sellaista seikkaa joka voisi mahdollisesti vaaran-

taa heidän anonymiteettiään. Kerroimme tekstissämme ainoastaan iän, tämä sen vuoksi, että alalla työskentelee verrattain vähän miehiä ja jo pelkän vakanssin esiintuominen voisi paljastaa liikaa haastateltavista. Emme plagioi eli jäljennä toisten kirjoittajien tekstejä, vaan kerromme asiat omin sanoin ja oman tulkintamme kautta. Olemme luvanneet, että haastateltavia ei voida tunnistaa tutkimuksestamme. Lisäksi säilytämme tutkimusaineiston turvallisesti ja käytämme sitä vain sovitua tarkoitusta varten.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä kappaleessa selvitämme olennaista tietoa opinnäytetyömme aineistonkeruun toteutuksesta ja tutkimustulostemme taustasta. Tuomme esiin tärkeimmät tutkimustulokset, jotka käymme läpi kolmen pääteeman ja niiden alakategorioiden mukaisesti.

5.1 Tutkimustulosten taustaa

Toteutimme yksilöhaastattelut rauhallisessa ympäristössä haastateltavien kotona, työpaikoilla tai tarkoitusta varten varatussa tilassa. Kukin haastattelu kesti reilun tunnin verran. Haastattelutilanteet olivat luonteeltaan keskustelevia ja rauhallisia. Miehillä annettiin aikaa miettiä ja tarkentaa vastaustaan. Esitimme myös tarvittaessa keskustelua ruokkivia ja suuntaavia lisäkysymyksiä. Kysyimme haastateltavilta teemoihin liittyviä kysymyksiä ja myös tarpeen vaatiessa tarkentavia kysymyksiä sekä toimimme keskusteluun eksakteja esimerkkitapauksia jotka nostivat moraaliset, eettiset ja arvokysymykset keskeiseen rooliin. Lähetimme kysymysrunon miehille ennakoon luettavaksi, näin annoimme heille mahdollisuuden perehtyä aihepiiriimme. Koimme että kysymyksemme olivat suhteellisen haastavia. Yksi miehistä ilmoitti ennakoon, ettei halua lukea kysymyksiä ennen haastattelua, vedoten spontaaniuden ja intuition tärkeyteen.

Haastattelujen jälkeen prosessoimme tuloksia. Tutkimustuloksissamme käytämme miehistä heidän ikäänsä, jonka tarkoituksena on paitsi erottaa miehet toisistaan, myös suhteuttaa vastaus heidän kokemuspohjaansa. Tutkimustuloksissamme olemme yhdistäneet sekä haastatteluiden antamat pohdinnat että teoriapohjasta löytyvät aihepiiriä tukevat näytöt.

Tutkimustulokset esitämme kolmen tason kautta. Nämä tasot ovat: Yhteiskunnallinen, ammattikunnallinen, sekä henkilökohtainen taso. Analysoimme kaikkia tasoja sosiaalialan viitekehyksen sisällä.

5.2 Sosiaalialan yhteiskunnallinen tehtävä

Sosiaalialan yhteiskunnallista tehtävää leimasi vahvasti arvoihin kytkeytynyt aspekti. Vastaajamme nostivat esille kysymyksen: Minkälaista yhteiskuntaa haluamme rakentaa ja minkälaisessa yhteiskunnassa haluamme elää? Esiin nousi huoli siitä olemmeko menossa kohti yksilökeskeisempää mallia, jossa jokainen on vastuussa vain itsestään. Vastaajien mielipiteet olivat vahvasti samansuuntaisia sen suhteen, että jokainen koki hyvinvoinnin ylläpitämisen ja heikompien tukemisen yhteiskunnan tehtävänä ja tätä tehtävää suorittaa merkittävässä määrin sosiaaliala. Lisäksi sosiaaliala nähtiin merkittävässä roolissa koko yhteiskuntarauhan kannalta.

Mies 54: Tierääksää edes itte mitä sä kysyt? Otas ny uudestaan. Se menee suurinpiirtein näin, vaikka sitä ei yhteiskunta huomaa: Jos sosiaalialan sektoria ei olisi niin eläisimme kaaoksessa ja eläisimme merkittävässä epävarmuudessa ja tuota niin väittäisin jopa tietyllä lailla väkivallan uhan, terrorin uhan, tälläsen kuka on vahvin vie etiäpäin-yhteiskunnan alla. Ja ne ihmiset jotka ei niinku tällä alalla toimi, niin väitän et he ei nää kokonaisuudessaan sitä sosiaalialan tehtävää että se on niinku yhteiskuntaa tynnyttävä ja rauhoittava. Että jos ei meitä kaikkia olisi niin ei poliisi pysty näitä asioita hoitamaan että anarkia täällä vallitsis ihan eri määrin että siihenhän perustuu tää hyvinvointiyhteiskunta.

Yllä oleva sitaatti kulminoi sosiaalialan paikkaa ja merkitystä yhteiskunnassa äärimmäisen moniulotteisesti. Hyvinvointiyhteiskunnan kannalta haastateltava näki sosiaalialan merkityksen ohittamattoman tärkeänä.

Mies 38: Varmaan yks tärkeimmistä tehtävistä mitä täältä tällähetkellä löytyy, näin mä sen nään.

Mies 37: No onhan sillä todella suuri merkitys yhteiskunnalle, se on sitä turvaa ja tukea ja edistää sitä hyvinvointia ja sillain sitoo siihen yhteiskunnan toimintaan. Pidän sitä erittäin tärkeänä.

Mies 29: Varmaan se on niin ku jonkinlainen.. Mitenhän se ois, sosiaal.. että me yhdessä luodaan semmoinen järjestelmä joka pitää sitten loppujen lopuksi huolta niistä jotka ei omillaan pärjää. Erittäin tärkeä osa. Ja uskon että se loppuviimeksi hyödyttää joka ikistä, myös niitäkin joilla menee mahtavan hyvin tällä hetkellä tai jotka ei koe tavallaan tarvitsevansa sitä. Mutta uskon että se heidän elämänsäkin auttaa kuitenkin sillä lailla minkälainen se Suomi ylipäänsä on kun on toi hyvä toimiva sosiaalisektori. Ilman muuta semmoinen pitää olla hyvin voimissaan.

Viimeinen vastaus antoi osviittaa kansallis-identiteettimme kivijalasta, johon hyvinvointiyhteiskunnan käsite kiinteästi liitetään.

Aineistomme pohjalta nähtiin poikkeuksetta hyväksi että sosiaaliturva on pyritty takaamaan lailla.

Mies 54: Aivan ehrottomasti, aivan ehrottomasti. Jos ei näin olisi niin mä väitän että levottomuutta olis huomattavasti enemmän, ja kyllähän se on nytkin, tuota huomaa sen että ihmiset jotka ei voi hyvin, niin ei ne tyydy osaansa, eikä välttämättä tarttekkaa tyytyä mutta heidän tapansa ilimottaa asia että he eivät tyydy osaansa ei oo ehkä niinku lainmukanen, että tuota sosiaalialahan pyrkii näitten lieveilmiöiden tasoittamiseen, jotenkin niinku jakamalla sitä yhteistä hyvää muillekin.

Mies 38: Se on nimenomaan hyvä että se on lakiin kirjoitettu, sillä muutoin se olis aikoja sitte karsittu pois.

Se kuinka hyvin kyseinen laki palvelee tarkoitustaan, oli hieman epäselvempää. Valtaosa miehistä ei yleisellä tasolla osannut vastata kovin tyhjentävästi. Lain arveltiin olevan pääasiallisesti hyvä, tai vähintäänkin kehityskelpoinen.

Mies 42: Varmasti osittain tai pääosin toimiikin, mutta sitten on sellaisia välejä joista tippuu ihmisiä. On sellaisia tapauksia jotka pystyisi hoitamaan paremmin, mutta en nyt osaa tässä kertoa esimerkkiä, mutta niitä kuulee aina silloin tällöin.

Mies 37: No laki on ainakin kehityskelpoinen ja kehittyvä, kokoajanhan sitä tarkistellaan ja tulee muutoksia ja lisäyksiä. Kyl se pääosin on hyvä, mut siinä paljon on myös kehityskelpoisia asioita. Ja mitä ny teidänki kokoajan.

Mies 31: Kyllä mä näkisin, että se on pääpiirteittäin riittävä, tällä hetkellä. Sinänsä haastava kysymys, ku miettii tarkemmin, että mikä on riittävää ja mikä ei. Tota, sinänsä sen verran vedän tietysti takaisinpäin, että on huolestuttavaa se, että tällä hetkellä nuoria syrjäytyy huomattavan paljon enemmän kokoajan, että onko se sitten riittävä mitä tällä hetkellä tehdään? Vai onko kyseessä vain se että itse työn laatu tai koulutus on riittämätön?

Yksi mies tosin kyseenalaisti nykyisen järjestelmän toimivuuden. Hän näki siinä jo lähtökohtaisesti valuvikoja.

Mä en oikeen tunne sitä, mut mun mielestä tää on niinkun sillisalaatti sen verran mitä mä ymmärrän. On vaikka kuinka paljon erilaisia tukia, et saattaa olla et pelkästään se paperityö on monelle niin tuskaa et se on hirveen vaikee. Mun mielestä se pitäis jotenkin yksinkertastaa, et se on ihmiselle joku tietty perustulo. Nykyäänhän jos sä saat jotain toimeentulotukea tai työttömyys korvausta, se on jotenkin niin, et jos erehdyt menemään töihin muutamaks päiväks, niin sua sakotetaan siitä et sä meet töihin. Et mun mielestä se pitäis muuttaa et se olis joku tietty perustulo kaikille kuukaudessa riippumatta siitä käytkö sä töissä. Tietysti siinä pitää olla joku ylimenevä osa, sen vähä mitä mä ymmärrän, mut pitäis olla joku eri käytäntö.

Mies hahmotteli nykyisen järjestelmän korvaajaksi kansalaispalkan tyylistä ajatelmää.

Verovaroin toteutettava sosiaaliturva nähtiin ainoana mahdollisena vaihtoehtona.

Mies 38: Mä en nää mitään muuta vaihtoehtoa. Jos nyt aatelee hyvinvoiniyhteiskuntaa, tai et me edes pyritään sellasta ylläpitämään, mistähän muualta se tulis. Esimerkiksi Lontoossa ylipäätään tai Englannissa tai ainaki jenkeissä eiks siellä oo et järjestöt hoitaa. Mä en oikeen tiedä siellä on hirvee määrä kodittomia ja asunnottomia nuoria. Kyllä tää on parempi tää, et meitä vähän enemmän verotetaan, kyl mä nään sen parempana et sillä saadaan kuitenkin parempi toimeentulo heikko-osaisille et en mä haluaisi nähdä sellasta Lontoon kodittomien tai jenkkien meininkiä yhtään Suomessa. Ja just tän takia me tarvitaan lakeja koska jotkuhan hirveen mielellään ajais asiaa tuohon suuntaan ja mä taas nään asian ihan toisin et niinku sellasta heikoimpien puolestapuhujia. En mä kyllä siis veroja tykkää maksaa, mut joku hintahan tässä täytyy olla, et tää yhteisö pysyy jollakin lailla kasas.

Kiteytettynä, haastateltavat kaikki olivat sitä mieltä, että sosiaalialaa tarvitaan nyt ehkä enemmän kuin koskaan. Se nähtiin todella tärkeänä osana suomalaista arvopohjaa.

5.2.2 Sosiaalialan yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Kaikki vastaajat kokevat työn vaikuttavuuden, suoraan tai välillisesti. Mutta myös työn kehittäminen nousi esille. Sosiaalialan ei tule tyytyä nykyiseen asemaansa,

vaan sen pitää pysyä mukana alati muuttuvassa yhteiskunnassa. Työn kehittämisen lähtee yksilöistä kohti yhteisöjä ja sitä kautta koko yhteiskuntaa.

Mies 37: Kyllä mä koen että se on vaikuttavaa että varsinki ku tällä sektorilla työskentelee nii vaikuttavuutta sillä haetaan ja toivon mukaan sillä on sitä vaikuttavuutta.

Mies 42 : No joo että kyllähän siinä pyritään kaiken aikaa hiljaa vaikuttamaan yhteiskunnan asenteisiin, mutta se ei oo välttämättä se kaikkein tärkein ja näkyvin osa sitä. Mutta kyllä se on siellä vahvasti olemassa.

Edellä olevan miehen kertoma kuvastaa työn taustalla vaikuttavaa sosiaalialan arvopohjaa. Voidaankin siis sanoa, että sosiaalisektori jo olemassaolollaan ylläpitää pehmeitä arvoja yhteiskunnassamme.

Mies 31: Mä koen, että tää sosiaaliala on vielä suhteellisen nuori ala, tässäkin yhteiskunnassa ja ja ööö. se hakee vielä tietyllä tapaa paikkaansa, mutta niin, tuntuu siltä, että media on se niinku pikkuhiljaa löytäny, - niin hyvässä kuin huonossa – mutta niinku se ehkä vähä niinku kertoo, että aletaan vasta heräämään, että mitä tää ala sisältää, mutta niinku, kyllä tälle on niinku selkeästi paikka tässä nyky-yhteiskunnassa. On niinku erittäin tärkeekin, varsinki kun esimerkiks mielenterveysongelmat, mielenterveyshäiriöitä on enemmän, tai niinku ne lisääntyy jatkuvasti. ja se on meidän ajan ongelma ja siihen pitää puuttua. Ei oo vielä tarpeeksi tehokasta, vielä tulee liikaa syrjäytyneitä nuoria, ollaan niinku oikealla tiellä kuitenkin. Ei pidä tyytyä tähän missä ollaan, vaan pitäis pyrkiä kehittymään vielä huomattavan paljon eteenpäin.

Yhteiskunnallamme on edessään vielä monenlaisia aikaamme sidonnaisia ongelmia. Sosiaalialan on pystyttävä kehittymään jatkuvasti, jotta se pystyy jouhevasti vastaamaan ja vaikuttamaan ongelmiin myös yhteiskunnallisella tasolla.

Ainostaan yksi haastateltavista ei halunnut pitää omaa työtään sinänsä sen vaikuttavampana kuin muiden ammattialojen parissa tehtävä työ. Hän koki työnsä merkityksen välittömämmin suuntautuvan suoraan asiakkaisiin.

Mies 41: No kyllähän se vaikuttaa, mutta sitä en tierä että voiko sitä ny sanoa että se mitenkää eri arvoisesti vaikuttais ku mikä tahansa muukaan työ. Et mä en niin ku sillälailla lähtis erottelemaan et mun työ on jotenkin tärkeempää ku jonku toisen. Se on ehkä enempi sitten henkilökohtaista, siitä henkilöstä kiinni ku siitä mun työstä sosiaaliohjaajana. Jos mä lähden itte ajamaan ja keräämään porukaa ja sillälailla hakemaan sitä muutosta niin silleen pystyy tietysti, mutta en mä

tiedä sinälleen suoraan sen työn kautta muutakun niille yksittäisille henkilöille.

Toisaalta muissa vastauksissa samaa ajatusketjua oli kuljetettu pidemmälle: Yksittäisten asiakkaiden tilanteiden koheneminen heijastuu myös laajemmin yhteiskuntaan.

Mies 54:Kyllä tää on Eerittäiin vaikuttavaa. Se että tota se tapahtuu vaan niin minimuodossa, että tota kun yks palikka kun siirtyy niin jonku muunkin paikan on siirryttävä. Jos jnkun tenavan asiat sadaan niinkun raiteelleen niin sillähän on yhteiskunnallisesti aivan merkittäviä säästöjä. Vastaavasti jos niitä ei saada raiteilleen niin tuleeko hänestä sitten kahden miljoona euron putoaja vai ei. Ainahan se ei onnistu vaikka sä kuinka väännät, ihmisellähän on myös kohtalonsa. Sekin vaan pitää osata ottaa huomioon, se on ollu aika armollista huomata tällänen asia.

Mies 38 :Joo, kyllä. Kyllä koen et se on itse asias varmaan yks tärkeimmistä jutuista nykyään, et mä näen sen nykyään enemmän just tuota kautta.

Huomion arvoista oli, että pisimpään alalla työskennelleet vastaajat pitivät työtään yhteiskunnallisesti erittäin vaikuttavana. Sosiaalialan työ nostettiin yhteiskunnallisen vaikuttamisen tärkeimmäksi ammattikentäksi, yhteiskuntarauhaa ylläpitäväksi, hyvinvointivaltion tukipilariksi sekä kehittyneen ja sivistyneen yhteiskunnan merkiksi. Yhteiskunnallisella vaikuttavuudella nähtiin myös olevan saavutettavissa pitkässä juoksussa merkittäviä positiivisia taloudellisia vaikutuksia.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen koettiin tärkeäksi, myös **yksilötasolla**. Vastaus-ten kirjo käsitti monialaisia näkemyksiä aktivismista äänestämiseen ja kunnallispolitiikasta pieniin arkipäiväsiin tekoihin.

Mies 29: Kyllä mä oon kiinnostunut henkilökohtaisellakin tasolla yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Mulle se merkkää sitä, että sä voit olla eduskunnassa, tai se että kun sun kerrostalon lattialla on paljon roskia, sä otat ne ja viet niin ku vaikka roskiin. Se voi olla niin ku aika pieniäkin tekoja yhteisen hyvän vuoksi. Ja niin sitä kannattais ihmisten enemmän ajatellakin, että se ei tarvi olla jonkun lain säätäminen tai jotain suurta ja mahtavaa, vaan sitä voi tehdä aika helposti joka päivä.

Yksi mies koki henkilökohtaisella tasolla harjoittamansa yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapahtuvan pääsääntöisesti oman työnsä puitteissa. Hän koki auktoriteetti asemansa mahdollisuutena vaikuttaa yhteiskunnan asenteisiin.

Mies 38: Olen kiinnostunut joo, se merkitsee paljonkin. Tällä hetkellä yhteiskunnallinen vaikuttaminen on sitä että mä oon aluehallintoviraston ja valviran ja lastensuojelun keskusliiton ja Helsingin kaupungin ja kaikkien tällästen isojen toimijoiden kanssa mä aina ajoittain tota otan kantaa lastensuojeluun, ylipäätään mä puhun näitten vaikeahoitoisten puolesta, ne on kuitenkin ne keiden kanssa mä töitä teen. Mä oon itse asias ollu eduskuntaankin yhteydes nimenomaan siitä että nyt tää laki tällä hetkellä tasapäistä liikaa ja jotenkin on ajettu niin ahtaalle, vaikeahoitoisten laitokset et niiden toimintakyky on ihan jotain muuta ku vaikka 2 vuotta sitten. Et mä haluisin niinku jollain lailla menna ajassa taaksepäin. Ja kyllä mä sitten mutenkin kyllä mä täälästä puolue toimintaa, vihreä liitto se on paras liitto. Jos kysytään mikä kiinnostaa niin tuulivoima ja ihmisoikeudet.

Myös puolue toiminta nostettiin esille kahden miehen vastauksissa. He kokivat kuitenkin että aika ei riitä jäsenyyttä suurempaan osallisuuteen.

Vastausten kirjo piti sisällään myös erään esimerkin mielipiteiden kursailemattomammasta julkituomisesta. Alla löytyvässä sitaatissa eräs vastaajista viittaa osallistumisestaan, suurta mediajulkisuuttakin saaneeseen, kiekkovieras mielenosoitukseen linnanjuhlien yhteydessä 2013.

Mies 42: No tuota niin, joo kyllä. Kyllä tietysti joo, en oo välttämättä lähdössä politiikkaan enkä noin, ...Mulla on Timo Jutila- naamari tuolla hyllyn päällä.

Kyseiseen mielenosoitukseen osallistui siis todistettavasti myös korkeakoulutettuja sosiaalialan ammattilaisia.

5.2.3 Sosiaalialan yhteiskunnallinen velvollisuus ja vastuu huolehtia

Vastaajat kokivat inhimillisyyden, sivistyksen ja yleisen hyödyn nimissä äärimmäisen tärkeäksi, että heikoimmista pidetään huolta.

Mies 54: Että miksikö?!? Mun mielestä se on niinku sivistyksen merkki että toinen ääripää on sitten se että ihmisiä silmittömästi mestataan

tai ennenvanhaan ne on laitettu, yhteisö niin, vanhukset tippunu kalliolta tai lähteny jäälautalla merelle palaamatta enää ikinä, ollakseen niinku yhteiskunnan rasitteena, että yhteiskunnan mitta on se kuinka huolehdit heikoimmistasi.

Tämän katsottiin löytyvän ihmisyydestä sisäänrakennettuna ominaisuutena, jonka tulisi käytännössä olla itsestään selvää, eikä vain lakiin kirjattua velvollisuutta.

Mies 31: Kyllä se on lähtökohta ja kyllä mä koen sen silleen, että se on kuitenkin meissä sisäänrakennettu jo ihan vauvasta lähtien. Että niinku ihmisistä on vaan pidettävä huoli. Sitähän se on. Niin sanottu sisäänrakennettu moraal sääntö, mikä meillä on kuitenkin. Ja nii niin, jos ei sitä olisi, niin kyllä, tietyllä tapaa empatiakyky ihmisellä olis huomattavan paljon pienempi.

Mies 38: Siis kyllä mun mielestä yhteiskunta on velvoitettu huolehtimaan, pitämään huolta tuota kaikista jotka siinä yhteiskunnassa asuu, kun puhutaan suomesta. Tarttisko siihen laittaa niinkuin ehtoja, ei mun mielestä, mun mielestä ihan ehdoitta se täytyis tapahtua, jos tällöinen niinkuin heikoimpien tukeminen ja auttaminen pitäis min mielestä kuulua periaatteessa ihan niinku ihmisyyteen, ilman että sitä täytyy jotenki niinku lakien ja asetusten mukaan perustella.

Miesten vastauksissa nousee selkeästi esille empatia, eläytyvä myötunto, kyky asettua toisen asemaan. Tätä ominaisuutta pidettiin ihmisestä löytyvänä itseisarvona, jonka tulee myös ilmetä yhteiskunnallisella tasolla.

Mies 31: No vaikee sanoa, aika ehdotonta sen pitää olla kuitenkin. Vaikee on vetää rajoja, et käytännös jos lähimmäisellä tai jollain on hätä, niin häntä tulee auttaa, riippumatta siitä, mikä se taso on.

Mies 42: Mä näkisin että tuollaisessa oikeistolaisemmassa yhteiskunnassa eläminen, jossa kaikki pitäisivät huolen vain itsestään ja ehkä mahdollisesti omasta perheestään, se olis jotenkin vaan niin ahdistavaa, että me ollaan mun mielestä kaikki velvollisia pitämään toisistamme huolta, myös kollektiivisesti.

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että yhteiskunta on velvollinen huolehtimaan heikommistaan. Velvollisuus kumpuaa kollektiivisesta vastuusta, heikompia tulee auttaa. Vastauksista välittyi auttamisen ehdottomuus.

Yhteiskunnan huolenpito vaatii tietenkin myös rahaa. Kysyimme miehiltä olisivatko he valmiita leikkaamaan saavutettuja taloudellisia etuja yhteisen hyvän nimissä.

Osa vastaajista olisi valmis kollektiivisemmin leikkaamaan saavutettuja etua yhteisen hyvän nimissä. Paradoksaalista kyllä, harva olisi valmiina antamaan omaan. Leikkuria käytettäisiin maltilla, sillä on vaikea sanoa, mistä otettaisiin, ettei kokonaisuus kärsisi. Leikkausten tulisi tapahtua progressiivisesti.

Mies 41: Tuota tottakai pitäis leikata ja mua ärsyttää ku musta tuntuu että tällä hetkellä veropolitiikkaa ajetaan jo tohon tasaveron suuntaan, jo sen kautta koska kunnallisveroa nostetaan, joka on tasavero ja se taas asettaa.. tai rikkaalle jää silloin enempi. Että kyllä ehdottomasti pitäis ottaa voimakkaammin sieltä yläpäästä sitä rahaa.

Tasaveroa ei pidetty oikeudenmukaisena mallina. Tämä nousi esille kahden muunkin miehen vastuksissa.

Mies 54: Niin se ny ainakin menee, et tuota ajattelet että sä asetat oman tilantees jolekin limitille ja sä ajattelet sen näin, että jotka tienaaavat minua enemmän niin tietenkkin heiltä pitää. No mun alla on kans aika joukko ihmisiä, jotka tienaaavat tasan tarkkaan vähemmän kun minä ja he ajattelevat samalla lailla, että minulta pitäisi leikata. Mä oon tietysti ite sellasella limitillä, et mä ajattelen, et multa ei voi ottaa pois mut mua enemmän tienaaavilta ilman muuta. Tää on vähä niinku et saavutetuista eduista ei voi tinkiä, niin tuota se on vähä siinä ja tässä, et tuota niin mut jos ei oo mistä maksaa nii mitäs sitte tehdään? Et tota nii nii mä sanoisin enemmänki näin että ainakin se pitäis mennä niinkuin verotuskin menee että tota progressiivisesti. Tasavero on huono vaihtoehto. Että jos siihen mennään, niin se pitää olla progressiivinen.

Mies 38: Mut sitte jos kysytään oonku minä valmis antamaan omasta palkastani pois niin en mä välttämättä oo. Et helppohan se on niinku sanoa ja niinku syyllistää sellasia jotka tienaa enemmän et antakaa köyhille, mut sitte jos niinku itteltä niin...

Ihmiset eivät helposti luovu saavutetuista eduistaan. Yllä olevien kahden miehen kertomukset havainnoillistavat osuvasti ihmisen tarvetta suhteuttaa, mutta toisaalta myös sopeuttaa oma tilanteensa vallitseviin oloihin.

Puhuttaessa **yhteiskunnan velvollisuudesta** asiakkaan vastikkeellisuuden viitekehysten puitteissa, oli vastaajien vaikeampaa muodostaa yksiselitteisiä kantoja. Vastikkeellisuudella nähtiin puolensa, sillä nykyisen sosiaaliturvajärjestelmän nähtiin passivoivan tai vähintäänkin toimivan ei kannustavasti. Ongelmaksi muodostui

kuitenkin rajanveto, kellä tai millä taholla on legimiteetti päättää yksilöiden kohdalla vastikkeellisuudesta tai autonomiasta?

Lisäksi liian rajaamisen katsottiin karsivan myös todellisia avuntarvitsijoita tukiverkon ulkopuolelle. Osa nosti esille myös marginaalitapausten aiheuttaman mediakohun syyppääksi ajatusmalliin, joka pyrkii leikkaamaan sosiaalialan palveluita tai ajaa sosiaaliturvan vastikkeellistamista. Havainnollistimme vastikkeellisuuden käsitettä nostamalla esiin niin sanotut vapaamatkustajat, jotka käyttävät järjestelmää tulonlähteenään.

Mies 31: No ei. Ei siinä määrin. Totta kai vapaamatkustajia on olemassa kyllä. Mutta niin nii, se osuus on hyvin pieni ja mä näen sen, se on jostain syystä, tuntuu olevan todella suuri ongelma monelle, mutta mä en ymmärrä, että on olemassa niin paljon isompia ongelmia tässä nyky-yhteiskunnassa että tollanen et jos ny muutama ihminen on osan elämänsä vapaamatkustaja. On siis hyvin harvassa ne, jotka olis vapaamatkustajia läpi elämänsä, tässä meidän mallissa.

Tukijärjestelmän mukana tulevat väärinkäytöt nähtiin marginaalisina ilmiöinä, joka harvoin kestää läpi elämän.

Ja myöskin siihen, että jos joku päättää olla vapaamatkustaja, niin se on tietyllä tapaa hänen tapansa elää ja eihän se, eihän niinku, sehän on kuitenkin ihmisten keksimä, jos joku ihminen, ei vaan millään tavalla sopeudu tähän malliin, niin sitten ei sovellu. Eli siis niinku eihän se ole ees käytännössä mahdollista, ku puhutaan miljoonista ihmisistä, et niinku jokainen ihminen luontaisesti sopis, tähän meidän tiettyyn malliin, jota me täällä tällä hetkellä harjoitamme.

Huomion arvoista on nostaa esille miehen yllä kuvaama ajatelmä mallista, jonka ihminen on luonut. Voidaan ajatella, että oli järjestelmä mikä tahansa, kaikki yksilöt eivät siihen sopeudu, niin kuin valtaosa haluisi. Se olisi utopia.

Mies 42: No niin... Ehkä jos ihmisluontoa tietää yhtään niin varmaan osa porukasta on aina semmosta joita ei kiinnosta tehdä yhtään mitään, mutta mä sanoisin että se on niin marginaalinen joukko että meillä on jo yhteiskuntarauhan ylläpitämiseksikin varaa siihen kyllä.

Mies 54: Mutta tota tää vastikkeellisuus, se on vähä niinku kom siikom saa, että toisaaalta osa porukasta on psyykkisesti niin huonossa kunnossa että vastikkeeliseksi heitä ei sa niinku millää, ei sitte niinku millään, et sittekö he jää ilman palveluja? Se ei oo aivan niin mustavalkoista.

Vastauksia yhdisti ajatus siitä, että nykyinen järjestelmä tällaisenaan, ilman vastikkeellisuutta on ylläpidettävissä ja hyvin lähellä mainitsemaamme utopiaa. Paikkaa jota ei ole, ihanneyhteiskuntaa.

5.2.4 Sosiaalialan yhteiskunnallinen arvostus

Pohdittaessa arvostaako yhteiskunta sosiaalialan työtä vaikuttaisi, että yleisellä tasolla lähimmäisen auttaminen nähdään luonnollisesti arvostettavaksi toiminnaksi. Arvostus joutuu koetukselle, kun sitä punnitaan siitä maksettavan hinnan kanssa. Osassa vastauksia nousi kuitenkin esille että yhteiskunnan arvostus on kasvussa, joskaan tämä ei silti vielä, paradoksaalista kyllä, näyttäydy palkkapusseissa. Edellä kuvailtu tilanne on näkemys siitä, että poliittisissa puheissa tulee kauan sanankääntein antaa arvostusta sosiaalialalle, mutta samaan aikaan palkkaus, palveluiden kehittäminen, sekä niihin käytettävät resurssit laahaavat pahasti jäljessä.

Mies 42: No kyllähän sitä arvostetaan, mutta se ei näy niinku palakkaukses, että siinä mieles ei arvosteta että, mutta yleisesti on kyllä arvostusta.

Mies 31: Tuntuu välillä, että yhteiskunta ei ihan samalla lailla tue sitä, johtunee myös hyvin pitkälle siitä, että jotka ovat tuolla isommissa viroissa, niin heidän kosketuksensa tähän kenttätööhön on hyvin olematonta. Ei tiedetä mitä se on se, todellinen arki. Niin vaikka palkka ei oo se lähtökohta tälle alalle, niin sen näkee muun muassa siinä, että sosiaalialan palkkaus ei ole mikää hirveän kilpailukykyinen kun vertaa moneen muuhun alaan.

Osassa vastauksissa tuli myös selkeästi esille että yhteiskunnan arvostus on vain kauniita sanoja. Yhteiskunnalta toivottiin myös todella paljon suurempaa arvostusta ja tukea työlle.

Mies 54: Et se menee tälle tasolle et: joo joo sä teet niinku arvokasta työtä, tarkottaen silloin sitä et niinku vittu huonolla palkalla, mä ainakaa tulisi noita hommia tekemään. Se tarkoittaa just tasan tarkkaan niin.

Mies 38: Yhteiskunnallinen arvostus on kauniita sanoja. Hirveen paljon puhutaan siitä kuinka upeeta työtä tehdään kun nuoria autetaan, mutta ei se sitten kyllä. Mä en tiedä kuinka se käytännön tasolla näkyy. Se on sellasta päättäjien sosiaali hömppää, elikkä kuuluu puhua näin että lapset ja nuoret on tärkeitä, mutta tosiasiassa rahat ohjataan jonneki Talvivaaraan, tiedäksä. Kuitenki tässä on kysymys taustalla siitä että yhteiskunnan varoja ohjailaan, et joo paljonhan tulee palautetta, et arvostetaan työtä, et kuinka te pystytte sitä tekee. Mut kyllä mä päättäjien taholta toivoisin et tulis sitä tukeaki. Se on semmonen iso juttu minkä haluais muuttaa.

Mies38 koki yhteiskunnan arvostuksen puuttumisen niin turhauttavana että se heijastuu suoraan työn laatuun. Hän palasi aiheeseen toistuvasti haastattelun edetessä.

Mies 38: Mä lähtisin siitä et tää yhteiskunta on aiva hukas. Mä en osaa sanoa miks, mutta jos nyt aattelee mikä niinku turhauttaa eniten, on se että ku tietää mitenkä noita nuoria pystyis auttamaan paljon enemmän. Toisaalta sitte se että niinku tässäki on, mä en tarkota niinku mitää bisnestä, vaan siis sitä että yhteiskunnan varat, siitähän tää rahoitetaan tää touhu. Tavallaan mun mielestä ne rahat jaetaan väärin. Mun mielestä tämmöseen työhön pitäis yhteiskunnalta löytyy ihan reippaasti enemmän rahaa.

Voidaanko siis sanoa, että yhteiskunnaltamme ei löydy luottamusta sosiaalialan potentiaalia kohtaan. Vai eikö yhteiskuntamme yksinkertaisesti ymmärrä arvostaa toimia, jotka kuitenkin selkeästi tähtäävät sen oman hyvinvoinnin kohentamiseen.

5.3 Arvokeskustelu sosiaalialan työyhteisössä

Haasteltavat kokivat arvokeskustelun tärkeäksi osaksi työtä, se koettiin myös mahdollisuudeksi pohdiskella ja kehittää omia sekä ammattieettisiä arvoja. Esille nostettiin kuitenkin myös, että negaation kautta lähtevät näkökulmat eivät tue ammatti-identiteettiä.

Mies 31: Koen sen ensiarvoisen tärkeänä, että niistä asioista puhutaan, kun puhutaan kuitenkin siitä, että me ollaan töissä ihmisten kanssa ja tehdään töitä ihmisiä varten niin kyllähän moraalii ja etiikka arvot, nehän on niinku kaiken perusta kaikessa kanssakäymisessä, ja jos niistä, kuun niistä käydään keskusteluja kouluissa opiskeluissa näistä asioista niin jos ei muuta niin, ainaki ne herättää jokaisen ihmisen ajattelemaan niitä asioita. Ja ehkä siten luo oman pienen perustan, miksi on tällä alalla töissä. On myös rohkaisevaa keskustella näis-

tä asioista koska silloin myös itte tajuaa niinku löytää ittestään niitä arvoja tai mikä on ollu sysäyksenä, että on lähteny tälle alalle. Ja vahvistaa omaa ammatti-identiteettiä huomattavan paljon. Koen vahvasti, että arvot ohjaa valintoja. Arvot ovat hyvä pohja ja turva ammatti-identiteetin taustalla.

Mies 37: Kyl mä pidän arvokeskustelua hyvänä, se on hyvä herätellä itteä pohtimaan niitä, myös omia arvojaan ja sitten niitä ammattieettisiä arvoja. Kyllä se edistää ja vahvistaa sitä omaa ammatti-identiteettiä. Pitäs pyrkiä aina siihen että aika-ajoin pysähtyy miettimään. Se on tervettä ja vahvistaa sitä ammatti-identiteettiä.

Osa miehistä nosti vastauksissaan esille ammattietiikan ympärillä käytävän arvokeskustelun ammatti-identiteettiä vahvistavan vaikutuksen. Osa vastauksista painotti kuitenkin että ongelmakeskeinen keskustelu ei ole rakentavaa.

Mies 41: Tottakai pitää keskusteluja käydä ja kyllähän nitä käyräänkin että se nyt riippuu vähä tilanteesta että vahvistaako se nyt ammatti-identiteettiä vai onko se jotakin ku se voi olla myös sellasta, jos se näkökulma tulee tavallaan jostain negaation kautta tai jostain sillälailla lähtee väärillä rattaat pyörimään nii sehän ei rakenna mitään että jos se tavallaan on silleen on terveellä pohjalla se keskustelu nii tottakai, mutta tässä on mahdollisuus lähteä vellomaan niillä asioilla ja se ei niinku auta.

Esiin nousi myös näkemys että arvokeskusteluun pyörteisoin ei pidä jäädä liiaksi velomaan. Tällöin vaarana voi olla että unohdetaan keskittyä olennaiseen.

Mies 29: hyvä että puhutaan arvoista paljon ja etiikasta. ja siitä mihin arvoihin työn pitää perustua. näin poispäin, ei siinä mitään. Tärkeintä on muistaa että sosionomit on vaan ihmisiä, jotka tekee virheitä ja väärä valintoja, että ei pidä ottaa paineita siitä jos ei aina tunne itteään ihan pyhimykseksi että pitäis olla arvoiltaan aivan oikeassa ja hyvä että sitä viritellään ja monella yrityksillä on ja organisaatioilla.

Mies 54: Se on niinku sekä että, se riippuu niin paljo missä yhteydes sitä käydään, jos se on niinku eteenpäin vievä voima, nii sillon se niinku vahvistaa jos siinä taas on niinku mukana moraalista närkästystä, niin sillonhan se on niinku sanahelinää.. Mä tarkotan moraalisella närkästyksellä sitä, että keskustelijat ylentävät itsensä, että kun me olemme näin hyviä, mutta kun nuo tuolla eivät ymmärrä, niin silloinhan sillä ei oo niinku mitää merkitystä.

Autoritaarista moraalinvartijan asennetta tulee välttää.

Mies 38: Siinä on se semmonen sudenkuoppa et vaikka me kuinka puidaan yhteiskunnallisia ongelmia työpaikalla, niin me ei pystytä sitä muuttamaan just sillä hetkellä. Et tavallaan ku siellä pitäis pystyä aattelemaan niin et nyt me ollaan täällä ja autetaan näitä nuoria. Mut et to-

ki puhutaan. Et ei se mee tieksä sellaseks, helposti ihminen lähtee vellomaan yhteiskunta on mätä ja kaikkea tämmöstä sitte ku siinä vaan oikeen vellotaan nii jää se oma perus homma tekemättä. Mutta kyllä mä oon oikeen yhteiskunta- sellanen, en mä ny tiedä mitä mä sanoisin en mä ny tiedä oonko kriittinen, ehkä joo tällä hetkellä vois sanoa mä oon tosi kriittinen.

Asioiden voivottelu ja niissä vellominen nähtiin uhkana perustehtävän suorittamiselle. Miehet kokivat, että työn vaikuttavuus mitataan lopulta teoilla, ei sanoilla.

5.3.1 Työyhteisöjen moraalisten dilemموjen käsittely

Kysyttäessä työpaikoilla esiintyvistä eettisistä ja moraalista ristiriidoista, sekä niistä käytävistä keskusteluista, voimme aineiston perusteella todeta, että keskustelua käydään ja se koetaan tärkeäksi,

Mies 42: Se riippuu tietysti ihan ongelman kokoluokasta että missä määrin käydään , mutta kyllä keskustellaan kaikki aika tarkkaan ja keskustellaan sellaiset ihan pienimmätkin moraaliset ongelmat hyvin läpi ja saa tukea työkavereilta ja sitten jos on oikeasti isosta ongelmasta kyse niin sitte meillä on kuitenkin kaikkea työpaikkakokouksia joihinka tulee esimerkiksi lähiesimies, ja voi sitä kautta viestitellä että tämmönen juttu on noussu esille.

Mies 31: Joo, nousee esiin jatkuvasti, eri asioita, joista käydään keskustelua eri tasoilla ihan esimerkiks työparin kanssa, saatetaan käydä päivittäinkin keskustelua, tietyistä asioista. Miten toimitaan tietyissä tilanteissa, luodaan yhteisiä toimintamalleja. Sitten isommissa ristiriidoissa ja muissa isommissa keskustelua herättävissä asioissa niin sitte totta kai työn ohjauksissa ja vastaavissa niin keskustellaan asioista.. mutta kyllä ne on ihan niin, tällaisella alalla, ihan arkipäivää, että tulee pieniä ristiriitoja.

Keskusteluja käydään työn arjessa, mutta myös ohjatumminkin virallisemmissä konteksteissa.

Mies 37: Kyllä ne nousee ja niistä käydään hyvin semmosta avointa keskustelua ja kaikkien mielipiteitä kyllä kunnioitetaan. Meidän työyhteisö on hyvin keskusteleva, jokainen voi esittää oman näkökantansa.

Työyhteisöiden hyötyvät vilkkaasta ja avoimesta keskustelukulttuurista, jossa jokainen voi tuoda helposti oman näkemyksensä esiin.

Mies 29: Varmaan työyhteisössä missä mä oon, niin käydään keskustelua, mutta tosiaan jälleen kerran mun mielestä liian vähän. Liian vähän käydään keskustelua ja vahvat persoonat uskaltaa helposti sanoa oman mielipiteensä muuta sitten muuten pitäis varmaan sitten johdon tasolta tai muuten kiinnittää huomioita että kaikki saa mielipiteensä sanottua.

Esille tuli myös näkemys, jonka mukaan keskustelua usein dominoi vahvat persoonat, tällöin yleinen dialogi heikkenee. Mies koki myös yleisemmin että eettisistä ja moraalisisista ongelmista keskustellaan liian vähän.

5.3.1 Asiakkaan autonomia ja etu työyhteisöissä

Miehet pohtivat asiakkaiden autonomian toteutumista sekä sen haasteita työyhteisöissään. Kysymyksen vastauksissa näkyi selvästi sektorikohtaiset erot. Pääsääntöisesti autonomia toteutuu, mutta joustamattomat työajat, alan naisvaltaisuus, sekä haastavat kommunikaatio-ongelmat ja orientaatio voivat selvästi hankaloittaa sen toteutumista.

Mies 42: Kyllä tietysti täytyy sanoa, että jonkun verran joudutaan leikkaamaan niitä oikeuksia ihan turvallisuuden nimissä, tai näin niinku yleisten sääntöjen nimissä, ettei esimerkiksi ihan koska tahansa saa lähteä pihalle juoksemaan ilman takkia. Mutta jos noin niinku pysytään silleen järkevissä rajoissa, niin kyllä mä näen että aika hyvin toteutuu, että kyllä siellä aika vapaat kädet on kuitenkin siellä koulussa opiskelijoilla toimia, että saa tehdä mitä kiinnostaa välitunnilla ja ne on hyvin ohjattuja.

Yllä olevassa sitaatissa kuvastuu sektorin vaikutus autonomia-käsitteen monimuotoisuuteen, johon vaikuttaa keskeisesti mm. asiakasryhmän ikä, orientaatio sekä psyykkinen ja fyysinen kehitys.

Mies 37: Nuorisotyössä ainakin toteutuu hyvin että niinku nuorten osallisuus ja tollaset on huomioitu hyvin ja tota sitä yritetään tehdä hyvin paljon nuorten tarpeeseen ja ottaa nuoret mahdollisimman paljon mukaan myös itse suunnittelemaan sitä toimintaa että kyl sellanen asiakaslähtöisyys ja osallisuus on meillä hyvin tärkeitä työpaikalla. Ja sit haasteina on se et mistä sä löydät niitä aktiivisia jotka oikeesti osallistuu, ja toki haasteena on myös se et osataanko sitä käyttää sitä nuorten omaa osallisuutta vai tehdäänkö niin sanotusti valmis kattaus suoraan työntekijöitten, et tarjotaan nuorille kysymättä heiltä mitä he

haluaa ja sitte se voi olla työläämpää järjestää vaikka joku juttu et teeksä sen työparin kans vai otaksä nuoret toimijoiksi. Jos sä otat nuoret toimijoiksi niin se on huomattavasti suurempi työtaakka, kun sitten se, et sä suunnittelet sen työparis kans.

Yllä olevasta vastauksesta heijastui nuorisotyötä jäytävä dilemma osallistamisen ja yliaktiivoinnin rajapinnasta. Puhuttaessa perinteisestä nuorisotilatoiminnasta voi liiallinen osallistaminen kaivaa itselleen kuopan. Nuorilta vaaditaan yhä enemmän valintoja ja aktiivisuutta. Nuorisotila voisi olla kuitenkin paikka, jossa saa vain olla tai tehdä asioita, mitkä tuntuvat mielekkäiltä. Ilman tulostavoitteita. Missä määrin nuoren autonomia on hyväksi ja missä määrin ohjattu toiminta antaa positiivista vaikutusta, on hankala määritellä.

Mies 31: No joo, tota, no yks tulee mieleen, no pääsääntöisesti toimii ihan oookoo tasolla. Mut yks on tota niin, että tää sosiaali ala on hyvin pitkälti naispainotteinen ja esimerkiks omassa työympäristössä saatto olla seitsemän nuorta poikaa, jaa, työyhteisössä maksimissaan 1 tai 2 miespuolista työntekijää. Ja kun puhutaan haastavista tapauksista ja joilla, nuorilla joilla ei ole ollut tervettä isä-poika-suhdetta ollenkaan niin se yksinkertainen miesroolimalli jää tosi pahasti uupumaan. Mikä ei oo tietysti naisista johtuvaa, vaan he tekevät kaikkensa sen eteen, että nuorilla menis asiat hyvin, mutta sitte taas niin, näille miestyöntekijöille se taakka on aika merkittävä ja iso, se pitää myös pystyä sisäistämään. Se saattaa olla jopa lähestulkoon niin, että saatan olla nuorten läheisin aikuinen mies, johon takertua, tietyissä tilanteissa.

Mies31 näki autonomian ja edun toteutumisen haasteen ilmenevän nimenomaan alan naisvaltaisuuden kautta. Nuoret pojat eivät välttämättä saa tarvitsemaansa miehen mallia työntekijöiden sukupuolijakauman vuoksi.

Mies 41: Hmm.....jaa.....no periaatteeshan nyt mun mielestä aika hyvin, laitosmaailmas mua ärsyttää noi joustamattomat aikataulut mikkä taas tulee niinku joistain työvuoroista ja muista syistä että...mmm ehkä ne on sen tyyppisiä mitä nyt yhtäkkiä nousi mieleen.

Mies41 puolestaan koki laitosmaailman aikataulujen tekevän autonomian toteutumiselle hallaa. Työehtosopimukset, ylityökorvaukset ym. työn reunaehdot voivat-

keskeyttää asiakastilanteen, joka vastaajan mielestä olisi hyvä saattaa loppuun saman työntekijän toimesta.

Mies 29: Joo, lastensuojeluosastolta on vaikea vielä äkkiä sanoa ei oo niin kauheesti kokemusta, mutta ylipäättään sosiaalialalta, kyllä oon sitä mieltä, että saisi asiakkaitten mielipiteitä kuunnella paljon enemmän, kun mitä kuunnellaan. Se on just varmaan kiinni paljon siitäkin että miksi niitä ei kuunnella, että minkälaisia me kaikki ihmiset yleensä ollaan että jos mä kerron jollekin jonkun mielipiteen mikä on ristiriidassa mun oman kanssa niin mä alan aika usein: ei, ei, se on väärin, että kyllä minä tiedä miten se on. Pitäis enemmän kuunnella että mitä se tyyppi sanoo ja koittaa ymmärtää miksi se on sitä mieltä vaikka se mielipide ei niin ku miellyttäiskään. Mutta parempaan suuntaan kyllä olemme varmaan menossa.

Mies29 painottaa työntekijöiden vastuuta kuunnella asiakkaan mielipiteitä enemmän. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija, joten häntä tulee kuunnella, päätöksiä tehtäessä.

Mies 38: Pitäs jotenkin pystyä arvioimaan se ku lapsi tekee niitä ratkaisuja ja neuvottelee niistä sen aikuisen kanssa. Aikuisen tehtä olis niinku jotenkin opastaa ja ohjata, et tää tilanne on nyt tämä ja tämän ja tämän takia mä en voi tätä sulle suoda, mutta mun mielestä se pitäis se keskustelu käydä että se lapsi ymmärtää. Mun mielestä sen autonomian toteutumisen arviointi on hirveen vaikea arvioida ku ollaan tommoses yksikös missä suurimmalla osalla on päihde ja rikos ja väkivaltakierrettä ja ongelmaa. Et tavallaan missä määrin pystytään antamaan vapautta ja missä määrin se täytyy rajata. Sit taas toisaalta se ajatus et jos lapsille ei anneta vapautta, niin millä se ikinä oppii ottamaan vastuutaan. Sittenhän täs on tää itsemääräämisoikeus, mikä on mun mielestä... Lapsen ja nuoren itsemääräämisoikeus on ihan saman arvoinen kun aikuisen. Se on sitten taas oma haasteensa.

Mies38 nostaa yllä olevassa sitaatissa esille kiintoisan dilemman. Käsitteinä lapsen ja aikuisen autonomia ovat samanarvoisia. Aikuinen on kuitenkin viime kädessä se, jolla on vastuu päättää, kumman autonomia on lapsen edunmukaista. Tällaiset tilanteet haastavat työntekijän ammattitaitoa suuresti.

Mies 54: No tietyst siellähän on se että kun nyt jos puhutaan murrosikäisestä niin hänellähän on vahva oma tahto ja hänhän saattaa nähdä oman tilanteensa ihan eri tavalla kuin koulun aikuiset ja tavoitteethan on ihan toiset. Toinen on että vittu antakaa mun olla rauhassa! - Valitettavasti me emme voi antaa sitä tehdä, koska sä vahingoitat itseäsi. Niin tuota siinä tulee niinku etujen ristiriita, joka pyritään tietysti

ratkaisemaan lapsen huoltajien kanssa yhteistyössä. Mutta siinä joka tapauksessa tulee se aikuisen harkinta että tuota nii nii mä oon kuullu sun mielipidettä, mutta mun aikuisena on tehtävä jokatapauksessa näin. Se että tota asiakkaan selän takana ei toimita, on erittäin tärkeää. Sillä niinku sit ennalta ehkäistään paljon harmia. Et vaikka hän ei hyväksi niitä toimepiteitä nii hän kuitenkin tietää kuinka se tulee menemään. Se on pirun tärkeää, koska ku on tämä tilanne voi tulla seuraava tilanne. No okei, se nuori ajattelee ,et viimeksi mä en tykänny yhtään ku se vei sen asian näin, mut ainaki se puhu mulle, eikä toiminu mun seljän takana.

Kahdesta edellisestä vastauksesta pystytään luomaan yhteys koko sosiaalialan asiakastyön toimivuuteen. Mikäli asiakas otetaan huomioon ja hänen mielipiteitään kuunnellaan, ovat tulokset parempia. Töissä tulee kuitenkin vastaan myös tilanteita, joissa asiakkaan oman hyvinvoinnin kannalta on tehtävä asiakkaan mielipiteen vastaisia päätöksiä, tällöin rehellisyys, argumentointi ja avoimuus ovat äärimmäisen tärkeitä.

5.3.2 Naisvaltainen ala

Naisvaltaisella alalla työskentelyä ei sinänsä nähty arvovalintana. Arvomaailma ei katso sukupuolta, joskin sosiaalialan kanssa korreloiva hoivavietti näyttäisi miesten tulkinnan mukaan yleisesti ilmentyvän luontaisesti voimakkaammin naisilla.

Mies 42: En tiedä jotenkin naiset on nähty sellaisena väestöosana että he tykkäävät enemmän huolehtia toisista ihmisistä. Hoivavietti! tällähän sitä varmaan on perusteltu.

Hoivavietti nousi esiin toisenkin miehen puheissa kun kysyimme mistä alan naisvaltaisuus johtuu.

Mies 38: Hoivavietistä, varmaan ja jotkut perinteet Suomessa on ollu et naiset hoivaa ja miehet tekee raavaan työn. Mä väittäisin et sieltä se lähtee. Mut tosiasiasa miehilläkin on hoivavietti, mut suomalaiset on vähä sellasia jänniä tapauksia et pitas vaan uskaltaa se näyttää.

Hoivavietin ja siitä kumpuavan traditioin lisäksi palkkauksen nähtiin ylläpitävän naisvaltaisuutta. Suurin osa koki että naisvaltaisuuteen ei olisi tulossa lähiaikoina

muutosta. Kaksi vastaajaa koki kuitenkin että miesten osuus saattaa hyvinkin lisääntyä. He pohjasivat näkemyksensä omiin havaintoihinsa, esimerkiksi kuihtuvilta teollisuuden aloilta lähihoitajiksi koulututtuviin miehiin.

Miehet kokivat viihtyvänsä naisvaltaisessa työympäristössä hyvin, eikä sen nähty tuovan haasteita arvomaailmaisella tasolla.

Mies 37: Mä en pidä sitä mitenkään haastavana tai ongelmallisena et mä oon jo kauan työskennelly, suurimmaksi osaksi enemmän naisten kanssa kuin miesten kanssa, toki sitä toivoo et työyhteisöön tulis aina enemmän miehiäki töihin, mutta ei se oo ollu itelle mikään semmonen et siitä pitäis antaa joku miinus merkki.

Mies 29: koen ihan mukavaksi touhuksi. monesti, en mä tiijä.. monesti naisten kanssa tuun melkein paremmin juttuun kun miesten. että varmaan sekin on vaikuttanut alavalintaan kun oon kiinnostunu kaiken näköisistä... no yhteiskunnallisista asioista ja sitten jotenkin semmoseen äijäkulttuuriin vertaa niin ite oon kuitenkin vähän pehmeempien arvojen ja asioiden edustaja ja joista on kiinnostunu niin ihan hyvin tuun naisten kanssa juttuunkin että ihan kiva näinkin. Naisten mies kirjaimellisesti.

Mies 38: Musta ittestä tuntuu, että jos mä menisin jonneki metallifirmaan, niin en mä sopeutuisi sinne ollenkaan, tai varastolle. En mä pystyisi olemaan siellä äijien seurassa, mä varmaan ahdistuisin.

Vastauksista on luettavissa että, sosiaalialalla työskentelevät miehet kokivat viihtyvänsä ennemminkin paremmin naisvoittoisissa työyhteisöissä. Tulkitsemme että sosiaalialalla työskentelevät miehet viihtyvät paremmin pehmeitä arvoja sisältävissä työyhteisöissä. Stereotyyppisesti voidaan ajatella, että miesvaltaisissa työyhteisöissä keskustelut pyörivät vähemmän syvällisissä sfääreissä.

Mies 42: No ei siis kyllähän se nyt on mahtavaa, siellä on kaksi miestä meillä työpaikalla ja sitten on kahdeksan naista. Jotenkin koen, että tuun paremmin toimeen tälläsen kombinaation kanssa kun, että jos kaikki olis miehiä, tai kaikki olis naisia.

Miesten vastauksissa korostuivat heterogeenisyyden positiiviset vaikutukset työyhteisöön.

Mies 54: Koska kyllä sixty-fifty on kuitenkin tyttöjä ja poikia kyllä se pitäis olla niinku ammattikunnaskin tasapaino siinä, molempia tarvitaan. Ei sekään oli hyvä jos olis pelekästään äijiä, ei ei eiii.

Mies 37: Et just se et ku on naisvaltaises työs nii kyl se työparina tukee hyvin toisiansa että on niin kun on molempien näkemys asioista, miehinen näkemys ja naisen oma.

Miehet ovat kuitenkin vielä alalla selkeästi vähemmistönä. Vastauksista nousi esille yhdenkin miehen läsnäolon tasapainottava vaikutus ympäröivään työyhteisöön.

Mies 38: Kyl mä väitän, et miehet työyhteisöissä, jos on naisvaltainen työyhteisö, niin se yks tai kaksikin miestä niin kyllä ne työilmapiiriä helpottaa, rentouttaa.

Mies 54: Voisin sanoa jossakin määrin olevani vähä niinku rauhottava tekijä. Pelkällä niinku läsnäolollani, näin voisin sen niinkun määritellä. Tasapainottava, joo se on aika hyvä, se on vielä parempi ku rauhottava, se on vielä parempi, parempi termi.

Jäimmekin miettimään, että mikä tarkalleen ottaen jo yhdenkin miehen läsnäolossa saa aikaan edellä kuvaillun rentouttavan ja tasapainottavan latauksen työyhteisöön. Kysymys on edelleen auki.

5.4 Arvokysymykset henkilökohtaisella tasolla

Miehet kertoivat oman arvomaailmansa rakentuvan kotikasvatuksesta, synnyinperheestä, eletystä elämästä, itsensä reflektomisesta, ympäristöstä ja ystäviltä. Myös kulttuurilliset ja yhteiskunnalliset ilmiöt ovat osaltaan vaikuttaneet arvojen muovautumiseen.

Mies 42: No, oon aika vahvan moraalisen kasvatuksen saanut kyllä isältäni, Jouduin katsomaan paljon Westernejä, jossa on raudanluja moraalii ja aina autetaan heikoimpia, sieltä se jotenkin niinku tulee ja muutenkin sanoisin että isä on vahvin kasvattaja ollut tässä suhteessa.

Yllä oleva vastaus sisältää mielenkiintoista ristiriitaisuutta, kun mies kertoo joutuneensa katsomaan lännenelokuvia, mutta kuitenkin nämä elokuvat ovat muovan-

neet hänen arvomaailmaansa kohti pehmeitä arvoja. Ehkä juuri isän merkitys vahvimpana kasvattajana, yhdistettynä emotionaaliseen kokemukseen yhteisessä hetkenä television äärellä, on jättänyt voimakkaan vaikutuksen vastaajan minäkuvaan.

Mies 31: Arvopohjani perustuu moneen eri osatekijään, mutta suurimpana pidän itsestäni kumpuavaa kriittistä ajattelua. Geenit ja ympäristöhän tunnetusti muokkaavat meitä sellaiseksi kuin olemme, mutta jokaisella on myös oma tahto muokata sitä. Konkreettisesti, suurin osa arvomaailmastani rakentuu perheen ja muun lähipiirini ajatuksista. Tämä ei tarkoita, että mukautuisin valtaosan mielipiteisiin ja arvomaailmoihin, vaan että tarkastelen kriittisesti muiden lähestymistapoja eri asioihin, ja muokkaan näistä itselleni omaa identiteettiä. Toisin sanoen tutkin ympäristöäni, ja otan oppia mielestäni "vääristä" lähestymistavoista ja vahvistan itsessäni "oikeita" lähestymistapoja.

Mies 54: Varmaan kasvatuksesta, kotoa elämänkokemuksesta sieltä ne varmaan niinku. Pohjanmaalla syntynyt, sieltä ne tietyt arvot lähtee. Voin ilmoittaa olevani pohjalainen mies, kuitenkin enemmän hyvässä kuin pahassa. Pohjalaisuus ymmärretään tuolla maailmalla jääräpäisyytenä ja yksioikoisuutena, näkemättä niitä nyansseja joita täällä oikeasti on, tuota niin niin kyllä ne pohjanmaan mullista kumpuaa mun arvot.

Mies54 avaa ainoana vastaajista omien arvojensa yhdeksi isoimmaksi rakennusaineeksi kotiseutunsa kulttuurillisen perimän.

Mies 29: Varmaan perheestä on lähtöisin ja harrastuspuolelta ja kavereilta ja ihmisiltä kenen kanssa oon jutellu ja vaihtanu ajatuksia. Ja näin se koko ajan muokkaantuu miten asioista aattelee ja julkisista keskusteluista ku kättelee telkkaria ja lukee lehtiä. Ja mitä ihmiset on mieltä asioista ja totta kai sitten itekin mietin omassa päässäni ja se muokkautuu taas vähäsen.

Mies29 nostaa muiden tavoin perhelähtökohdat esille, mutta hän pureutuu myös arvomaailman läpi elämän jatkuvaan kehitysprosessiin.

Mies 38: Ei mikään auktoriteetti, mä oon aina ollu, mä oon itte auktoriteettisessa asemassa nykyään, mut mä nään asiat eri tavalla mä haluen enemmänki vaikuttaa. Kyllä mun arvot kumpuaa mun perheestä, siitä mulla mikä mulla nyt on, vaimo ja lapset mun mielestä se on niinku tärkein. Ja varmaan lapsuuden perheestäkin. Niin mä en muista miks mä oon vihreet joskus valinnu 18 vuotiaana. Mä muistan et silloin vähän ennen sitä ne oli tyyppejä jotka oli kettungeillä köyttäny ittensä puskutraktoreihin ja puihin ja tavallaan mä silloin näin et tässä on niinku selkeesti joku isompi juttu. Siinä oli niinku selkeesti joku juttu, et

ne halus laittaa itensä likoon jonkin asian puolesta. Siitä sitten mennään vähän eteenpäin, sitten tuli Nirvana ja se mullisti maailman. Siinä oli vähän sitä kapinaa. Mä oon ollu varmaan sen ikänen että se on sopinu, mä en osaa sanoa minkähän takia mä vedän nirvanan ja vihreet ny tähän näin. Mut varmaan se lähtee siitä et mä en koskaan hyväksyny niinku semmosta et ylhäältä päin ohjaillaan hirveen paljo sitä mitä mä itte teen. Mä en tiedä oonko mä hirveen rajaton lapsi ollu sitte tai muuta, mut haluan kuitenkin ehkä aatella enemmänkin niiin et ihmisellä on kuitenkin se oma valinnan vapaus, siitä tää jollain lailla lähtee.

Mies38 kokee arvojensa rakentuneen kapinallisuuden, oman ajattelun ja kyseenalaistamisen kautta. Tähän sisältyy myös tietynlainen auktoriteettivastaisuus, mikä luo mielenkiintoista ristiriitaisuutta hänen nykyistä työtään kohtaan, joka sisältää nimenomaan auktoriteettiaseman.

5.4.1 Vastaaajien omien arvojen suhde sosiaalityön arvoihin

Jokaisella haastateltavalla oli erilaisia kosketuksia sosiaalialaan jo nuoruudessaan, mutta mitään varsinaista yhdenmukaisuutta ei ollut havaittavissa.

Miehiä sosiaalialalle oli ajanut sisäinen palo, vaikka taustalla olisikin muita kouluksia ja valintoja. Eräänlainen kyteminen alaa kohtaan oli lepattanut alitajunnassa. Tutkittaessa syitä alalle hakeutumisen taustalta oli auttamishalu on selkeästi eniten yhdistävä tekijä (pehmeät arvot) myös realismi työllistymismahdollisuuksia kohtaan ja mahdollisuus työskennellä ihmisten ja etenkin nuorten parissa nousivat esiin vahvasti.

Mies 29: Varmaan se tämmönen auttamishalu on yks varmaan. Haluaa tehdä työtä millä on itelle merkitystä. Se on ilman muuta yks. Sosiaalialalla on se, että saa olla ihmisten kanssa tekemisissä. Mulle on tärkeätä olla ihmisten kanssa tekemisissä ja kuulla ihmisten tarinoita ja sosiaalialallahan niitä kuulee aika värikkäitäkin tarinoita. Se on tosi mielenkiintosta vieläkin ja tulee varmaan olemaan.

Mies 41: No siis kyllähän mä ihmisten kanssa tykkään hommaalla ja sitte näen että lasten ja nuorten kans niinku tuo auttamishalu siellä on pohjalla. Tää on vähän niinkun tällänen niinsanottu kutsumus homma että niinku ei se itelläkään toi raha näytelly siinä oikeestaan mitään.

Mies 31: No työllistyminen itsessään ei oo ikinä ollu mulla se minkäänlainen motivaattori siihen, mitä työtä lähtee tekemään, vaan pääpointti

on ollut se, että saan tehdä työtä, mistä todellakin tykkään. Työllistyminen ja raha on vähä sellasia sivuseikkoja silleen että, tietystikkään ilmaseksi en tee töitä, mutta se että sellanen tietynlainen, kai se on että, mitenkä sen ny sanois, jonkunlainen taivaanrannanmaalari oon ollu aina että niin sellanen lapsenomainen toisten auttaminen on ollu aina lähellä sydäntä, niin silloin sosiaaliala on sellanen josta huomaa heti sen, missä näkee konkreettisesti sen oman työn jäljen!

Alla olevan miehen kertomus alavalinnastaan antaa osviittaa, siitä että sattumakin näyttölee jonkin asteista roolia alalle hakeutumisessa.

Mies 54: Varmaan se on ollu myös sattumaa. Mä oon moneen paikan hakenu ja ei mulla ollu mitään tietoa mikä helvetti.. anteeksi brutaali kielenkäyttö.. sosiaalikasvattaja, en mä ees tienny sellasta olevankaan että tota niin se on enemmänkin ollut sattuman sanelemaa. Että tota niin se mikä on ollu ehkä määräävin tekijä niin mä oon halunnu tomia ihmisten kanssa, että koneiden kanssa tekijäksi musta ei oo, sen mä oon aina tienny.

Seuraavan miehen kertomus noudattelee jossakin määrin samankaltaisia piirteitä.

Mies 38: Ensimmäinen kosketus sos alaan oli se et mä valmistuin kokiksi ja tota mä menin vanhain kotiin keittäjäksi, sitte mä hoksasin aikapian et mua ei kiinostanu olla siellä keittiös vaan mä halusin jutella niitten vanhusten kanssa. Sit siinä kohtaa mä tajusin et tässä on varmaan joku suurempi tarkoitus, tää ei todennäköisesti oo mun juttu tää keittäminen. Kyl mä luulen et se on se halu auttaa ihmisiä, aika monella se on varmaan se peruslähtökohta, mut kyl se mulla ainaki oli se. Et musta tuntu et mä pystyn nimenomaan sinne nuorille, ei vanhuksille vaan nuorille, mä oli iteeki silloin 25 v, jotenki tota kuitenkin kaveriporukkaankin on kuulunu kaikenlaista porukkaa, kaiken näkösiä kavereita ja sitten kun siinä pikku hiljaa ikäänty ja näku että osa jatkaa samalla polulla, sitä sitten jäi miettimään et jos pystyis niinku joidenkin kohdalla vaikuttaa siihen et ne ei tee samoja ratkasuja kuin jotkut kaverit niin siitäkin saattas olla jotakin hyötyä, nimem omaan päihde ja huumeongelmat. Sit kyllä muistan et siitä puhuttiin et sosiaaliala työllistää miehiä, et on siinä ollu sellanenkin takana, et sen mä oon tiedostanu joo.

Mutta kuten sanottua työllistymismahdollisuuksia osattiin myös arvostaa.

Mies 37: Niin esimerkiksi työllisyysnäkömät, et kyllä mä katoin että niinku et miehillä on jalansijaa nuorisotyössä paljon, et mä näi ninku sellasen mahdollisuuden et mä olin rakennuspuolelta valmistunu ja mä en oikeen kokonu niitä töitä omaksi ja justiin se että mikä oli itellä se näkemys siitä mitä se nuorisotyö oli, niinku ennenkö sinne kouluu haki, kyl ne niinku siihen vaikutti sitte.

mies 42: Aluksi se oli pelkkä työllistyminen. Mä olin kuitenkin vanhimman lapseni kanssa ollu kotana siinä 1,5 vuotta. hmmm ..Sitä alkoi olla tarpeeksi (repeilee)

Merkillepantavaa oli, että haastateltavilla ei ollut selkeää kuvaa siitä mitä sosiaalialalla työskentely käytännön tasolla merkitsi. Osalla on ollut kuva joka rakentunut sosiaalialan perusarvojen varaan, eli heikompiensaisten auttamiseen. Joukosta löytyi myös vastauksia että minkäänlaista kuvaa alasta ammatillisessa mielessä ei osattu ennakkoon muodostaa. Jokainen kokee saaneensa opiskelujen ja työskentelyn kautta mittavasti lisää perspektiiviä sekä itse työhön, että alaan.

5.4.2 Arvomaailmaa haastavat tilanteet

Kyselimme miehiltä miten he toimivat tilanteessa jossa etiikka ja laki ovat ristiriidassa. Työn takaa löydettiin vahvastikin eettiset perusteet, mutta ne aiheuttivat myös pohdintoja merkittävässä määrin. Kaikkia sääntöjä ja rajoja ei koeta oikeiksi.

Mies 37: Täytyy luovia ratkaisuja ja sitten vähän sillä tavalla luovia että se ei poissulje niitä vaihtoehtoja, että ennemmin löytää semmonen kaikkia tyydyttävä ratkaisu, siimaa vähä molemmin puolin. Avointa peliä, että sitä mä niinku, jos aattelee no ihan tahansa missä työssä, että se on avointa kaikkienosapuolien osalta se peli sillain että keskustellaan ja puhutaan avoimesti niistä asioista että mikä siinä hiertää.

Mies 41: Se riippuu vähä jos tavallaan ajatellaan niin pitkälle et mun tavallaan on riski menettää työpaikka niin siinä nousee niinku kynnyks todella isoksi, no kyllä siinä tulis vaan helposti noudatettua lakia siinä vaihees jos se ihan viimeinen pitäis valita että työpaikka tai sitte, mut se riippuu niin pahasti tosta asiasta. Tilannekohtaista.

Pohdittaessa tilanteita, joissa laki ja etiikka ajautuvat keskinäiseen ristiriitaan, havainnollistivat miehet muutamaa arkipäiväistä tilannetta esimerkkien kautta:

Mies 38: pohdin asiaa ja toivon et mun ei tarvi tehdä hirveen nopeesti ratkasua ja jos siinä on niinku pitkä aika pohtia omaa etiikkaa ja arvoja suhteessa lakiin jossain kohtaa sä niinku hoksaat et näin mä teen oli mikä hyvänsä.

Mul on yks tämmönen keissi just meneillään. Mä oon aluehallinto virastoon yhteydessä, ja mä ilmoitan sinne et meillä on ovet lukossa, Ja tää on nyt siis semmonen mähän en sais tehdä niin, meillä ei sais olla ovet lukossa. Mä aatteli et mä perustelen sen sillä et me ollaan nyt es-

tetty sillä huumeiden, alkoholin ja teräaseiden tuominen sisälle. Ja sitäs on se hyvä puoli et ku mä oon pohtinut tätä aika pitkään ja avasin lakikirjan niin ensimmäinen lastensuojelulain pykälä oli et turvata lapselle turvallinen kasvuympäristö. Jos Valvira määrää et laitosten ovet pitää olla auki niin mitä ne aattelee siitä et siellä on puukkoja, huumeita ja alkoholia. Et kyllä nekin joutuu miettimään siellä ihan niinku minäkin. Tää on tämmönen juttu niinku et mä tiedän tekeväni väärin, mut mä tiedän kuitenkin, et mä teen ihan oikein.

Toinen esimerkki:

Mies 54 :Ikä on tuonut Luojan kiitos armoa, ikä on tuonut Luojan kiitos näkemystä että joka asiaan ei tarvitse puuttua, ikä on tuonut armoa siihen että olet erehtyväinen annat sen itsellesi anteeksi, asiat voidaan kuitata huumorilla. Esimerkiksi tupakki Mä ratkasen sen tilanteen näin: mä puhuttelen sen mukulan siinä, jos hän on niin tyhmä että mun meltelistä huolimatta ei oo ymmärtynä ku mä tuun sinne että Är Äg äöööööör, että haloo mä oon tulos että tumpkaa, et siinä niinku mä huudatan sitä siinä: et mitä sun äiti niinku sanos! Mutta voihan olla että mä sanon jollekki opettajalle siinä, että mä käretyin sen, mutta anna olla. Että tän tyyppejä rikkomuksia tulee vastaan varmaan jatkuvasti, mutta sehän tarkottais että ne pitäis ohjata samantien kasvatuskeskusteluun koska he ovat rikkoneet paikan sääntöjä vastaan. En mä niinku tälläsiin lähde. Kaikkea ei tarvitte nähdä.

Kolmas esimerkki:

Mies 37: No nuorisotyössä ny aina vahvasti näkyy nää nuorison massatapahtumat missä on tuhansia nuoria puistossa päihtyneenä, sitten lähetään tekemään jalkautuvaa työtä sinne. Laki velvoittaa tekemään kaikista lastensuojeluilmoituksen että sun on mahotonta vetää niin isoa reppua selkään että sä saat kaikkien lastensuojeluilmoitukset illan aikana sinne niinku tehtyä. Se on ehkä vähä sellanen joka pistää vähä pohtimaan sitä että mikä on nyt sitte järkevää

Niin tää on sellanen asia mikä on myös meillä työyhteisössä puhuttanu, puhutaan jalakautuvasta ja tälläsestä ku on näitä massatapahtumia ja tietää että nuoriso on siellä juhlimassa, niin kaikki eivät halua sinne lähteä siitä syystä että koska rikotaan niin sanotusti lakia. Mutta toisaalta taas ku se kolikon toinen puoli on myös siinä että vaikkei suoranaisesti kaikista kohdatuista päihtyneistä nuorista tehdä lastensuojeluilmoituksia, niin se että ollaan läsnä turvallisina aikuisina, niin myös sillä on painoarvoa. Ja onko se nyt sitten se maalaisjärki että on hyvä että siellä on joku turvallinen aikuinen jollakin lailla näkemäs ja kuulemas mitä siellä tapahtuu, kuin se joka kerää sitä että nyt kaikki tähän jonoon ja tehään teistä kaikista lastensuojeluilmoitus. Nää on hankalia asoita ja nää puhuttaa työyhteisössä paljon että kaikki ei allekirjoita ja halua sen takia lähteä tekemään katutyötä.

Samaisen esimerkin ympärillä kävimme keskustelua myös toisen miehen kanssa.

Mies 38: Toi on hyvä pointti et pitää hyväksyä se et nuoret joskus juo kaljaa, pittäks meidän hyväksyä se et se jollain lailla kuuluu nuorten kasvuun ja oks se ratkasu se et mä teen lastensuojeluilmoituksen? Ei, mun mielestä se on ihan hullua. Tuo on just niinku sellasta kontrolliyhteiskuntaa, et puututaan niinku väärään juttuun. Meillä on tosivahva alkoholikulttuuri Suomessa, mun mielestä se on niinku se juttu mikä pitäs muuttaa. Pitäis ninku lähteä varmaan pikkasen eri asioista eikä siitä että nuorisotyöntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen jos se näkee että nuori juo alkoholia. Onks se lastensuojeluilmoitus se juttu, vai oisko siinä joku et joku soittaa niille vanhemmille, et pitääks heti pistää niinku isopyörä pyörimään. Laithan tästä tavallaan tekee mustavalkosta, joo etiikka, arvot nehän osuu just tähän.

Esimerkit havainnollistivat äärimmäisen osuvasti sosiaalialan työssä ilmeneviä riskitiriitoja, jotka asettavat työntekijät jatkuvasti pohtimaan eettisiä ja moraalisia dilemmoja.

Työpaikkojen eettiset säännöt koettiin pääsääntöisesti hyviksi, joskin niistä tilannesidonnaisesti löytyi tarkastelun varaa. Esimerkiksi haastatteluista nousi esiin tilanteita joissa joudutaan soveltamaan pienimmän pahan periaatetta. Pääsääntöisesti ammattieettiset arvot ja niistä kumpuava ammattietiikka nähtiin kuitenkin omaa arvomaailmaa vahvistavaksi ja työtä tukevaksi elementiksi.

Mies 42: Mä luulen että aika pitkälti ollaan samoilla linjoilla, joskus saattaa jotaki pientä olla henkilökohtaisella tasolla jotakin henkilöä vastaan, mutta siitä nyt ei pysty välttymään kun on ihmisten kanssa tekemisissä. Mutta noin niinku työpaikkana on kyllä hyvin samat arvot.

M 37: Kyllä meillä omassa työssä hyvin on kaikki säännöt ammattieettisesti perusteltuja ja niitten ohjeistuksien mukaisia. Se on, ainakin meillä omassa työssä näkyy vahvasti ja haastaako ne säännöt ja toimintatavat omaa arvomaailmaa, en koe että ne ainakaan kovin paljon haastanu että kyllä mä ite oon aika samoissa arvoissa kuljen ja teen työtä ku liikun itse siviilissä, et näin ehkä mun kohdalla.

Mies 29: Joo kyllä ne haastaa ainakin pohtimaan. Lastensuojelupuolella mä ajattelen sitä just.. pyrin tyyppien kanssa keskustelemaan että mitä ootte tästä mieltä ja se asettaa itelle aika nöyrän asenteen kun on ite vasta sinne tullu. Mutta kyllähän se haastaa tietysti ja miettii just että minkälaiset säännöt on oikein ja mitkä sitten taas ei oo oikein ja

kyllähän ne haastaa kovasti miettimään paljon jatkuvasti, joka paikassa.

Myös eriäviä mielipiteitä löytyi työpaikoilta löytyviin käytäntöihin ja niiden eettiseen perusteltavuuteen

Mies 38: Onko kaikki säänot perustetuja eettisesti, sanotaanko näin et pitäis olla. Kyl mä väitän et jos tuolta lähtee pengastamaan ja tarkastelemaan asioita niin ihan varmaan löytyy semmosta mitä pitäis pohtii uudelta kantilta. Mä en usko et ykskään työpaikka on semmonen täydellinen.

Joskus haastaa omaa arvomaailmaa. Siinä on semmonen jännä homma et vaikka mulla on tietty arvomaailma niin muut ei välttämättä ollenkaan jaa samaa arvomaailmaa ja se pitäis itte niinku jotenkin yhdistää, että siitä syntyis jotain hyvää tälle lapselle. Se ei oo hirveen helppoa sekään toisaalta. Sitten ku mä tossa puhuin tästä auktoriteeteistä niin jotenkin se et muut jakaa sun arvomaailman niin jotenkin se on lähtökohtana hirveen huono. Meillä pitäis olla joku yhteinen arvo.

Mies38 painottaa työpaikoilla suvaitsevaa ja demokraattista mallia yhteistä arvopohjaa rakennettaessa.

Mies 31: Siinä on tekemistä, suoraan sanottuna! ööö, jos lähetään siitä että, ne säänot, onko ne eettisesti mun mielestä oikeita? Tai onko niissä joku hyvä eettinen pohja taustalla? niin on kyllä olemassa valitettavasti paljon sääntöjä, millä ei, mitkä ei mun mielestä millään tavalla ole tärkeitä, mitkä jopa vähä mun mielestä, ei nyt sodi ihmisarvoa vastaan, mutta rajoittaa yksilönvapautta kohtuuttomissa määrin.

Hän havainnollistaa kokemuksiaan alla olevassa esimerkissä seuraavasti.

Puhutaan esimerkiksi siitä, kun puhutaan. teini-ikäisistä nuorista, varsinkin pojista, joille on ominaista, mikä on luontaista ja ominaista, että ollaan aktiiviisia: liikutaan, harrastetaan, kaikkea mahdollista, niin tällasiin perusasioihin evätään pääsyjä. Syystä, että on resurssipula esimerkiksi. Tai että ei ole tarpeeksi työntekijöitä jalkautumaan muualle muun muassa. Niin mä koen sen jo aika väärytenä ja nimenomaan sen tietynlaisena yksilönvapauden riistämisenä. Ne on kuitenkin ihan perusaatteita, jotka tukee nuoren henkistä kasvua.. Tällaisissa asioissa on tekemistä.

Mies31 antaa esimerkkinsä kautta vahvan signaalin omien arvojensa ja työpaikalla tapahtuvan toiminnan ristiriidasta. Ristiriidan synnyttäjäksi mainittu resurssipula

lienee vitsaus useammassakin tapauksessa ympäri sosiaalialan kenttää. On huomion arvoista, että toiminta-ajatusten ideaali joutuu kovalle koetukselle resurssien kiristyessä. Tämä voidaan nähdä osittain palveluntuottajasta riippumattomana ongelmana, johon kuitenkin palveluntuottajan pitäisi pystyä vastaamaan.

Mikäli esimieheltä tuleva toimeksianto haastaa omia tai työn eettisiä perusteita, koettiin keskusteluyhteys ja asioista käytävä rehellinen dialogi tärkeäksi ja sitä myös esiintyi.

Mies 42: Ne on lähinnä ollut tähän asti vaan sellasia että ei huvita, mutta en oo viel kyllä törmännyt sellaiseen että oikeasti sotisi moraalialla vastaan. Ja sitten kyllä tietenkkin sanon jos on epäilen yhtään, ainakin kysyn selväksi sen asian, että onko oikeasti näin, että pitää näin toimia?

Mies 41: No kyllä mä luotan mun tämänhetkiseen esimieheen niin paljon että kyllä mä uskallan lähteä siitä keskustelemaan ja ja ehkä jopa kieltäytyä sekin asia riippuu niin paljon siitä tilanteesta mikä se on.

Kaikki miehet eivät olleet kohdanneet käytännössä tilanteita, joissa esimieheltä olisi tullut omia tai työn eettisiä perusteita haastavia toimeksiantoja. Tilanteita pohdittiin kuitenkin hypoteettisella tasolla.

Mies 37: No ensimmäisenä otan sen asian puheeksi ja esitän ne omat asiat että mitä mieltä oon siitä asiasta ja sitten neuvotellan ja katotaan mikä olis semmonen yhteinen linjaus.

Mies 31: Keskustelen ensiks esimiehen kans, että voiko täs asias luovia millää tavalla siihen suuntaan mitä itse ehdotan. Jos se ei missään nimessä sovi, pyrin niin sanotusti vaihtamaan tiukasti itseni ns työminälle, eli pitää olla oma vahva työrooli tässä työssä.

Kukaan ei kokenut oman mielipiteen esiintuomista hankalaksi.

Mies 54: Vastustan jyrkästi, ja saan kyllä suuni auki. En suostu toimia. en suostu mä en suostu tekemään.

Esille nousi myös että toimeksiannosta kieltäydytään kyselemättä.

Kollegan ammattietiikan vastaisia toimia lähestytään niin ikään keskustellen ja kyseen, yhteistä perustetta etsien.

Mies 37: Niin no omien arvojesi, kaikilla on ihan omat arvonsa että en lähtisi moittimaan ketään että sulla on väärät arvot, mutta jos puhutaan ammattieettisistä niin totta kai jos tämmösiä huomaa tai havaitsee jonkun kollegan toiminnassa niin kyl ne otetaan sitte henkilökohtaisesti puheeksi, mutta ei mitenkää sormia osoittavaan tai syyttävää sävyyn vaan sillä tavalla rakentavasti. avoimesti hänen kanssa keskustellaan. Keskustelunkin voi tehdä niin monella tyylillä että miten sä lähestyt että läheksä heti niinku syyttelemän, että enneminki niinku herättelemällä ja kyselemällä ja tuoda sitä omaa ja et onks tää niinku oikeen.

Mies 41: No kyllä hän tota, kyllä mä sen niinku keskustelen sen kyseisen henkilön kanssa vähä sitä tilannetta. Jos nyt ajatellaan toi ammattietiikka siinä nyt on ja riippuu vähän kuinka vakava se tilanne on, niin voi olla, että se pitää nostaa pöydällä keskusteluun sitten vähän laajemminkin. Sitte taas jos noita omia arvoja miettii, nii, se ei oo ehkä niin vakava se asia. Sitte mun pitää ehkä ensin miettiä itte että meillä kaikilla on kuitenkin omat erilaiset arvot että joillakin se kumpuaa jostain uskonnosta ja joillakin jostain muusta että eihän se musta oo välttämättä mikään ongelma.

Omien arvojen esiintuominen koettiin toissijaiseksi ja niissä esiintyvät ristiriidat eivät lähtökohtaisesti koettu olevan ongelma.

Mies 31: No konkreettisesti jos havaitsen jotain tällasta, niin siinä tilanteessa en toimi millään lailla, niin varsinkaan, en ala keskustelemaan työkaverin kanssa nuorten silmien alla, kuulevien korvien alla asioista, koska kyllä työyhteisön pitää olla yhtenäinen. Ja tukea toisten päätöksiä, vaikka ne voi olla väärä, mielestäni väärä. Mutta myöhemmin, otan asian esille ja keskustelen, että kumman, tai millä tavalla asian voisi ratkaista.

Yksi vastaajista korosti myös että työyhteisön erimielisyydet toimintatavoista eivät saa näyttäytyä asiakkaille, vaan erimielisyyksistä tulee keskustella ”suljettujen oven” takana, rakentavassa hengessä.

Mies 54: Kyllä tuota asian voi ottaa puheeksi, mutta kysymys on siitä miten sian otat puheeksi. Että tässäkin auttaa se että mä oon niin kauan ollu näissä hommissa, niin tuota tietty arvovalta on niinku tullu oman toimen ohella tuota niin niin et mitä ajattelit kun teit näin? Sulla

oli varmaan joku tarkoitus tälle jutulle. Niin sitä kautta se varmaan niinku lähtee.

Miehet painottivat että keskustelut tulee käydä rakentavasti, pyrkien ymmärtämään toisen tarkoitusperiä.

Tilanteissa, joissa lain orjallinen noudattaminen ajaisi selkeästi asiakkaan edun edelle, olivat haastateltavat valmiina toimimaan sisäisen oikeudenmukaisuuden periaatteensa mukaisesti. Maalaisjärjen käyttö jo tilannekohtainen arviointi nousivat myös keskeisesti esille. Se missä määrin lain koettiin asettuvan asiakkaan edun edelle, vaihteli vastaajien kesken suuresti.

Mies 38: En. Mä näen ennemminkin niin että tehdään oikeita asioita eikä oikein asioita. Mä oon kusessa noitten hommien kanssa välillä koska mulle tulee hirveesti, tai ei ny hirveesti, mut välillä tosi kiusallisia tilanteita ku mä joudun selittämään minkä takia me tehdään näin, eikä me tehdä näin kun laki sanoo. Mutta ehkä juontaa juurensa siitä, että laki on niin kun ohjenuora, se on joidenkin ihmisten näkemys siitä mikä vois olla hyvin, mut se ei välttämättä kosketa ihan sitä ruohonjuuritason.

Yllä olevassa kertomuksessa näkyy aseman ja siitä seuraavan vastuun vaikutukset siihen kuinka suorasti lain noudattamisen kanssa ollaan tekemisissä.

Mies 42: Kyllä meillä ehkä kuitenkin aina on se asiakas jonka ehdoilla sitä toimintaa tehdään. Enkä mä nyt usko että siinä mikään laki tulee kaan vastaan.

Mies 41: No ei mulla kyllä oo tullu, mutta totta kai näin tältä istumalta haluais sanoa että asiakkaan etu ois tärkeempi, mutta se on käytännössä mahdotonta sanoa.

Lähtökohtaisesti kaikki miehet ainakin haluaisivat mennä asiakkaan etujen mukaisesti.

Mies 37: No tää on vähä sellanen maalaisjärkiperiaate ja tätä työtä tehdään niinku niin paljon sen nuoren edun mukaisesti, asiakas edellä, että joskus täytyy puntaroida ja osata käyttää sitä maalaisjärkeä, et mikkä asiat on nyt semmosia. Ettei ihan kaikkea tarvi.. voi katsoa myös välillä vähä sormien välistä, täytyy katsoa. Se on sitä pelisilmää, tietysti se on se että harjaantuu sen työhistorian ja kokemuksen myötä että muodostuu sellanen pelisilmä.

Lain tulkitseminen, tai huomiotta jättäminen asiakkaan edun mukaiseksi on taito joka kehittyy kokemuksen myötä.

Mies 31: Nää on niitä haastavimpia kysymyksiä arjessa ja niihin törmää kyllä. Vois ny sanoa, tai ei ny voi sanoa jatkuvasti mutta silloin tällöin ollaan ristiriidassa... ja ja.. no, siis, totta kai se vaatii, sellasta rehtiä talonpoikaisjärkeä mutta voidaan myös välillä sanoa, että se on jopa mahdotonta toimia täysin oman etiikan mukaan. Kuitenki täytyy sanoa, että oma työpaikka, on kuitenkin vain se työpaikka. Täytyy myös mennä työryhmän sääntöjen mukaan, mitä on laadittu. Että työyhteisö pysyy kasassa. Ne on hyvin haastavia tilanteita.

Tilanteet koettiin osin jo lähtökohteisesti hyvin vaikeiksi. Mies31 antoi vielä esi-merkin edellä kuvailemastaan tilanteesta.

Mies 31: No, tuota, ihan ensimmäisenä tulee mieleen työyhteisön säännöissä semmoiset tilanteet, missä pitää ottaa yhteys poliisiin tai lääkäriin, elikkä voidaan puhua siitä, että oletetaan, että kahdella nuorella tietynlaista nahistelua, mikä ei johda mihinkää, eikä niistä tuu minkää näkösiä vammoja, eikä mitää.. nii silti, saatetaan joutua ottaan yhteyttä, koska niin, koska niin säännöstö sanoo, nii joudutaan käyttään nuorta sairaalassa tutkituttamassa, että onko tullut mitään. Ja aina, lähes aina, laitetaan merkintään eteenpäin, poliisille oletetusta pahonpitelystä. nii, niiii, kyllähän nää nyt on niitä asioita, missä ollaan ristiriidoissa.

Toimittaessa tilanteissa, joissa joudutaan puntaroimaan tilanteista sekä niiden seurauksista pienempi paha ja pyrkiä vielä toimimaan lain puitteissa, ovat ratkaisullisesti hyvin haasteellisia.

Mies 29: Niin, varmaan jos on jokin tiukka tilanne. Niin mä mietin ensin tarkkaan, että miksi tuo laki on niin kun noin, että miksi laki sanoo noin ja miksi mä oon taas eri mieltä. Että onko se laki sittenkin niinkun oikeassa ja puhun asioista varmasti joidenkin ihmisten kanssa. Ja sitten, jos tuun siihen tulokseen, että ite omassa päässäni tai sydämes-säni tunnen että tämän toisen vaihtoehdon oikeaksi, niin kyllä minä olen valmis ottamaan sen riskin, että siitä jotain seurauksia tulee. Sit-ten tulfoon että mä kuitenkin koitan tehdä sitten oikean päätöksen, oli se sitten lakia vastaan tai ei.

Niin, joskus tuntuu että onhan se hyvä että Suomessa on kaikenmoi-sia lakeja mutta sitten alkaa monesti tuntuu, että joskus onko niitä la-keja välillä vähän on liikaakin. Että välillä se ihmisen oma pohdinta ja luotto siihen että aikuiset ihmiset tietää tietynlaisissa tilanteissa mikä on se oikea ratkasu ja mikä ei oo ettei kaikkea tarvi laissa sanella ja viedä pelivara pois.

Kahden miehen pohdinnoissa nousi esille, että jos työ menee pelkän lakikirjan tulkinnaksi oman oikeusturvan takaamiseksi, voi auttamistyön perusidea kärsiä merkittävästi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavaksi esittelemme keskeisistä tutkimustuloksista tekemämme johtopäätökset. Tuomme yhteenvedossa esille tutkimuksestamme saatujen tulosten yhteyttä teoria osuuteemme. Olemme jaotelleet johtopäätökset kolmeen kategoriaan: **Yhteiskunta, työyhteisö ja yksilö**. Jaottelu noudatteli samaa kaavaa läpi tulososioiden.

Johtopäätöksiä tehdessämme pohdimme, miten paljon vastauksiin vaikuttaa se, että haastateltavat olivat miehiä. Oma tulkintamme asiaan on, että miesten alalle hakeutuminen on jo itsessään sisältänyt suuremman arvovalinnan, kuin naisten kohdalla. Tämä johtunee miesten suhteessa sukupuoleensa merkittävästi pienemmästä hakeutumisprosentista sosiaalialalle. Tästä johtuen ei ole relevanttia tulkita vastauksia asettamalla sukupuolia liiaksi vastakkain.

6.1 Yhteiskunta

Miesten keskuudessa nähtiin **Sosiaalialan tehtäväksi** hyvinvoinnin edistäminen, yhteiskunnallisen yhdenvertaisuuden parantaminen, jotka molemmat koettiin olevan merkittävässä roolissa koko yhteiskuntarauhan kannalta. Mäkisen (2008, 253) määritelmä sosiaalialan yhteiskuntapoliittisesta tehtävästä, on hyvin samankaltainen. Myös Karjalainen ja Seppälä (2007, 99) kokivat edellä mainittujen arvojen olevan keskeisessä roolissa sosiaalialan yhteiskunnallista tehtävää määriteltäessä.

Perusturvan takaamisen lailla miehet näkivät positiivisena, joskin lain käytännön toteutumisessa nähtiin toivomisen varaa. Tukiviidakon monimuotoisuus ja alati muuttuvat säädökset koettiin ongelmaksi asiakkaiden kannalta. Liberalistisemmat talousmallit, jotka toteuttavat sosiaalipalveluita lahjoitusten avulla koettiin ongelmalliseksi. Verovaroin toteutettu malli sosiaaliturvasta, näyttäytyi miesten vastauksissa merkittäväksi osaksi suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmaa.

Teoriaosuudestamme kävi ilmi, että ihmis- ja perusoikeuksien merkityksen lisääntyminen yhteiskunnassa lisää kaiken julkisen toiminnan turvaamista lailla. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5) Lakiin pohjaavan sosiaaliturvan tarkoitus on taata kansalaisille kohtuullinen elämisen taso. Lisäksi **sen pyrkimys on huomioida** elämään sisältyvät tietyt sosiaaliset tarpeet ja riskit. (Niemelä, Pykälä, Sullström & Vanne 2007, 10)

Miehet kokivat **työn yhteiskunnallisen vaikuttavuuden** tärkeäksi osaksi ammatiaan. Vaikuttavuus ilmeni konkreettisina edistysaskeleina asiakkaan tilanteessa. Korkeamassa asemassa työskentelevät miehet kokivat työnsä avulla, voivansa välittömämmin vaikuttaa yhteiskunnan arvoihin ja asenteisiin. Mäkinenkin (2008, 253) korosti kohtuuttomien elämäntilanteiden ja niihin vaikuttavien tekijöiden nostamista poliittisten päätöksentekijöiden tietoon.

Miehet näkivät, että hyvin toimiva sosiaaliala itsessään ilmentää sivistynyttä yhteiskuntaa ja pehmeitä arvoja, jotka koituvat lopulta koko yhteiskunnan hyväksi myös kansantaloudellisesti. Kananoja & Hagfors (2011, 198-199) tukivat miesten näkemystä sosiaalipolitiikkaan suunnattavien satsauksien taloutta edistävästä näkemyksistä. He kokevat anteliaan sosiaalipolitiikan vähentävän eriarvoisuutta, joka hyvinvointia lisätessään palautuu takaisin tukemaan laajaa sosiaalipolitiikkaa.

Miehet nostivat esille myös yhteiskunnan jatkuvan muutoksen, johon sosiaalialan on pystyttävä vastaamaan kehittymällä alati. Sosiaalityö tavoittelee ihmistä auttamalla, kärsimystä ja puutetta vähentämällä sekä muutosta ja kehitystä edistämällä positiivisia vaikutuksia asiakkaaseen ja sitä kautta koko yhteiskuntaan (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5.)

Miehet pohtivat **yhteiskunnan velvollisuuden huolehtia** heikommistaan kumpuavan universaalista, ihmisen sisäänrakennetusta hyveestä. Aadland (1992, 50) kutsui tätä periaatetta luontaisoikeudeksi. Auttamisen kategorisuus nähtiin kollektiivisena velvollisuutena, eikä niinkään välttämättömänä vastuuna, joka on lakiin kirjattu. Teoriaosuudestamme esitimme että, yhteiskunnan velvoite huolehtia kaikista jäsenistään löytyy myös perustuslaistamme. Sosiaalialan tehtävänä on huo-

lehtia tämän veloitteen käytännön toteutuksesta. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 5)

Miehet kokivat **vastikkeellisuuden** määrittelemisen liian haastavaksi. Ongelman ydin on määritellä vastikkeellisen ja autonomisen oikeuden raja, jättämättä todellisia avuntarvitsijoita avun ulkopuolelle. Järjestelmän ehdotonta aukottomuutta ja siitä seuraavia väärinkäytöksiä ei koettu arvoja haastavaksi ongelmaksi, vaan pikemminkin sen olevan hinta, johon meillä yhteiskuntana on varaa. Nykyisen järjestelmän isoimpana ongelmana miehet näkivät lyhyiden työpätkien vastaanottamisen kannattamattomuuden ja siitä seuraavan passivoitumisen. Myös Vuorela (2008, 47) haluaisi turvata sosiaaliturvan kansalaisvakuutuksellisen luonteen. Sosiaaliturvajärjestelmän käyttäjien luokittelussa piilee hänen mukaansa vaara että sosiaalipolitiikan institutionaalinen osuus surkastuu rajoittamisen ja sanktioimisen toimintaympäristöksi.

Sosiaalialan yhteiskunnallinen arvostus näyttäytyi kaksijakoisesti miesten mukaan. Poliittisissa puheissa esiintyy kauniita sanoja, mutta sanojen vastineeksi toivottiin yhteiskunnalta myös merkittävästi suurempaa panostusta sosiaalialaa kohtaan. Myös Mäkinen (2008, 254) nosti esille yhteiskunnallisessa keskustelussa tiheään esiintyvät sosiaalialan ammatti- ja asiakaskuntaa kielteisesti leimaavat kannanotot, jotka perustuvat pääosin tietämättömyyteen.

6.2 Työyhteisöt

Arvokeskustelu koettiin pääosin hyväksi ja positiiviseksi ilmiöksi, mutta se miesten mukaan itsessään ei tee ketään hurskaaksi. Arvokeskustelulla pitää olla selkeä tarkoitus, jolloin se parhaimmillaan vahvistaa työyhteisön ammatti-identiteettiä. Teoriaosuudestamme kävi ilmi keskustelevan työpaikan yhteys siellä vallitsevaan tuottavuuteen ja luovuuteen. Lisäksi on yleistä suomalaisten työpaikkojen arjessa, että vaikeista asioista ei saada aikaan keskustelua, vaan niistä vaietaan. (Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote, 2005) Tutkimuksemme pohjalta voimme kuitenkin todeta, että miehet kokivat sosiaalialan työyhteisöt hyvin keskusteleviksi.

Myös Lindqvist (2003, 152-153) näki ammattietiikan yksilöllisen ja yhteisöllisen ulottuvuuden. Yksilöllä on vastuu tiedostaa oman ammattinsa arvo- ja normipohja. Jokaisen ammattilaisen tulisi toimia yksilönä, oman työyhteisönsä sisällä, kunnioittaen sekä omia että työyhteisönsä arvoja.

Moraalisten dilemموjen käsittely koettiin erittäin tärkeäksi, yleisellä tasolla miehet näkivät vilkkaan keskustelukulttuurin positiiviseksi voimavaraksi. Ongelmalliseksi koettiin keskusteluilmapiiriä dominoivat persoonat, jotka röyhkeydellään painostavat työyhteisöä omien ajatusten taakse, jättämättä tilaa muiden mielipiteille. Teoriassamme kerroimme Talentian ammattieettisen valiokunnan tehtävästä ylläpitää, edistää sekä kehittää alan ammattilaisten keskuudessa eettistä keskustelua ja pohdintaa. (Mäkinen, 2008, 254) Tutkimuksessamme kyseinen instanssi ei noussut esille.

Miesten vastausten perusteella työyhteisöissä pyritään toimimaan asiakkaan **edun ja autonomian mukaisesti**. Asiakkaan kuuntelemista ja hänen kokemusmaailmansa ymmärtämistä miehet pitivät tärkeänä. Haasteita autonomian toteutumiseksi nähtiin syntyvän lähinnä työyhteisön tahdosta riippumattomista tekijöistä, kuten resurssipulasta, naisvaltaisuudesta ja joustamattomista työaikatauluista. Myös Talentian (2012, 11) julkaisu nostaa esiin haasteet, joita syntyy kun taloudelliset resurssit ja yksilöidentarpeet eivät kohtaa. Miehet kokivat, että itsemääräämisoikeutta jouduttiin myös rajoittamaan, sillä kaikki haastattelemamme miehet toimivat lasten ja nuorten parissa. Miehet painottivat kuitenkin että myös alaikäisten kohdalla päätökset täytyy perustella asiakkaalle ymmärrettävästä, vaikka hän ei niitä itse hyväksyisikään.

Ljokkoin (2004, 44-49) mukaan **Naisvaltaisissa työyhteisöissä** esiintyi usein naisten keskinäistä kilpailua, joka saattaa luoda huonoa työilmapiiriä. Miesten on naisten kanssa kommunikoidessaan kiinnitettävä erityistä huomioita kommunikointi tapaansa väärinkäsitysten välttämiseksi. Toisaalta vastakkaisen sukupuolen kanssa kommunikointia pidettiin luonteeltaan rennompana ja sukupuolen vaikutus vuorovaikutuksen laatuun vähenee työtoverien tutustuessa toisiinsa.

Kärkkäinen & Nummi (2013, 18) toivat esiin miesten kokevan naisten määrittävän toimintatavat työskenneltäessä sosiaalialan kentällä. Hintsalan aiemmat

(2005, 13) tutkimukset puolsivat samaa näkemystä. Haastattelemamme miehet eivät olleet kokeneet vastaavia toimintatapoja työyhteisöissään, eivätkä he tuoneet esille sukupuolieroja toimintatapojen määrittelyn taustalta.

Tutkimuksestamme ei näyttäytynyt työyhteisöjen huono ilmapiiri, eivätkä kommunikaatiosta johtuvat väärinkäsitykset. Useassa vastauksessa nousi esille, että miehet kokivat tulevansa paremmin toimeen nais- kuin miesvaltaisissa työyhteisöissä. Tulkitsemme että sosiaalialalla työskentelevät miehet viihtyvät paremmin pehmeitä arvoja sisältävissä työyhteisöissä. Stereotyyppisesti voidaan ajatella, että miesvaltaisissa työyhteisöissä keskustelut pyörivät vähemmän syvällisissä sfääreissä. Sosiaalialan hoivaviettiin sidonnaisen tradition ja matalapalkkaisuuden, arveltiin ylläpitävän naisvaltaisuutta. Niin ikään Hintsalan (2005, 108) tutkimuksista kävi ilmi että miehet ovat yleisesti tyytymättömiä sosiaalialan palkkaukseen.

Pääsääntöisesti samoista syistä nähtiin, että tähän ei olisi suurempaa muutosta lähiaikoina. Yleisesti koettiin kuitenkin työyhteisön heterogeenisyyden olevan ideaali tilanne sekä työyhteisön hengen, että asiakaskunnan kannalta. Asiakkaiden jakaantuessa kumpaakin sukupuoleen tasaisesti, koettiin heidän hyötyvän parhaiten, mikäli työyhteisöistäkin löytyy sekä miehiä että naisia. Keskeisesti esiin nousut havainto oli myös se, että jo yksikin mies naisvaltaisessa työyhteisössä saa aikaan tasapainottavaa vaikutusta. Kurkinen-Supperi (2008, 28) vahvistivat tuloksemme tuodessaan esiin, että miehiä toivotaan sosiaalialalle jo pelkästään heidän työyhteisöjä tasapainottavan vaikutuksensa takia.

6.3 Yksilö

Miesten kertomuksissa, heidän arvomaailmansa pohjana esiintyi synnyin perhe ja kotikasvatus. Arvojen koettiin kuitenkin muokkautuneen eletyn elämän, ympäristön ja erilaisten ilmiöiden seurauksena. Leimaava piirre oli myös asioiden pohdiskelu ja kokemusmaailman reflektointi. Miesten omassa arvomaailmassa pehmeät arvot näyttäytyivät keskeisessä roolissa ja niistä olikin eittämättä löydettävissä selkeitä yhtymäkohtia sosiaalialan taustalta löydettäviin arvoihin.

Miehet olivat ajautuneet sosiaalialan opintoihin hyvinkin erilaisia polkuja, joissa sattumalla oli myös sijansa. Merkille pantavaa oli, että monilla miehillä oli pohjana myös muiden alojen tutkintoja. Sosiaalialan opinnot olikin aloitettu keskimääräistä myöhäisemmällä iällä. Selkeä alavalintaa yhdistävä tekijä, oli kuitenkin auttamishalu sekä ihmisten parissa työskentely. Hyvä työllistymistilanne tiedostettiin, joskaan sen merkitys ei ollut verrattavissa edellä mainittuihin motivaattoreihin. Myös Beckett ja Maynard (2005, 13) toivat esille, että omat arvot ovat usein ohjanneet henkilön valitsemaan sosiaalialalla työskentelyn. Hintsala (2005, 119) puolestaan kuvasi miehiä motivoiviksi tekijöiksi kehittymisen tarpeen, haastavan työnkuvan ja työn ennalta arvaamattomuuden. Hänen mukaansa miehet arvostivat myös etenemismahdollisuuksia, mahdollisuutta päätöksentekoon ja lisäksi miehet näyttäisivät naisia enemmän keskittyvän urallaan etenemiseen

Arvomaailmaa ja etiikkaa haastavia tilanteita miehet kokevat työssään suhteellisen usein. Tällaisissa tilanteissa omien arvojen ja ammattietiikka muodostavat kaksi komponenttia, joiden avulla miehet pyrkivät parhaansa mukaan kohti asiakkaan edunmukaista lopputulosta. Omien arvojen sivuun työntäminen ammattieettisten kysymysten äärellä ei koettu hankalaksi. Ammatti-identiteetin merkitys näyttyi vahvasti miesten vastauksissa. Sosiaalialan ammatillisuuden peruslähtökohdaksi onkin toimia asiakkaan ainutkertaisuutta kunnioittaen arvoriitit sisältävissä tilanteissa. (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 11.) Räikkä & ym. (1995, 19) teroittivat, että ammattietiikassa on pakko havaita päätöksenteon vaikeudet. Ammattieettiset säännöt toimivat apuna, kun ammattilainen pohtii erilaisia ammatissaan keskeisiä arvoja ja velvoitteita sekä niiden keskinäistä järjestystä.

Asiakkaan edun ja lain noudattamisen ristiriita koettiin äärimmäisen haastavaksi. Miehet pyrkivät menemään mahdollisimman pitkälle asiakkaan edun nimissä, yrittäen löytää keinoja, millä lain tulkinta olisi toiminnan eduksi. Sisäänrakennetun oikeustajun ja maalaisjärjen yhdistelmä koettiin miesten kesken arvokkaiksi välineiksi edellä mainituissa tilanteissa. Sama päti tilanteisiin, joissa esimiehen toimeksianto soti omaa ammattietiikkaa vastaan. Tällaisissa tilanteissa dialogin merkitystä korostettiin suuresti. Eettisesti haastavissa tilanteissa miehet olivat valmiita toimimaan lakia ja säädöksiä vastaan, mikäli heidän oma oikeuskäsityksensä niin velvoitti.

Sosiaalialalla on paljon sektoreita, joissa asiakkaat ovat niin sanotusti joutuneet palvelujen pariin. Arvoristiriidat, erilaiset konfliktit ja vastarinta työntekijää kohtaan on melko yleistä. Tällaisissa tilanteissa miehet kokivat oman ammatti-identiteetin tärkeäksi avuksi. Sosiaalialan eettiset haasteet ja ristiriitaisuudet tulevatkin selkeimmin esille juuri tahdosta riippumattomien toimenpiteiden yhteydessä (Arvo, arki, elämä ja etiikka 2012, 11.) Sosiaalialan (käytännön) toimien liiallinen lailla säätely koettiin uhaksi, ihmisten kanssa työskenneltäessä on oltava liikkumavaraa, pelkkien pykälien noudattaminen sulattaisi koko sosiaalialan perusidean, eli auttamisen.

Työmme perustavin johtopäätös yleisellä tasolla on, että arvojen ilmentyminen ja niiden pohtiminen tutkimuskysymyksemme kolmella eri tasolla näytettyvät keskeisessä roolissa sosiaalityön kentällä.

7 POHDINTA

Työmme prosessi lähti liikkeelle ennen kuin oikeastaan itse olimme sitä edes oivaltaneet. Läpi sosionomiopiskelijamme ajan olemme käyneet mittavia dialogeja alaamme liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Tähän yhdistyi lukemattomat opettajien toteamukset, joissa kuvailtiin alamme arvojen ja työntekijöiden etiikan merkitystä. Erään tapas-lounaamme yhteydessä arvokysymysten valikoituminen työmme kantavaksi teemaksi realisoitui. Päätös oli tehty.

Aloittaessamme työtämme päätimme ottaa miesnäkökulman viitekehikseksemme, sillä koimme vahvasti, että miesten alalle hakeutumisella täytyi korreloida heidän arvojensa kanssa. Alamme traditio on tunnetusti naisvaltainen, joten miesten päätös tulla matalapalkkaiselle, pehmeitä arvoja tunnustavalle humanistiselle kentälle työskentelemään, oli mielestämme lähtökohtaisesti herkullinen.

Opinnäytetyömme laajuus tuli meille molemmille yllätyksenä, tiedostimme kyllä aihealueen mahdollisuudet, mutta emme uskoneet tällaiseen paisumiseen. Haastattelujen suuntaan lähetämme loputtoman määrän kiitoksia, sillä heidän pohdiskelu ja aito kiinnostus kysymyksiämme kohtaan mahdollisti työmme. Haastateltavat antoivat meille niin laajoja vastauksia, että poisrajaaminen ja sitaattien valitseminen oli äärimmäisen haastavaa, paikoin jopa sydäntä raastavaa. Haastattelutilanteet itsessään olivat työn parasta antia. Koemme, että eettisten dilemموjen käsittely alalla työskentelevien ammattilaisten kokemusten kautta, oli myös meidän ammattiosaamistamme kohentava kokemus.

Yhteistyömme sujui äärimmäisen jouhevasti. Työtapa ja tyyli ovat molemmilla samantyyppiset. Yhteisen ajan löytäminen oli välillä hankalaa. Toinen työtä hankaloittava tekijä oli myös tapamme jäädä vellomaan vaikkapa yhden sanan ympärillisen semantiikkaa pohtien. Myös anarkistinen asenteemme teoreettista kirjoittamista vastaan loi omat ulottuvuutensa, niin hyvässä kuin pahassa. Epäortodoksisista tapoistamme kirjoittaa emme kuitenkaan pyydä anteeksi. Itseään ei voi liiaksi muuttaa, samoilla pensseleillä olemme maallanneet läpi koulutuksemme ja kun kyseessä on lähes satasivuinen savotta, täytyy myös kirjoittajien identiteetti näkyä lopputuloksessa.

Arvoista ja etiikasta miesnäkökulmasta katsottuna kirjoitettuja opinnäytetöitä emme löytäneet, joten koemme, että vaikka työllämme ei ollut ulkopuolista tilaajaa, se sisältää arvokasta tietoa. Tuloksemme antavat rohkaisevaa pohjaa sille, miten arvokeskustelu ja eettinen valvutuneisuus vahvistavat ammatti-identiteettiä, luoden ratkaisuja haastaviin tilanteisiin työssä. Koemme, että opiskeluiden sisällä tulisi entistä enemmän käydä läpi moraalisia ja eettisiä kysymyksiä, konkreettisten esimerkkien kautta. Apuna voitaisiin käyttää mahdollisuuksien mukaan vierailevia alan ammattilaisia.

Koulutusohjelmamme näkövinkkelistä katsottuna työmme tuloksia voitaisiin hyödyntää markkinoinnissa. Tuloksistamme ilmeni, kuinka vähän miehet tiesivät alan arjesta ja luonteesta. Ehkä koulumme voi tulevaisuudessa muokata miehille suunnattua markkinointia spesifimmin ja tätä kautta SeAMK voisi olla edelläkävijä heterogeenisemmän opiskelijajoukon koulijana sosiaalialalla.

Jatkotutkimuksia työmme pohjalta voisi olla juuri yllämainittu alan mielikuvien uudelleenprofilointi miehille tai lähes sama viitekehys, mutta naisnäkökulmasta. Mietimme myös, vertailevaa tutkimusta, jossa tarkasteltaisiin miesten ja naisten välisiä eroja alalle hakeutumisessa.

Opinnäytetyön prosessi oli valtavan opettavainen ja palkitseva. Olemme kuulleet paljon tuskaisia ja turhautuneita kommentteja, epätoivoa ja suoranaista vihapuhetta työn tekemistä kohtaan. Meidän kohdallamme näin ei ole ollut, tuskaa ja turhautumista on tuottanut ainoastaan tietotekniset laitteet, jotka ovat koetelleet mieltemme terveyttä, aikaansaaden painokelvottoman tekstin ryöppyjä. Itse työstäminen on ollut huikea matka, eräänlainen seikkailu, jossa päämäärä ei aina ole ollut tärkein. Tästä huolimatta olemme vääjäämättä tulleet kohti määränpäättä.

Lopussa voimme vahvistaa dogmin, mihin työmme alun perin nojasimme ja jonka puolesta lähes fundamentalistisesti messusimme: Arvot ohjaavat valintoja. – Hyvä niin.

LÄHTEET

- Aadland, E. 1993. Sosiaali- ja terveydenhoitoalan etiikka. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset Keuruu
- Allasmaa, R. 2011. Kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [viitattu 6.10.2014]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90787/Tr24_12.pdf?sequence=4
- Airaksinen, T. (toim.) 1991. Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Helsinki. Yliopistopaino.
- Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2005. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki
- Banks, S. 1995. Ethics and Values in Social Work. London. Machmillan.
- Beckett, C. & Maynard, A. 2005. Values & Ethics in Social Work. London Sage Publications.
- Briskman, L & Noble, C. 1999. Social work ethics: Embracing diversity? Teoksessa: Transforming Social Work Practice. Toim. Pease, B & Fook, J.
- Cree, V. 2001. Men and Masculinities in Social Work Education. Teoksessa: Men and Social Work. Toim. Christie, A.
- Fagerström, K. 2011. Kirja-arvio: Arvot ja Etiikka Talentia-lehti / sosiaalityöntutkimusseura [viitattu. 8.10.2014] saatavana: http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/Tutkiva%20sosiaalityo/Tutkiva_sosiaalityo_2011.pdf
- Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Granfelt, R. 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hallberg, P. 2005. Arvot tasapainossa? Vantaa. WSOY.

- Haydon, G. 1997. *Teaching About Values: A New Approach*. London. Cassell.
- Heikkonen, J. 1993. *Menestyjän etiikka*. Kuopio. Teollisuuden Kustannus Oy.
- Hintsala A. 2005. *Autonomia ammatista poistumisen ennakoijana hoitotyössä – Nais- ja mieshoitajien vertailua päätöksenteosta, pätevydestä, työn tärkeydestä ja johtamisesta hoitotyössä*. Väitöskirja. Kuopion yliopisto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. *Tutki ja kirjoita*. 15.–16.p. Helsinki: Tammi.
- Hughman, R. & Smith, D. 1995 *Ethical Issues in Social Work*. London. Routledge.
- Huhta, L., Kempe, J., Leinonen, M. & Uosukainen, K. 2007. *Naisten ja miesten tasa-arvo työpaikkojen kehittämistyössä – kokemuksia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta*. Helsinki: Tykes.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa K. 2007. *Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa*. Jyväskylä. Gummerrus Kirjapaino Oy.
- IFSW 2000. International federation of social workers. URL: <http://www.ifsw.org/home>
- Kananoja, A. & Niiranen, V. & Jokiranta, H. 2008. *Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteistä vastuuta*. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Kananoja, A & Hagfors, R. 2011. *Hyvän kehä sosiaalipolitiikan ytimenä*. Teoksessa: *sosiaalisen toiminnan perusta*. Toim. Kotiranta, T., Niemi, P. & Haaki, R. Gædemus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY Yhtymä
- Korvajärvi, P. 2010. *Sukupuolistava ja sukupuolistunut työ*. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 183 – 196
- Kurkinen- Supperi, A. 2008. *Sisar hento valkoinen muutoksessa*. Teoksessa *Arkimies, K. (toim.) Ukko akan töissä*. SoteMies projektin 2006–2008 loppujulkaisu. 27–30. [viitattu 10.11.2014]. Saatavissa: http://www.hyria.fi/files/146/Sotemies_julkaisu_100408.pdf.

Kärkkäinen, A. & Nummi, M. 2013. Miehen käyttöopas. Helsingin diakonissalaitos. [viitattu 7.10.2014]. Saatavana:

https://www.hdo.fi/images/stories/projektit/Miehen_kayttoopas_2013.pdf

Lindqvist, M. 2003. Ole hyvä. Keuruu. Otavan kirjapaino Oy.

Ljokkoi, M. 2004. Sukupuolten välisen jännitteen ilmeneminen ja kokeminen työyhteisössä. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Manka, M-L., Hakala, L., Nuutinen, S. & Harju, R. 2010. Työn iloa ja imua - työhyvinvoinnin ratkaisuja pientyöpaikoille. Tutkimus- ja koulutuskeskus Synergos, Tampereen yliopisto & Euroopan Sosiaalirahasto. [viitattu: 7.10.2014] Saatavana:

http://www.kuntoutussaatio.fi/files/391/tyhyopas_lopullinen.pdf

Meeuwisse, A, Sunesson, S & Swärd, H. 2006. Socialt Arbete. En grundbok. Stockholm: Natur och Kultur, 27-74

Mäkinen, P. 2008 Ammatillisuus ja etiikka ristipainoksessa. Teoksessa: Toinen vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. (toim.) Hirvilammi T. & Laatu, M.

Niemelä, H., Pykälä, P., Sullström, R & Vanne, R. 57/2007. Suomalaisen sosiaaliturvan vaiheet ja kansalaisten elinvaiheet. Kelan tutkimusosasto. [viitattu: 7.11.2014] Saatavana:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3384/Selosteita57_netiti.pdf?sequence=2

Julkunen, R. 2008. Yhteisvastuusta julkisen vastuun prioriteetteihin. Teoksessa: Sosiaalialan normatiivinen perusta Niemi, P & Kotiranta, T.(toim) 2008.. Helsinki Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, HYY yhtiö

Ojakangas, V. 2008 Luento Taideteollisessa korkeakoulussa 14.1.2008. Helsinki

Ota työpaikan vaikeat asiat puheeksi! 08.11.2005. Sosiaali- ja terveysministeriö Tiedote. [viitattu.7.10.2014] Saatavana: <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1195967>

- Paasivaara, L. 2009. Työnsä kokoinen ihminen. Hämeenlinna. Kariston kirjapaino Oy.
- Parrot, L. 2010. Values and Ethics in Social Work Practice. Glasgow. Learning Matters Ltd.
- Puohineimi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Vantaa. Dark Oy
- Puohiniemi, M. 2012. Sosiaalipsykologisen arvotutkimuksen historia, nykyisyys ja tulevat haasteet. Esitelmä. [viitattu.4.6.2017] Saatavana:
http://www.protsv.fi/lfs/luennot/2012_Puohiniemi.pdf
- Pursiainen, T. 2001. Kuntaetiikka. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Räikkä, J., Kotkavirta, J. & Sajama, S. 1995. Hyvä ammattilainen. Johdatus ammattietiikkaan. Helsinki. Painatuskeskus Oy.
- Sajama, S. 1995. Arkipäivän etiikkaa. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Segregaation lieventämistyöryhmä. 2010. Segregaation lieventämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Soininen, E. 2008. Tarinoita miehen kasvusta uuteen ammattiin. Teoksessa Arki-mies, K. (toim.) Ukko akan töissä. SoTeMies-projektin 2006–2008 loppujulkaisu. [viitattu 6.10.2014] saatavissa:
http://www.hyria.fi/files/146/Sotemies_julkaisu_100408.pdf
- Stake, R.E. 2010. Qualitative Research: Studying how things work. New York: A Division of Guilford Publications, Inc.
- Spicker, P. 2000. The Welfare State. A general theory. Sage, London
- Suominen, T. 1995. Nainen hoitajana. Teoksessa Ketola, O., Kovanen, M. & Suominen, T. Peiton alta. Hoitaminen kulttuurisena ilmiönä. Helsinki: Hygieia.
- Surakka, T., Kiiikkala, I., Lahti, T., Laitinen, H. & Rantala, T. 2008. Osastonhoitaja ja johtaminen. Hygieia. Kustannusosakeyhtiö

Tammi. Helsinki. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2011 Suuriruhtinaskunnasta hyvinvointiyhteiskuntaan. [viitattu: 7.11.2014] saatavana: <http://www.stm.fi/stm/historia>

Toikko, T. 2005 Sosiaalityön ideat. Vastapaino. Tampere. Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uud. p. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö/Viestintä. 2014. Mainoskampanja. [viitattu: 10.11.2014] saatavana: <http://alapaalla.fi>

Volanen, M.V. 2006. Filoteknia ja kysymys sivistävästä työstä. Jyväskylä. Jyväskylän yliopistopaino.

LIITE 1.

Teemahaastattelurunko

Taustatiedot

Ikä

Ammattinimike

Työkokemus sosiaalialalla. → häivytetään spesifit ammatti ja työtiedot.

Alalle ajautuminen/hakeutuminen

Mikä oli ensimmäinen kosketuksesi sosiaalialaan?

Milloin päätit, että, voisit/haluaisit opiskella/työskennellä alalla?

Minkälaisia perusteita löysit/löydät päätöksesi taustalta? (työllistyminen, halu auttaa, yms.?)

Minkälainen kuva sinulla oli alasta ennen työskentelyä/opiskeluita?

Miten tämä kuva on muuttunut?

Työ ja sen merkitys

Mikä on työssäsi antoisinta? Mitkä asiat koet tärkeiksi, palkka pois lukien?

Mitkä asiat aiheuttavat turhautumista ja voimattomuuden tunnetta työssäsi?

Mikä on henkisesti raskainta?

Miten koet työsi arvostuksen, asiakkaiden/läheisten/yhteiskunnan perspektiivistä?

Koetko, että työsi on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa?

Pyritkö työyhteisössäsi nostamaan esille yhteiskunnallisia epäkohtia? Käydäänkö niistä ylipäätään keskustelua?

Sosiaalialan funktio, paikka yhteiskunnassa

Miten määrittelet ja koet sosiaalialan yhteiskunnallisen tehtävän ja paikan?

Oletko pohtinut miksi valtio/yhteiskunta/yhteisö on velvollinen/velvoitettu huolehtimaan heikommista jäsenistään? Tulisiko tähän asettaa jotain ehtoja? Mitä?

Onko hyvä että tietty perusturva on pyritty takaamaan lailla?

Koetko että tämän hetkinen laki on pääosin hyvä?

Oletko kiinnostunut yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta? Mitä yhteiskunnallinen vaikuttaminen merkitsee sinulle?

Elävästä elämästä

Miten suhtaudut verovaroin toteutettuun sosiaaliturvaan?

Ovatko niin sanotut ”vapaamakustajat” ongelma yhteiskunnassamme?

Onko edellä mainittu ilmiö mielestäsi syytä vai seurausta jostain? Passivoiko sosiaaliturvajärjestelmä, vai onko se oikeus, mikä meidän tulee jatkossakin turvata yhteiskunnassamme? (vastikkeellisuus vs. autonominen oikeus)

Entä ihmisryhmät, jotka eivät fyysisestä tai psyykkisestä syystä pysty osallistumaan ns. velvollisuuteensa yhteiskuntaa kohtaan?

Onko yhteiskunnalla mielestäsi velvollisuus huolehtia heikoimmistaan kaikissa tilanteissa? missä menee raja jos sellaista on?

Mitä mieltä olet, voitaisiinko saavutettuja etuja (taloudellisia) leikata, yhteisen hyvän puolesta? (yksilötasolla voi toki tuntua turhauttavalta, mutta hypoteettisesti)

Moraali

Ovatko kaikki säännöt työpaikallanne eettisesti perusteltuja? Miksi? Haastavatko säännöt ja toimintatavat omaa arvomaailmaasi?

Koetko tärkeämmäksi noudattaa sääntöjä ohjeistuksia ja lakia vaikka se ajaisi asiakkaan oikeuksien edelle?

Miten toimit tilanteessa jossa etiikka ja laki ovat ristiriidassa?

Kohtaatko usein työssäsi edellä mainittuja tilanteita, voitko kertoa esimerkkejä?

Kuinka koet, että työpaikallasi asiakkaan autonomia/etu toteutuu? Mitkä seikat ovat haasteina toteutumiselle?

Nousevatko eettiset ja moraaliset ristiriidat/ongelmat esille työyhteisössäsi? Käydäänkö niistä keskustelua?

Miten toimit, jos saat esimieheltäsi toimeksiannon, joka on vastoin omia/työsi eettisiä periaatteita?

Mitenkä toimit jos havaitset kollegasi toiminnassa ammattietiikan/omien arvojesi vastaista käytöstä?

Tulevaisuus

Mitä haasteita näet sosiaalialan kohtaavan tulevaisuudessa?

Miten koet yksityisten (voittoa tavoittelevien) yritysten jalkautumisen sosiaalipalveluiden kentälle? Uhka/mahdollisuus?

Tulevaisuus on ainakin ennusteiden mukaan edelleen taantuman aikaan ja leikkaukset kohdistuvat kaikkiin palveluihin, mitkä sosiaalialan palvelut näet tärkeimpinä, mistä taas itse leikkaisit ensimmäisenä?

Naisvaltainen ala

Miten koet sosiaalialan värityneisyyden naisvaltaisena alana, onko tähän tulossa muutosta?

Mistä koet naisvaltaisuuden johtuvan?

Miten koet työskentelyn naisvaltaisessa työympäristössä?

Onko sosiaalialan sisällä ns. miesten töitä?

Mitä annettavaa miehillä/miessukupuolella voisi olla?

Arvokeskustelu

Loppu kiteytys: Sosiaalialan koulutuksessa ja töissä puhutaan paljon arvoista, etiikasta ja moraalista. Kuinka itse koet tällaisen arvokeskustelun? Onko se vain sa-nahelinää, vai koetko sen positiiviseksi ilmiöksi, mikä vahvistaa ammatti-identiteettiäsi